

DENG'den Sunu

49'uncu sayımızla, siz değerli okurlarımıza bir kez daha "merhaba" diyoruz!

Dergimizin son sayısını yayımladığımız günden bu yana, ülkede ve dünyada yine birbirinden önemli gelişmeler meydana geldi. Bu arada, İstanbul DGM tarafından dergimize verilen 1 aylık kapatma cezası da, geçtiğimiz ay Yargıtay tarafından onaylanarak infaz edildi. Bu nedenle dergimizi, 1 aylık kapatma cezasının infaz edilmesinden sonra yayımlamak zorunda kaldık.

Geçtiğimiz iki ay içinde meydana gelen en önemli gelişmelerden biri, Türkiye ile Suriye arasında aniden ortaya çıkan krizdi. Bu suni kriz, "Mehmetçik Basın"ın da pohpohlaması ile derinleşerek, ülkeyi savaşın kıyısına getirdi. Türkiye, Suriye'ye saldıracağı tehditleri savurdu; tüm Arap dünyası Türkiye'ye karşı cephe aldı. Bu kriz, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye'yi terkedip Rusya'ya sığınmasıyla son buldu. Ancak Öcalan'ın Rusya'ya sığınmasının ardından bu kez Türkiye ile Rusya'nın ilişkileri gerildi.

Rus Parlamentosu'nun alt kanadı Duma, Öcalan'a sığınma hakkı verilmesi için bir tasarı hazırladı. Tüm bu gelişmeler olurken ve Türkiye ile Rusya arasındaki diplomasi trafiği tüm hızıyla devam ederken, önemli bir gelişme daha yaşandı: PKK lideri Abdullah Öcalan'ın İtalya'nın başkenti Roma'da yakalanarak gözetim altına alındığı haberi, gündemin birinci sırasına otururverdi.

Dergimiz yayına girdiği sıralarda, Türk devleti yetkilileri, Öcalan'ın Türkiye'ye iade edileceği yönünde güvence aldıklarını açıklıyorlardı; ancak bu açıklamaların, istifaya çağrılan Yılmaz hükümetinin kamuoyu nezdinde puan kazanma çabalarından ibaret olma olasılığı da yok değil... ERNK kaynakları, Türk devleti yetkililerinin aksine, Öcalan'ın, İtalyan devletinin bilgisi dahilinde, siyasi sığınma talebinde bulunmak üzere bu ülkeye giriş yaptığını bildiriyorlar.

Biz, İtalya gibi demokratik bir ülkenin, Öcalan'ı, Kürt halkına karşı acımasız ve kirli savaş yürüten Türkiye'ye iade edeceği inancında değiliz. Eğer Öcalan gerçekten İtalya'dan siyasi iltica ta-

lebinde bulunmuş ise, Öcalan'ın bu talebi dikkate alınmalıdır; Türkiye'ye iade edilmesinin önüne geçilmelidir.

★★★

Geçtiğimiz iki ayın diğer bir önemli gündem maddesi, devlet-çete-siyaset ilişkileri konusunda meydana gelen yeni gelişmelerdi. Ülkücü mafya babası Alaattin Çakıcı'nın Fransa'da yakalanması (bazı iddialara göre teslim olması) üzerine yaşanan gelişmeler, ANASOL-D hükümetinin ömrünü tamamlamasına neden oldu. Ankara kulislerinde şu an yeni bir hükümet formülü üzerinde konuşuluyor.

Çakıcı'nın Fransa'da yakalanmasından sonra, Çakıcı ile görüştüğü belirlenen siyasiler ve MİT yetkilileri bir bir deşifre oldu. Deşifre olan her isim, beraberinde başka isimleri de uçurumun dibine sürükleyince; işin ucu kısa bir zaman içinde Türkbank ve POAŞ ihalelerine, oradan da çete-devlet bağlantılarına kadar uzandı. Söz konusu ihalelerde yolsuzluk yapıldığının ortaya çıkması üzerine, satışlar iptal edildi. Kısa bir süre içinde elde ettiği kaynağı belirsiz servetini, medya alanında dev bir imparatorluk kurmak için kullanan işadamı Korkmaz Yiğit, Çakıcı ile ilişkisinin ortaya çıkması üzerine, Milliyet ve Yeni Yüzyıl gazetelerini devretmek zorunda kaldı. Yiğit, bir süre sonra DGM'ce sorgulanmak üzere gözaltına alındı. Bunun üzerine, sahibi olduğu Kanal E ve Kanal 6 televizyonlarında daha önceden doldurduğu kasetleri yayınlatan Yiğit, Yılmaz hükümetini istifanın eşliğine getirdi.

★★★

Türkiye tarihi boyunca eşi-benzeri görülmemiş Cumhuriyet'in 75. yıldönümü kutlamaları da geçtiğimiz ayların önemli bir gelişmesiydi. Devleti çetelerin sardığı ve tüm sistemin derin bir krizi yaşadığı bir dönemde bir can simidi gibi imdada yetişen Cumhuriyet bayramı kutlamaları için 40 trilyon TL harcandı.

★★★

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin DGM'leri ve onların verdiği kararları gayrimeşru ilan etmesi de, şüphesiz çok önemli bir gelişmeydi. Önümüzdeki dönemde, Türkiye, DGM'lerin verdiği kararlar nedeniyle Avrupa nezdinde daha çok puan kaybedecek. DGM'lerin verdiği kararlarla cezalandırılan herkes, iç hukuk yollarının tükenmesini beklemeksizin AİHM'e direkt başvurabilecek.

★★★

Güney Kürdistan'ın iki büyük siyasi ve askeri gücü olan KDP ve YNK'nin liderleri, geçtiğimiz haftalarda, önce ABD'de, daha sonra ise Ankara'da çeşitli temaslarda bulundular. ABD ile yapılan görüşmelerin, önümüzdeki dönemde Güney'de yeni bir yapılanmanın sinyallerini verdiğini söylemek mümkün. Ankara'daki görüşmelerde ise, Türk devleti yetkilileri, Barzani ve Talabani'den PKK'yla mücadele konusunda destek istediler. Türk devleti yetkilileri, görüşmeler sırasında, Güney'de bağımsız veya federatif bir Kürt devletinin varlığından duydukları rahatsızlığı da açıkça dile getirdiler. Her iki Kürt lider de bu konuda net yanıtlar vermektense, konuyu geçiştirici açıklamalar yapmayı yeğlediler.

★★★

Susurluk kazasının ikinci yıldönümünde, muhalifler yine çeteleri ve çetelerle ilişkisi artık ayık yuka çıkan devleti protesto etmek için alanlara çıktılar. Ancak İstanbul başta olmak üzere, birçok yerde, çeteleri protesto mitinglerine izin verilmedi. YÖK'ü protesto gösterileri de aynı akıbete uğradı. Polis, protesto gösterilerine katılan öğrencileri engelleyerek gözaltına aldı. Cumartesi Anneleri'ne yönelik sistemli saldırılar, geçtiğimiz iki ay içinde de durmadı. Kayıp yakınları, üç aya yakın bir süredir engellenmelerine rağmen direnişlerini sürdürüyorlar.

★★★

Dergimizin bu sayısı da dolu bir gündemle karşınızda. Bu sayıda, yazarlarımızdan İbrahim Metin'in "Bölgedeki gelişmeler; Güney Kürdistan ve Türkiye'nin tavrı", Ali Çınar'ın "28 Şubat sürecinin etkileri; seçim ve legal zemindeki birlik politikaları üzerine", H.Diyar'ın "Devleşen sorunlar, derinleşen bunalım", Serhat Yılmaz'ın "Susurluk'tan günümüze çeteler", İbrahim Can'ın "Cezaevleri rejimin boy aynasıdır", Şükrü Laçın'ın "Türkiye'de devlet ve demokrasi", İ. Metin Ayçiçek'in "Tarih ve felsefe esintileri" ve Serdar Dicle'nin Rusça'dan Türkçe'ye çevirdiği, S.Asiri'nin "Bağımsız Devletler Topluluğu: Kader ve ümitler" başlıklı yazıları yer alıyor.

Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle...

Bölgedeki gelişmeler

Güney Kürdistan ve Türkiye'nin tavrı

□ İbrahim Metim

Yıllardır dinmeyen etnik ve dinsel boğazlaşmalar içinde ulusal ve bölgesel savaflara sahne olan Ortadoğu coğrafyası, üzerinde yaşayan halklara acı ve mutsuzluktan başka bir şey vermedi. Harika doğası, büyük petrol rezervleri, büyük su kaynakları ve maden yataklarıyla, barındırdığı nüfusun yüzlerce katını besleme potansiyeline sahipken, bugün insanlar çağdışı bir

geriliğin, yoksulluğun ve sefaletin içinde yaşıyorlar. Yığınların özgürlük talebi, barış ve demokrasi istemleri katı bir despotizmin çizimleri altında çiğneniyor, yaratılan şoven dalgalar altında boğulup gidiyor.

Bu neden böyledir? sorusunun yanıtı egemenlerce farklı verilse de, Ortadoğu halklarının yanıtı ortaktır. Bunca geriliğin, çatışma ve boğazlaşmaların bir-

çok nedeninden biri ve başlıcası, sözkonusu rejimlerin anti demokratik, niteliğidir. Kendilerine ne ad kolarsa koysunlar, hepsinin ortak yanı, çağdışı, insan hak ve özgürlüklerine sırt dönmüş, çoğulculuğa kapalı oluşlarıdır. Suriye Baasçılığı'ndan, İran'daki mollalar rejimine, Saddam diktatörlüğünden, Türk Cumhuriyetçiliği'nin özü olan Kemalizm'e kadar hepsi birbiri-

nin türevi ve destekçisidir. Bölgede üstünlük ve etkinlik kurmak amacıyla zaman zaman sür-tüşüp, çatışmalarına rağmen, devlet felsefesi ve temel politikalar bakımından aynıdır. Herbiri bir diğerinin bekçisi gibidir. Örneğin, Türkiye yönetimi komşu ülke yönetimlerinden, farklı halkları "üniter" bir devlet yapısı içinde eritmesini istemek-te ve her fırsatta bunu empoze etmektedir. Diğer rejimlerin de tutumu farklı değildir. Bu politika sonucu, sözkonusu devletle-rin her birisi sınırları içinde zor-la tuttuğu Kürdistan parçasında yaşayan Kürt halkını kendinden saymakta, kimliğini ve haklarını inkar etmektedir. Bu durum bölgedeki istikrarsızlığın, çatışma ve yoksulluğun esas sebebidir. Ortadoğu'daki ulusal ve kültürel renkliliğin inkarı üzerine şekillen-en "üniter" devlet yapıları, halkların demokratik ve gönüllü federasyonlarına dönüştürülme-den, mevcut sorunların çözüm bulması mümkün değildir.

● Ortadoğu'da dengeler değişiyor.

Son yıllarda yaşanan geliş-meler, Ortadoğu denklemini oluşturan dengeleri az da olsa yerinden oynattı ve mevcut du-rumun değişmesi gerektiğini, hem bölge ülkelerine hem dün-yaya gösterdi. Soğuk savaş yıllarının ilişki ve alışkanlıkları için-de, sırtını sosyalist ya da emperyalist-kapitalist kamplardan biri-sine dayayarak, istediği gibi dav-ranan gerici-faşist ve sömürgeci yönetimler, artık eskisi gibi dav-ranamayacaklarını görüyorlar. Filistin ve Kürt halkı başta ol-mak üzere, Ortadoğu halklarının özgürlük barış ve demokrasi için

gösterdiği çabalar ve bu uğurda, göze aldıkları bedeller, ABD başta olmak üzere batılı büyük devletleri de yeni politik arayış-lara ve çözümlere itti. Aksi halde bölge üzerinde gözettileri çı-karların berhava olacağını yaşı-an deneylerden biliyorlar. Kör-fez krizi öncesi ve sonrasında yaşanan gelişmeleri bu açıdan değerlendirmek gerekirse, söyle-necek şey şudur: İran'da Şah'ın devrilmesi, yerini mollalar rej-i-minin almasıyla birlikte ABD önemli bir dayanağını yitirmişti. Irak ve Suriye'deki Baasçı re-jimlerle başı zaten dertteydi. Her iki ülkenin de İsrail'le sorunları vardı ve bu açıdan ciddi tehdit oluştuyorlardı. Bunlar gerile-tilmeli, bölgedeki petrol yatakları ile İsrail'in güvenliği güvence-ye alınmalıydı. Bu nedenle, önce İran-Irak vuruldu. Bu ülke-lerin ekonomik ve askeri güçleri geriletildi. 8 yıl süren bu savaşta, ABD önce Irak'ı, ardından do-laylı yollarla her iki ülkeyi bir-den destekledi. Bu savaşın uza-masına, tahribatın büyümesine neden oldu. İstenen de buydu za-ten; savaşın ne galibi ne de mağ-lubu oldu.

Uzun süren savaş yılları için-de, kayıplarına rağmen askeri bakımdan güçlenip deney kaza-nan Saddam, önce Kürtlere saldırdı. Halepçe kenti yerle bir edilip binlerce masum insan kimyasal gazlarla yok edildi. Kürtler kitleler halinde göç yol-larına düştüler. Hiç de dost ol-mayan komşu ülkelerin sınırları-na dayandılar. Bir çok kadın, ço-cuk ve yaşlı insan buralarda aç-lık, hastalık ve soğuktan yok ol-du. Bundan cesaret alan Sad-dam, bu kez Kuveyt'e yöneldi.

Saddam'ın Halepçe'deki Kürt kıyımına seyirci kalan Batı

hükümetleri ve ABD, Saddam Kuveyt'e saldırınca bir anda tu-tum değiştirdiler. İngiltere ve Fransa'nın aktif desteğini ve BM'nin onayını arkasına alan ABD, Körfez'e müdahale etti. Bölgeyi bir anda savaş alevleri sardı. Saddam'ın savunma siste-mi çökertildi ve Kuveyt'ten geri çekilmesi sağlandı. Ancak tam devrilebilecekken, hareket dur-duruldu, yönetimine de dokunul-madı. Amaç hasıl olmuş, Orta-doğu petrolleri güvenceye alın-

Soğuk savaş yıllarının :
ilişki ve alışkanlıkları :
içinde, sırtını sosyalist :
ya da emperyalist- :
kapitalist kamplardan :
birisine dayayarak, :
istediği gibi davranan :
gerici-faşist ve :
sömürgeci yönetimler, :
artık eskisi gibi :
davranamayacaklarını :
görüyorlar. Filistin ve :
Kürt halkı başta olmak :
üzere, Ortadoğu :
halklarının özgürlük :
barış ve demokrasi için :
gösterdiği çabalar ve :
bu uğurda, göze :
aldıkları bedeller, ABD :
başta olmak üzere :
batılı büyük devletleri :
de yeni politik :
arayışlara ve :
çözümlere itti. :
.....

mişti. Ardından buna uygun düzenlemeler yapıldı: 36. paralelin kuzeyi Saddam yönetimine kapatıldı ve Irak'a ambargo kondu. Güney Kürdistan halkı için elverişli bir durum doğdu. Kürtler yerlerine döndüler. Yıkımın enkazları altında yeni bir hayat başladı. Köyler onarıldı, kasaba ve kentler canlandı. Savaşın yaralarını saracak bir özgürlük ortamı doğdu. (Bu yeterince değerlendirildi mi? Güney'deki gelişmelere ve bugünkü durumuna sonraki bölümlerde yeniden döneceğiz.)

Körfez Krizi sonrasında yaşanan gelişmeleri çıkarları doğrultusunda yönlendirmek isteyen ABD, bir yandan Irak yönetimini dar bir kuşatmaya alarak bunalıma ve çökertmeye çalışırken, öte yandan Suriye ve İran'ı kara listeye alarak, suçlamaya ve uluslararası kamuoyundan izole etmeye çalıştı. ABD ve Batı dünyası İslamiyet ideolojisini hep bir tehlike olarak gördükleri için, halkları müslüman olan ülke yönetimlerini karşı karşıya getiren bir politik strateji izlediler. Suriye, Irak ve Libya'ya düşmanca yaklaşırken, Suudi hanedanlığına ve Mısır'a dost göründüler. Birbirine düşman edilmiş, çıkarlarından başka gözleri bir şey görmeyen yönetimlerin egemen olduğu bir siyasi coğrafyada, İsrail'in soluk alması ve bölgede denetimin sağlanması bu yolla daha kolaydı. Gerçi İslamiyetin halklar bakımından birleştirici bir yanı yoktu ve müslüman olan halkların boğazlaşmasıyla, bu defalarca görülmüştü; ama yine de çıkarlarına uygun düştüğünde despotik yönetimler bunu birleştirici bir unsur olarak kullanmaktan geri durmuyorlardı. Bu bakımdan çe-

lişkiler derinleştirilmek, düşmanlıklar kalıcılaştırılmak durumundaydı. Bu strateji doğrultusunda İsrail-Türkiye yakınlaşması sağlandı ve aralarında askeri ve teknik işbirliği anlaşması imzalandı. ABD-İsrail-Türkiye ekseninde beliren bu ittifak'a karşı İran, Irak, Suriye, Libya ittifakı hem bileşenleri, hem de uluslararası desteği bakımından son derece güçsüz kaldı. Mısır ile Suudi yönetimi iki arada bir derede bir politika içindeydiler. "Ortadoğu barışı" denen ABD planı bu gelişme sağlandıktan sonra uygulamaya kondu. Önce İsrail'in şoven Başbakanı Netanyahu, ardından Filistin lideri Arafat ikna edildi ve ABD'de barış masasına oturtuldular. Hiç kuşkusuz bu anlaşma, taraflar arasında daha önce 1993'te Oslo'da imzalanan anlaşma sürecini yeniden işletirken, aynı zamanda daha ileri unsurlarda içeriyordu. 23 Ekim 1998 tarihli anlaşmaya göre İsrail işgal altında tuttuğu Batı Şeria'nın yüzde 13'ünden çekilecek, ayrıca Filistin tarafından yönetildiği halde, İsrail askerlerince denetim altında tutulan bölgenin yüzde 14.2'sini de tamamen Filistin yönetimine bırakacaktı. Bu anlaşma uyarınca, ayrıca İsrail'deki Filistinli tutukluların bırakılması (750 kişi ile sınırlandırılmış), Gazze'deki hava alanının kullanıma açılması gibi Filistin yönetimine tanınan haklar karşılığında, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) programında bulunan "İsrail'in yok edilmesi" hedefinden vazgeçilmesi ve Hamas'ın eylemlerinin önlenerek, bölgede istikrar ve güvenliğin sağlanması da kabul ediliyordu. Anlaşmanın maddeleri Hamas'ın eylemleri yüzünden iki haftalık bir

gecikmeden sonra İsrail hükümetince kabul edildi; bununla birlikte Oslo'da atılan barış adımı baltalayan ve süreci engelleyen etkenler devreye girmiş bulunuyorlar. Araplar'ın bir bölümü ile Hamas, anlaşmayı tanımıyor, CIA ve İsrail Gizli Servisi'nin Filistin Özerk yönetimi ile birlikte bölgede radikal İslamcılara karşı işbirliği yapmasına şiddetle karşı çıkıyorlar. Buna

Gerçi İslamiyetin :
halklar bakımından :
birleştirici bir yanı :
yoktu ve müslüman :
olan halkların :
boğazlaşmasıyla, bu :
defalarca görülmüştü; :
ama yine de çıkarlarına :
uygun düştüğünde :
despotik yönetimler :
bunu birleştirici bir :
unsur olarak :
kullanmaktan geri :
durmuyorlardı. Bu :
bakımdan çelişkiler :
derinleştirilmek, :
düşmanlıklar :
kalıcılaştırılmak :
durumundaydı. Bu :
strateji doğrultusunda :
İsrail-Türkiye :
yakınlaşması sağlandı :
ve aralarında askeri ve :
teknik işbirliği :
anlaşması imzalandı :
.....

İsrail'deki sağcı ve dinci kesimleri de eklemek gerekir.

Bu durumda İsrail-Filistin barışı nasıl bir yol izler? Süreç daha geniş bir Arap-İsrail barışına doğru evrilebilir mi? Dünya ve bölge konjektürü bunun olanaklı olduğunu gösteriyor. ABD ve Batı'nın çıkarlarına ters düşmeyen bir çözümün bölge devletleri tarafından kısa sürede olmasa bile, orta ve uzun vadede kabul edilebileceğinin işaretleri giderek çoğalıyor ve böyle bir gelişme bölge halklarının yararınadır. Bir kere İsrail halkı savaş ve gerilim politikasından bıkmış, çoğunlukla barış girişimlerine destek veriyor. Filistin özerk yönetiminin barış çabaları radikal dinci grupların dışında kalan halk çoğunluğu tarafından kabul görüyor. Yıllardır süren savaş ve gerilim politikası taraflara ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan bir çok şeyi kaybettirirken, çok az şey kazandırdı. Ve taraflar birbirlerini ortadan kaldırmanın ya da tümünden teslim almanın olanaksızlığını gördüler. Dolayısıyla ABD ve Batılı devletleri rahatsız etmeyecek bir barışın başları şansı yüksektir. Böylesi bir barış Filistin ve Arap toplumunun çıkarlarını ne kadar gözetebilir? Bu ayrı konudur. Batı dünyası ve ABD'nin kendi çıkarlarını ve İsrail'in güvenliğini gözetken çözümlerde ısrarlı ve kararlı oldukları aşikardır. Arap ve Filistin halkının elde edebileceği avantajların sınırı, her halükarda bu çıkarlar tarafından çizilecektir. Zaten bölge devletlerinin bir

çoğu bakımından ABD'nin çıkarları kutsal ve vazgeçilmezdir. Suudi Arabistan, Mısır (Nasır dönemi hariç), Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Ürdün bu çıkarlara bekçilik etmekten, ABD politikalarına destek olmaktan, hiç bir dönemde geri durmadılar. Bu durumun giderek diğer bölge devletleri tarafından da kabul görmesi kaçınılmaz gibi görünüyor. Nitekim İran da, Hatemi'nin

tehdit ve tazyiki, diğer taraftan, içerdeki hassas dengeler ve İsrail'le yaşadığı sorunların ağırlığı altında eziliyor. İsrail'e kaptırdığı Golan Tepeleri'ni ve üzerinde hak iddia ettiği Hatay'ı bugüne kadar geri alamadı. Eski Sovyetler'le kurduğu sıcak ilişkilere rağmen geçmişte bunu başaramayan Suriye'nin, bugün bunu başarması daha zor görünüyor.

Bu gerçeklik Suriye yönetimince kavranmış olmalı ki, son dönemde Türkiye'nin yönelttiği savaş tehdidine direnemedi ve yıllardan beri ilk defa bu boyutta Türk tarafının isteklerini kabul etti. Ekim ayı içinde Adana'da bir araya gelen her iki ülkenin heyetleri varolan sorunları görüşmeler yoluyla çözmek ve güven bunalımına yol açan etkenleri giderici önlemleri almak konusunda anlaştılar. Anlaşmanın ne tür ödünler içerdiği konusunda tam ve ayrıntılı bilgiler kamuoyuna yansımış değil. Gizli bir takım hesapların ve pazarlıkların yapıldığına kuşku yoktur. Ancak yansıyan bölümleri bile Suriye'nin bundan böyle eskisi gibi davranamayacağını göstermektedir. PKK lideri-

nin ülkeden çıkarılması kabul edilmiş, 500 kadar PKK'nin listesi Türk tarafına verilmiş, bir bölümünün de Türk tarafına teslim edileceği söylenmektedir. Ayrıca durumun yerinde gözlenmesi ve denetimi için Türk tarafına güvence verilmiştir. Bütün bunlar gerçekleşir mi? sorusunun yanıtını hemen vermek güçtür. Daha öncede taraflar birkaç kez bir araya geldiler. Aynı ol-

.....

Bu durumda İsrail-Filistin barışı nasıl bir yol izler? Süreç daha geniş bir Arap-İsrail barışına doğru evrilebilir mi? Dünya ve bölge konjektürü bunun olanaklı olduğunu gösteriyor. ABD ve Batı'nın çıkarlarına ters düşmeyen bir çözümün bölge devletleri tarafından kısa sürede olmasa bile, orta ve uzun vadede kabul edilebileceğinin işaretleri giderek çoğalıyor ve böyle bir gelişme bölge halklarının yararınadır.

.....

işbaşına gelmesinden sonra, ABD ve Batı dünyasıyla ilişkileri yumuşatma sinyalleri veriyor. Suriye'de ise durum daha zor ve karmaşıktır.

● Suriye Türkiye ilişkileri

Hafız Esad yönetimi bölgede giderek yalnızlaşıyor. Esad yönetimi, bir taraftan Türkiye'nin

masa bile benzer konularda anlaşılar. Ancak sorunlar yine de devam etti. Ne varki benzer bir durumun yeniden gerçekleşme ihtimali olmakla beraber, durum bu kez daha ciddidir. Bir kez Türkiye uluslararası konjunkturü ve bölgedeki gelişmeleri iyi değerlendirek Suriye'ye beklemediği bir biçimde yönelmiştir. Askeri varlığının önemli bir bölümünü İsrail tehdidine karşı konuşlandıran Suriye'nin iki ayrı cephede direnemeceğini hesaplamıştır. Üstelik Suriye uluslararası kamuoyunun nezdinde "terörist ülke" imajına sahiptir ve uğrayabileceği saldırılar karşısında haklılığını kimseye anlatamayacaktır. "Terörist" odakları cezalandırma bahanesiyle ABD'nin Libya, Afganistan, Sudan ve daha başka ülkelere yönelttiği saldırı ve bombalamalar, aynı şeyin Suriye'nin de başına gelebileceğine örnek teşkil etmiştir. Nitekim, Türkiye aynı gerekçeyle Suriye'ye müdahale edebileceğini uluslararası kamuoyuna duyurmuş, ardından da Suriye sınırında askeri yığınak yapmaya yönelmiştir. Öte yandan muhtemel bir saldırı anında Suriye'ye yardım edebileceği düşünülen iki güçten biri olan Rusya Federasyonu, ağır ekonomik ve siyasi sorunlarla yüzyüzedir. Bunu daha da ağırlaştıracak ve batı kamuoyuyla ters düşmesine yol açabilecek girişimlere kalkışması küçük bir ihtimaldir.

Arap ülkelerine gelince, bunların bir çoğunda ABD desteğiyle ayakta durabilen hükümetler vardır ve bunlar İsrail-Türkiye-ABD ittifakına karşı varlık gösterebilecek durumda değildir. Irak, Libya gibi ülkeler ise başkasının yardımına mayacak

denli kendileri saldırı hedefi durumundadırlar. Bununla birlikte, dış saldırılara karşı gelişen Arap milliyetçiliğinin sözkonusu yetimler üzerinde yarattığı baskı nedeniyle, her biri, bir Türkiye-Suriye kapışmasında Suriye'yi destekleyeceğini açıklamıştır. Ne varki bu açıklamaların kolay kolay fiili yaptırımlara dönüşmeyeceğini Suriye yönetiminin kendisi de bilmektedir. Eğer çıkacak bir savaşta tüm Arap aleminin fiili olarak yanında yer alacağını bilse, Hafız Esad'ın kendisi savaş çıkarmaya gönüllü olacaktır. Böylece çok arzuladığı Arap toplumunu bir araya getirmek ve liderliği altında birleştirmek hayalini gerçekleştirme şansı bulur, tarihsel olarak düşman saydığı Türkiye ve İsrail'den hesap sormuş olurdu. Ama bunun olanaklı olmadığını geçmiş deneyimleriyle iyi bil-

yor. Ayrıca Suriye değişen dengeler içinde kendine bir yer edinebilmek için, yeni politikalar geliştirmek ve gerilimi düşürecek adımlar atarak zaman kazanmak istediğini açığa vurmuştur. Uluslararası kamuoyundaki olumsuz imajını düzeltmek, uygar dünyaya yüzünü dönmek için buna şiddetle ihtiyacı vardır.

İşte bütün bunları gözlemleyen Türkiye, koşulların uygun olduğunu, İsrail'le yaptığı askeri işbirliği anlaşmasının da uygun bir psikolojik ortam oluşturduğunu hesaplamış ve savaş olasılığını pratik ve somut görüntüler içinde dışa vurmuştur. Bu nedenle Suriye'nin, Türkiye ile vardığı anlaşmaya uygun davranacağı, mevcut durum değişmedikçe eski politikalarına geri dönmeyeceği yönündeki değerlendirmelerin gerçeklik payı büyüktür.

● Türkiye Amacına ulaştı mı?

Türk yönetimine ve mehmetchik basının kalemşörlerine bakarsanız, evet. Ama bu yanıltıcı ve doğru olmayan bir değerlendirmedir. Kürt sorununu "dış kaynaklı" sayan inkarcı tezlerle sarılarak yıllardır ülke içinde ve dışında Kürt halkıyla savaşan, savaştıkça kirlenen, çeteleşip mafya örgütlerinden medet umar hale gelen Türk yönetiminin böylesi sahte zaferlere ihtiyaç duyduğu bilinen bir gerçektir. Egemenler, bu anlayışlarıyla Kürt sorununun kaynağını dışarda ararken, içerde yıllardır yığınlara kan kusturmuştur. 100 milyar doları aşan bir kaynağı askeri giderler için harcamış, Kürt halkının başına bomba yağdırırken, Türk işçisinin ekmeğini kurşuna yatırmıştır. Bu kör politikalar yüzünden ekonomi çökmüş, siyasi istikrar bozulmuş, sosyal ve kültürel yapı çözülmüştür. Elde kalan tek şey kural tanımayan militarist yapıdır. Türkiye burjuvazisi "Kürt sorununun şiddet yöntemleriyle çözülmesine" destek ve onay verirken, şimdi karşısında, hakettiğini bulmuş dev gibi büyüyen militarist yapıyla yüzyüze kalmıştır.

Kürt sorunu ise bütün ağırlığı ve yakıcılığıyla yerli yerinde duruyor. Bugün Suriye, yarın ise bir başka ülkeyle yaşanabilecek gerilimler, belki geçici olarak dikkatleri ülke dışına kaydıracaktır, ancak sorunun çözümüne hiçbir katkı getirmeyecektir. Zira Kürt sorununun kaynağı içeridedir; Suriye ve PKK ile var olmuştur ki onların alacağı tutum, ya da içine düşebilecekleri durumla da son bulsun. Kaldı ki PKK li-

derinin Suriye'den çıkarılması üzerine yapılan şamata ve zafer iddiası, daha şimdiden iddia sahiplerinin yüzünü kızartacak gelişmelere yol açmıştır. Çeşitli haber kaynaklarının belirttiği yeni gelişmeler, sevinci hüzne, umdu umutsuzluğa dönüştürmektedir. Öcalan'ı Suriye'den çıkartmakla zafer elde ettiğini sanan Türkiye, onun, dış geçiremeyeceği bir ülkeye, Rusya'ya gitmesine yol açmış, halk deyişiyile yağmurdan sakınırken doluya

tur. Bütün bunlar Türk yönetiminin son girişimi sırasında ve sonrasında yaşanan gelişmelerdir. Ve devamı beklenmelidir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ertesinde Türk yönetimi benzer bir zafer sarhoşluğuna tutulmuş, aynı sarhoşluk içinde Ortaasya içlerine dalarak maceraya yönelmiştir. Demirel'in "Adriyatikten Çin denizine kadar" diye tanımladığı birleşik Türk dünyası hevesi, Türkiye'nin şoven ve yayılmacı emellerini dışa vurmuş,

Ama bunu evrensel normlara uygun, Batı dünyasının destek ve onayını gözeterek yapacaktır. Çünkü kendisi de büyük sıkıntılarla yüzyüzedir ve bunları aşmada Batılı devletlerin ve ABD'nin desteğine ihtiyacı vardır. Ayrıca Rusya'nın Kürt sorununa ilgisi Kürtlere olan sevgisinden ya da ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi gereğine olan inancından değil, Türkiye'ye karşı çıkarlarını korumaya yarıyacak gerekçeleri elde tutmak istemesindendir. Türkiye'den istediği ödünleri alması halinde, Kürt sorununa olan ilgisini de gereğinde yenden kullanmak üzere rafa kaldıracaktır. Şimdilik varolan çelişkilerin sürmesi, Kürt halkının lehinedir ve bunlardan yararlı sonuçlar çıkarmak Kürt ulusal hareketinin çabasına kalmıştır.

Görünen odur ki, önümüzdeki dönemde Kürtleri de etkileyen gelişmeler, uluslararası gündemin ilk sıralarına çıkacaktır. Çünkü Körfez'i ateşe boğacak bir krizin işaretleri büyümekte, Hazar petrollerinin taşınması ve paylaşımı mevcut ilişkileri ve dengeleri zorlamaktadır. Körfez krizi ve Güney Kürdistan'daki gelişmeleri sonraya bırakmak kaydıyla, Hazar petrollerinin taşınması konusundaki olası gelişmeleri kısaca değerlendirelim.

Hatırlanacağı üzere Hazar petrol ve gazını uluslararası pazarlara taşımayı öngören anlaşma, 20 Eylül 1994'te Azerbaycan yönetimi (Azərbaycan Devlet Petrol Şirketi aracılığıyla) ile üçü ABD; biri İngiliz-Norveç ortak konversiyonu, Rus, Japon, Suudi Arabistan ve Türk Petrol Anonim Ortaklığı (TPAO) arasında imzalanmıştı. Öngörülen günlük petrol üretimi 35-40 mil-

Görünen odur ki, önümüzdeki dönemde Kürtleri de etkileyen gelişmeler, uluslararası gündemin ilk sıralarına çıkacaktır. Çünkü Körfez'i ateşe boğacak bir krizin işaretleri büyümekte, Hazar petrollerinin taşınması ve paylaşımı mevcut ilişkileri ve dengeleri zorlamaktadır. Körfez krizi ve Güney Kürdistan'daki gelişmeleri sonraya bırakmak kaydıyla, Hazar petrollerinin taşınması konusundaki olası gelişmeleri kısaca değerlendirelim.

tutulmuştur. Öyle görünüyor ki, bu inkarcı-maceracı tutumuyla Türkiye, Kürt sorununun uluslararasılaşmasına hizmet ederek, PKK'nin siyasileşmesini kolaylaştıracaktır. Nitekim, Rusya Federasyonu'nun ikinci parlamentosu niteliğinde olan Duma, Abdullah Öcalan'ın iltica talebinin kabulü için Yeltsin'den onay isteyen kararı ezici bir çoğunlukla almıştır. Birçok Avrupa ülkesinden politikacı, yazar ve aydınlar da, Öcalan'a benzer yönde davetlerde bulunmuşlardır. Ayrıca Rusya Federasyonu alt meclisi, Birleşmiş Milletlerden, Uluslararası Kürt Konferansı toplanması yönünde talepte bulunmuş-

Rusya'yı önlem aramaya zorlamıştı. Azerbaycan'da darbe girişiminin tezgahlanması, Çeçenistan'ı kışkırtan destekle birleşince, Rusya'nın tedirginliği iyice artmıştı. Şimdi top Rusya'dadır ve Türkiye'nin ettiklerini burundan getirme sırası ondadır. Ancak Rusya bunu kendine özgü yöntemlerle yapacaktır. O hala BM Güvenlik Konseyi'nin üyesi ve dünyanın önde gelen güçlerinden birisidir. Çıkarları birçok bakımdan Türkiye ile çelişmektedir. Kürt sorununun çözümü konusunda bastırarak, insan hakları ve temel özgürlükleri öne çıkararak aralarındaki sorunları lehine çözümlere zorlayacaktır.

yon ton, bunun için yapılması düşünülen yatırım 9 milyar dolar civarındadır. Anlaşmanın yürürlük süresi 30 yıl olarak benimsenmiş, bu süre içinde 540 milyon ton petrol üretilmesi planlanmıştır. Bu muazzam bir servettir ve önümüzdeki yüzyılı önde bitirmek isteyen şirketler ve uluslar için iştah kabartıcı niteliktedir. Türkiye Cumhuriyeti devleti sırtındaki Kürt kamburıyla bu yarışa soyunmuştur. Ekonomik ve coğrafi kolaylıklar nedeniyle şans hiç de az değildir. Uluslararası petrol şirketleri ve hükümetler tarafından yıllardır tartışılan "taşınma yolları" projelerinden öne çıkanları Rusya ve Türkiye'dedir. Her iki devlet de kendi artılarının çokluğu konusunda şirketler ve hükümetler nezdinde lobi çalışması yapmaktadırlar. Şimdilik ilk raundu Türkiye kazanmış gibi görünüyor. Cumhuriyetin 75. yıldönümü törenlerine katılmak üzere Türkiye'ye gelen Gürcistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Azerbaycan devlet başkanları bu konuda Türkiye ile bir mutabakat protokolü imzaladılar. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı bu anlaşmaya "şahit" sıfatıyla katıldığını beyan etti. Öte yandan Bakü, Tiflis, Ceyhan boru hattının diğer seçeneklere göre daha ekonomik olduğu uzmanlarca ifade ediliyor. Ayrıca Türkiye, petrolün Rusya üzerinden taşınması durumunda, İstanbul'un güvenliği ve çevrenin korunması gerekçesiyle boğazları tanker geçişlerine kapatacağını söylemekte ve bu tehdit uluslararası petrol şirketleri tarafından ciddiye alınmaktadır. Bununla birlikte henüz herşey bitmiş değildir ve Rusya'nın elinde Türkiye'ye karşı ciddi kozlar vardır. Örneğin Ba-

kü Ceyhan Boru Hattı'nın geçeceği varsayılan topraklar Kürdistan toprağıdır ve bu topraklar üzerinde uzun süredir bir savaş yaşanmaktadır. Bölgede bütün canlılar için olduğu kadar, ekonomik yatırımlar için de güvence yoktur. Birçok şirketin faaliyetlerine son verdiği, yatırımların yapılamadığı topraklara, uluslararası şirketlerin bu kadar büyük bir yatırımı yapmaları göze alınacak bir durum değildir. Dolayısıyla Türkiye'nin Hazar petroleri hayali diğer bir çok olay gibi gelip Kürt sorunu engeline takılmaktadır. Türkiye ya Kürt sorununu adil ve demokratik bir siyasi çözüme kavuşturarak, bu sorunun neden olduğu engellerden kurtulacak, ya da bu yarıştan kafası, gözü yarılarak çekilecektir. Uluslararası platformlarda ve komşularıyla ilişkilerde istenmeyen ülke haline gelen Türkiye yönetiminin, bu politikasını değiştirip, Kürt halkı başta olmak üzere, kendi halkı ve komşularıyla barışmadan, girişim ve çabalarından olumlu bir sonuç alması zor görünüyor.

● Körfez'de hava yeniden ısınıyor

Aslında Körfez'de hava hiç soğumadı. Savaş bulutları, bu talihsiz coğrafya üzerine bir gidip bir geldi. Yazımızın başında dediğimiz gibi bölgedeki halklar hiç gün yüzü görmediler. Kendi çıkarlarına olmayan savaşlarda can verdiler, istenmeyen düşmanlıkların içine sürüklenerek acı çektiler. Bugün de durumu değişmiş değil. Daha önce de Körfez'i ateşten bir çemberin içine düşüren aktörler yeniden bir kez daha sahneler.

Saddam yönetimi geçtiğimiz

günlerde, Irak'da kimyasal silah arama ve denetleme faaliyeti sürdüren Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu'nun (UNSCOM) çalışmalarına son verme kararı aldı. Gerekçesi; UNSCOM'un tarafsız olmadığı, gıda ve ilaç ambargosunun kaldırılmamış olmasıdır. Bu karar beklendiği gibi BM'nin tepkisine yolaçtı. BM Güvenlik Kurulu "kararın kabul edilemez" olduğunu belirterek, geri alınmasını isterken, ABD Başkanı, "Irak'a karşı her tür önlemin alınacağını" duyurdu ve Dışişleri Bakan Yardımcısı'nı Körfez'i ve Avrupa ülkelerini kapsayan destek turuna çıkardı. Bu daha önce sahneye konulan bir senaryonun tekrarını akla getiriyor. Irak yönetimi BM kararlarını ihlal etmeyi sürdürürse, bu senaryonun bir kez daha sahnelenmesi işten bile değildir. Bu yeni bir yıkım ve acı demektir. Kendi halkını bombalara karşı canlı kalkan yapmaktan çekinmeyen Saddam diktatörü, ambargonun ağır etkisi altında bunalan halkın öfkesini yönlendirmekte ve saltanatını korumak uğruna onları ateşe ve savaşa sürüklemektedir. Daha önceki müdahalelerinde Saddam'ı devirmeyen ABD, hesaplarında yanılmış, Saddam'ın yeniden güçlenmesine zemin hazırlamıştır. ABD, Irak'a konulan ambargodan etkilenen kitlelerin muhalefetiyle Saddam yönetiminin devrilebileceğini öngörmüştü. Oysa cahil ve yoksul kitleler kendilerini ezen emperyalist saldırılara hedef yapan Saddam'a yöneceklerine, ABD'ye yöneldiler ve Saddam'ı kahraman ilan edip korudular. Bugün de Saddam uğruna ölümü göze alabilecek insan sayısı az değildir. Şimdi yeniden başa dönülmüş ve ye-

ni bir kriz kapıya dayanmıştır. Gelişmelerin sonunu şimdiden kestirmek güç olmakla birlikte, yeni bir saldırının yapılması halinde, bu kez Saddam'ın ayakta kalamayacağı güçlü bir olasılıktır. "Su testisi su yolunda kırılır" özdeyişi, bu kez de Saddam'ın şahsında gerçekleşeceği benzetilmektedir. Böyle bir gelişme bölge halklarının, en başta da Irak halkının yararına olacaktır. Ancak Saddam'dan kurtulmak tek başına özgürlükleri sağlamaya yetmez. Bunun için yığınların harekete geçmesi, yabancı güçlerin bölgeyi terketmesi ve demokrasinin önündeki bentleri aşarak, eşitliği, temel hak ve özgürlükleri teminat altına alması gerekiyor. Bu başarılmadıkça gelen gideni aratabilecektir. İran'da olup bitenler hafızalarda tazedir. Bir despotun defedilmesi, bir başka despotun ülkeye egemen olmasını engelleyememiştir.

Solcu geçinen kimi kalemşörler yine anti emperyalizmden, ABD'nin hakllara yönelttiği baskı ve sömürüden dem vurarak, Saddam yanlısı kesileceklerdir. Ancak yaptıklarının Saddam'ın katliamlarına onay vermek anlamına geldiğini unutmamaları gerekir. Zira Kürt halkını katliamdan geçiren, Kürt köy ve kasabalarını haritadan silen ABD ya da Batılı güçler değildir. Kuşkusuz bu güçlerin Kürt ulusunun bugünkü durumundan ve Kürdistan'ın bölüşülmüş olmasından, sorumlulukları vardır; ancak Kürdistan'daki yıkıma karşı duran, katliamları önleyen de bugün yine onlardır. Bu güçlerin attıkları her adımda, geliştirdikleri her politikada Kürtleri değil, kendi çıkarlarını gözettileri bir gerçektir. Bu da olağandır. Böl-

genin gerici, faşist ve despot yönetimleri daha az bencil, daha az saldırgan değildiler. Dolayısıyla Saddam yönetimine yöneltilecek her tür baskı, haklı ve meşrudur. Ancak halk yığınlarının bu baskılardan zarar görmemesi için her tür özen gösterilmelidir. ABD ve müttefikleri geçmişte bu özeni gösteremediler. Saddam'ı cezalandıracağız derken, ambargo politikalarıyla, halk yığınlarını, kadın ve çocukları, bu arada Güney Kürdistan halkını cezalandırdılar. Bu durum ABD ve Batılı güçlerin açmazıdır. Çıkarları sözkonusu olduğunda, halkların taleplerine sırtlarını dönebilmekte, onları açlığa ve zulme terk edebilmektedirler. Kürt ulusu bunu deneyleriyle biliyor. Ancak bugün sözkonusu güçlerle Saddam faşisti karşı karşıyadır ve Saddam'ın kaybetmesi Kürt halkının yararınadır. Kürtler bu durumu bilerek özgüçlerine güvenmeli ve bir daha kaybetmemek için birliğini sağlayarak geleceğini eline almalıdır.

● Güney'deki gelişmeler ve Türkiye'nin tavrı

BM'lerin gecikmeli de olsa Körfez Savaşı sırasında 36. paralelin kuzeyini korumaya alması, Güney Kürdistan halkı için önemli bir güvence oluşturdu. Göç edenlerin yerlerine dönmesi, köy ve kasabaların inşası, tarım alanlarının üretime açılması, böylece yaraların sarılması olanağı doğmuştu. Saddam'a bağlı güçlerden temizlenen Kürdistan dağlarında özgürlük rüzgarları esiyor, yokluk ve sefaletle rağmen kitleler geleceğe umutla bakıyorlardı. Ülkede seçimlerin

Ülkede seçimlerin yapılması, parlamentonun faaliyete başlaması, yalnız Güney Kürdistan halkı için değil, diğer parçalardaki Kürtler için de beklenen mucizenin gerçekleşmesiydi. Kürt halkı yüzlerce yıldır uğruna savaştığı özgürlüğü nihayet yakalamıştı. Ne var ki, bu mutluluk uzun sürmedi. Önce sömürgeci bölge devletleri, ardından Kürtler için savaştığını söyleyen güçler, oluşmakta olan yönetime hayat hakkı tanımayacaklarını belirterek saldırıya geçtiler.

yapılması, parlamentonun faaliyete başlaması, yalnız Güney Kürdistan halkı için değil, diğer parçalardaki Kürtler için de beklenen mucizenin gerçekleşmesiydi. Kürt halkı yüzlerce yıldır uğruna savaştığı özgürlüğü nihayet yakalamıştı. Ne var ki, bu mutluluk uzun sürmedi. Önce sömürgeci bölge devletleri, ardından Kürtler için savaştığını söyleyen güçler, oluşmakta olan yönetime hayat hakkı tanımayacaklarını belirterek saldırıya

geçtiler. Bu yetmiyormuş gibi Güneyli iki büyük siyasi güç olan KDP ve YNK kavgaya tutuştular. Kürt halkının kanı ve canı pahasına elde ettiği kazanımlar, bir bir ellerinden uçtu. Umudun yerini umutsuzluk, güvenin yerini güvensizlik aldı. Kürt halkının yeminli düşmanları arabulucu pozlarında araya girdiler. Bu kör döğüşü yüzünden Kürt partileri düşmanlarından yardım dilemek utancına düştüler. Bugün Güney Kürdistan, iki büyük parti arasında fiilen bölüşülmüş durumda. Ulusal

parlamento yerine, her bir partinin kendi parlamentosu var. Kürt halkı kendi topraklarında özgür ve güvenli değil. İç kargaşa ve kardeş kavgası yüzünden sömürgeci güçler ellerini-kollarını sallayarak Kürdistan topraklarına giri-

yorlar. Aralarında PSK ve onun lideri Kemal Burakay'ın da olduğu, çatışmalarda taraf olmayan Kürt politik parti ve şahsiyetlerinin arabuluculuk çabaları engeller yüzünden başarıya ulaşamadı. Yara giderek büyüdü ve bütün bu gelişmelerden sonra Talabani ve Barzani geçtiğimiz günlerde ABD'de bir araya gelerek, barışabildiler. Bunun kalıcı olup olmayacağı henüz belli değildir. Güney Kürdistan'da kuru malzeme boldur ve ufak bir provakasyonla ateşin her yanı sarması işten bile değildir. Zira Güney'deki aşiretçi yapılar herşeye egemendir ve düşmanlıklar sanılandan çok daha derindir.

Bunu anlamak için biraz daha gerilere gidip, olayları yeniden hatırlamak gerekir.

Kürt örgütleri arasında var olan düşmanlıklar ve politik yapılar egemen olan çatışma kültürü yeni değil. Daha 1960'lı yıllardan başlayarak bir çok defa kendi içlerinde çatıştılar, barıştılar. Ama barışı kalıcı hale getirebilecek kadar öngürülü olamadılar. Bu 1970 yılına kadar böyle sürdü. Irak yönetiminin Kürtlere otonomi verdiği 13 Mart 1970 tarihinden 1975'e kadar görece bir iç barış dönemi yaşandı. An-

Kürtler ne zaman kendi aralarında barışmış ve birleşmişlerse, kazanmışlardır. Kürtlerin tarihinde yer alan kazanımlar hep böyle dönemlerde elde edilmiştir. Nitekim 1986'da sağlanan ateşkes ve ardından kurulan Kürdistan Cephe, kitlelere moral vermiş, 91 ayaklanmasının gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

cak 1975 yenilgisinin yarattığı çözülme içinde, yeniden bölünme ve çatışma dönemine girildi. KDP'den ayrılan Celal Talabani ve arkadaşları Yekitiya Nıstımani Kürdistan'ı (YNK) kurdular. Güney Kürdistan halkı iki partinin çekişme ve çatışmasının ortasında kaldı. 80'li yılların ortalarına gelinceye kadar geçen yıllar kısa süreli barışmaları izleyen çatışmalarla geçti. Kitleleri eğitip örgütlemekle geçmesi gereken bu değerli süre heba oldu. Birbirlerinin güç ve enerjisini boşa harcadılar, düşmanın işini kolaylaştırdılar.

Kürtler ne zaman kendi aralarında barışmış ve birleşmişler-

se, kazanmışlardır. Kürtlerin tarihinde yer alan kazanımlar hep böyle dönemlerde elde edilmiştir. Nitekim 1986'da sağlanan ateşkes ve ardından kurulan Kürdistan Cephe, kitlelere moral vermiş, 91 ayaklanmasının gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Seçimlerin yapılarak, parlamentonun oluşturulması, sağlık ve eğitim konusunda sağlanan kısmi başarılar bu sayede mümkün olmuştur.

Ancak bu olumlu adımları daha güçlülere izleyemedi. Kürt ulusunun çıkarları yerine parti ve aşiret çıkarları gözetildi. Küçük hesaplar, öngörüsüzlük, düşman güçlerin dört koldan geliştirdikleri gizli-açık müdahaleler, süreci rotasından saptırdı ve Kürtler yeniden kendilerini kardeş kavgasının isi-pası içinde buldular. Peşmergeleri gırtlığına

kadar silahlandıran partiler, onlara ekmeği ve kardeş kavgasının kötü olduğu bilincini vermediler, vermek istemediler. Ülkeye tek başına hakim olma hırsı yüzünden ulusal birliği engelliyip kendi varlıklarını da tehlikeye düşürdüler. Peşmerge gücü üretim dışı kalan, sadece öldürüp yıkan bir makinaya dönüştü. Kürt halkının adına türküler yakıp, geleceğinin güvencesi olarak gördüğü peşmerge adı, Kürt halkına korku salan bir sözcüğe dönüştü. KDP ve YNK'ye bağlı peşmergeler kardeş olduklarını unutup birbirlerinin celladı ke-sildiler. Bu yetmiyormuş gibi, bu dönemde Kuzey Kürdistanlı bir

örgüt olan PKK de kavgaya karıştı. Kürt coğrafyası bir kez daha Kürt örgütlerinin eliyle Kürt kanına boyandı. Değişik parçalardan Kürt örgüt ve şahsiyetlerinin arabuluculuk çabaları fayda etmedi. Ve ne yazık ki Kürtleri çatıştıran şartların oluşmasında sorumluluğu olan sömürgeci devletler, Kürtleri barıştırma rolüyle ortaya çıktılar.

Bu dönemde Dublin'de bir araya gelen KDP-YNK heyetle-

ri, ABD ve İngiltere'nin gözetiminde yeni bir anlaşmaya imza atıp karşılıklı ateş kestiler. Beklendiği gibi Türkiye, İran, Suriye ve Irak yönetimleri bu anlaşmaya şiddetle karşı çıktılar. Bu güçler Kürtlerin kendi aralarında barışmasını istemiyorlardı ve bu kimse için sır değildi. Ancak Kürt partilerinin ateş kesip barışmalarına karşı çıkan bir güç daha vardı ki, bu Kürt kamuoyunun kafasını karıştırdı. Kürt düşmanı güçlerin Kürt barışına karşı çıkması anlaşılırdı da, Kürt halkı için savaştığını söyleyen bir gücün buna karşı çıkmasını akıllar almıyordu. PKK, KDP ve YNK barışmasının kendisine karşı olduğu gerekçesiyle KDP güçlerine karşı saldırıya geçti. Büyük çatışmalar yaşandı ve her iki taraftan da büyük kayıplar oldu. Bir kez daha sömürgeci devletler kazançlı çıktı. Yalnız Türkiye'de değil, sınırları dışındaki her Kürt oluşumuna, ister federatif, ister otonom şiddetle karşı çıkan Türkiye, gelişmeleri kontrol altında tutmak için, hem askeri hem diplomatik bir çok yola başvurdu. Bu çabalar sonunda tarafları Ankara'da bir araya getirerek, 31 Ekim 1996'da bir anlaşma yapılmasını sağladı ve "Ankara Süreci" diye adlandırılan bir süreç başlattı. Ankara süreci Türkiye'nin müdahalesini kolaylaştırarak, Kürtler arası ilişkileri ve Güney Kürdistan'daki gelişmeleri denetim altına soktu. Güneyli partileri PKK varlığına karşı savaştırmayı düşünen ve Ankara sürecini bu amaçla başlatan Türk yönetimi, beklediği sonucu alamayınca, 1997 mayısında büyük bir askeri güçle (50.000'i aşkın asker, korucu, özel tim, tank, uçak ve helikopter eşliğinde) Güney

Kürdistan'a girdi. Bu operasyon Ankara sürecinin sonu oldu. Talabani görüşmelerden çekildiğini belirtirken, Barzani operasyonun bir an önce bitirilmesini istedi ve işgale karşı çıktı. Bunu izleyen günlerde KDP ile YNK yeniden kavgaya giriştiler. Biri İran pasdarlarından medet umarken, öbürü Saddam'dan yardım isteyecek duruma düştü. Bu gelişmeye yalnız Kürtler, Kürt halkının dostları değil, bütün dünya şaşı. Bir kez daha dostla düşman yer değiştirmiş, olamaz denilen şey, Kürt partileri eliyle yaşanmıştı. ABD ve İngiltere bu gelişmelerden kaygıya düşüp vatanşahlarıyla birlikte, kendileriyle işbirliği yapan Kürtleri de bölgeden tahliye ettiler. Kürtler bir kez daha yoruluncaya kadar birbirleriyle didişmeye, vuruşmaya devam ettiler.

Eylül 1998'e gelinceye kadar durum böyle devam edegeldi. ABD ve müttefiklerinin Irak politikasında bir Kürt oluşumuna ihtiyaçları olduğu için, ABD yeniden olaya müdahil oldu. İki Kürt lideri, Barzani ve Talabani, 17 Eylül 1998'de Washington'da ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright ve yardımcısı David Welch'in de hazır bulunduğu bir törenle yeni bir barış protokolüne imza attılar. Anlaşmanın başına yansıyan bazı maddeleri şöyle: 3 ay içinde geniş tabanlı bir hükümet teşkili sağlanacak, gelirlerin kontrolü ve denetimi bu hükümete bırakılacak, Hewler, Duhok ve Süleymaniye kentlerinde gerilim düşürülerek yaşam normalleştirilecek. 9 ay içinde genel seçimlere gidilecek, 1992'de kurulan parlamentoya işlerlik kazandırılacak, KDP ve YNK polit bürolarından 3'er kişinin oluşturacağı yüksek bir he-

• Bu noktada KDP ve
• YNK kadar, PKK'nin de
• sorumlu davranması ve
• barış sürecini
• etkileyecek,
• tutumlardan geri
• durması gerekmektedir.
• PKK yönetimi, Güneyli
• güçlerin iradesine saygı
• gösterirken, Güneyli
• güçlerde PKK'yi
• Kürdistan
• topraklarından
• çıkarmaya dönük, daha
• çok TC'nin istediği
• politakalardan uzak
• durmalıdırlar. Kürtler
• arası savaş, nedeni ne
• olursa olsun sömürgeci
• güçlere yaramakta,
• Kürdistan'ın geleceğini
• ve Kürt halkının
• umudunu
• karartmaktadır.

yet, hükümet kuruluşu dahil, gelirlerin kontrolü ve denetimi ile seçim hazırlıklarına nezaret edecek, kurulacak federal yapı ve hükümetle parlamentonun kalıcılığı sağlanacaktır. Federal yapı sınır güvenliğini sağlayarak "yetkisiz silahlı unsurların" sınır ihlallerini önleyecektir. ABD yönetimi bu maddelerin gerçekleştirilmesi için destek sözü vermiş, seçim hazırlıkları ile benzeri siyasi ve teknik hazırlıkların İngiltere'de yürütülmesine ortaklaşa karar verilmiştir.

Bu protokole en büyük itiraz beklendiği gibi Türkiye'den geldi. Başbakan yardımcısı Ecevit, Ankara sürecinin dışlanarak, Kürt tarafların ABD'de bir araya gelmelerini, "Türkiye'nin başına çorap örme" girişimi olarak değerlendirdi. Bilindiği gibi bay Ecevit'te Kürt fobisi var. O, yalnız Türkiye sınırları içinde değil, komşu ülke sınırları içindeki Kürtlerin yaşamıyla da oldukça alakalı. Ve Kürt halkının bulunduğu tüm ülkelerde "üniter" yapı içinde eritilmelerinden yana. Kürtlerin diline, kültürüne, kimliğine tahammülü yok. O bu yapısıyla Türk şovenizminin bayraktarlığını yapıyor. Anlaşma metninde ifade edilen "Irak bütünlüğünün federatif bir yapıya dayandırılması" hükmünden oldukça ürkmüş, "Irak'ın bölünmüşlüğü'nün kesinleşeceği yönündeki kaygımız artmış olmaktadır" diye fevevan ediyor. Aslında bay Ecevit ve hükümetini endişelendiren tek neden bu değil elbet. Mutabakat metninde yer alan "yetkisiz silahlı unsurların engellenmesi" maddesini de kendilerine karşı konulmuş bir madde olarak algılıyorlar. Eh! haksız da değiller. Canları istediğinde sınırları ihlal eden, ulusla-

rarası hukuku çiğneyen onlardır.

Türk yönetimini ayağa kaldıran protokolün bir çok maddesi aslında yeni değil. 1970 otonomi anlaşmasında da benzer hükümler var. Ancak Türk hükümeti, Ankara süreciyle herkese kabul ettirdiğini sandığı, Güney'de kalıcı bir yapıya gidilmeyeceği, Irak'da da Türkiye'dekine benzer "üniter" bir yapının oluşturulacağı yönündeki düşüncesini hayata geçiremediği için öfkeli. Washington sürecinin dışında bırakılmakla kendisini ABD tarafından ihanete uğratılmış gibi görmektedir.

Bakın bay Ecevit konuyla ilgili düşüncesini ve hükümetinin tutumunu nasıl ifade ediyor: "Şimdilik geçici bir hükümetten ve parlamentodan söz edilmekle birlikte, ikinci bir aşama olarak kalıcı bir düzenlemenin amaçlandığı, böylelikle fedarasyonun bir oldu-bittiye getirilmek istendiği anlaşılmaktadır. Yine ortak bildiride Kuzey Irak'taki seçimlerle ve yönetimle ilgili çalışmaların bundan böyle Londra'dan yürütüleceği, Türkiye'de ise ağırlıklı olarak güvenlikle ilgili görüşmelerin yapılabilceği vurgulanmaktadır. Böylece Ankara süreci devre dışı bırakılmış olacaktır. Üstelik bildiri de kullanılan bazı ifadeler, Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından zaman zaman yapmak zorunda kaldığı sınır ötesi önlemlere bile karşı çıkılabileceği izlenimi vermektedir. Türkiye'nin bu tür tutum değişikliklerini onaylaması olanaklı değildir."

Görüldüğü gibi Ecevit, Kürt toprağını babasının mülkü saymakta, istediği gibi girip çıkmasının engellenmesi fikrine isyan etmektedir. Bu isyandan da anlaşılıyor ki, Kürt tarafı doğru yol-

dadır. TC'nin telkinlerine ve müdahalesine karşı uyanık olma, TC istiyor diye Kürt parti ve örgütleriyle çatışmamaları gerekir. Mesut Barzani'nin son Türkiye gezisinde takındığı tutum bu bakımdan güven vericidir. Washington süreciyle ilgili bilgi vererek, Ankara'nın barış girişimlerine karşı olmadığını diploması diliyle belirtmekle yetinmiştir. Bu satırların yazıldığı günlerde Ankara'ya gelerek hem Mesut Barzani ile hem de Türk yetkililerle görüşen Celal Talabani de, benzer bir diplomatik tavır takınmıştır.

Bu noktada KDP ve YNK kadar, PKK'nin de sorumlu davranması ve barış sürecini etkileyecek, tutumlardan geri durması gerekmektedir. PKK yönetimi, Güneyli güçlerin iradesine saygı gösterirken, Güneyli güçlerde PKK'yi Kürdistan topraklarından çıkarmaya dönük, daha çok TC'nin istediği politakalardan uzak durmalıydılar. Kürtler arası savaş, nedeni ne olursa olsun sömürgeci güçlere yaramakta. Kürdistan'ın geleceğini ve Kürt halkının umudunu karartmaktadır.

Körfezde sular yeniden ısınrırken, doğabilecek elverişli durumlara hazır olmak ve Kürt ulusu açısından oluşacak yeni fırsatları değerlendirmek için. Kürtlerin iç barışlarını korumaları ve birliklerini sağlamaları gerekmektedir. Bu sağlanamadığı müddetçe, özgürlük hedefi ulaşılması güç bir düş olarak kalmaya devam edecektir. 21. yüzyıla girerken Kürt halkının düşlere değil, somut olgulara ve gerçekliklere ihtiyacı var. Bunu sağlamaya çalışmayan parti ve örgütlerin gelecekte yığınlara bakacak yüzü kalmayacaktır.

28 ŞUBAT SÜRECİNİN ETKİLERİ; *seçim ve legal zemindeki birlik politikaları üzerine*

□ Ali Çınar

28 Şubat 1998 günü yapılan MGK toplantısı, düzen içi partiler ve parlamento üyeleri başta olmak üzere, tüm devlet kurumları açısından da “yeni” bir sürecin başlangıcı oldu. Elbet bu “yeni” sürecin, sol ve demokratik güçler üzerinde de bir etkisi oldu. Ancak bu sürecin, emek, barış ve özgürlük yanlısı sol ve demokratik güçler açısından tahmin edilmeyen, ya da ilginç olan bir yönünün olmaması gerektiği

inancındayız.

Sistemin çöktüğü; buna rağmen, sistemin, değişim ve yenilenmeye karşı direncini sürdürdüğü; Kürt halkına ve emekçilere yönelik akıl almaz baskıların halen devam ettiği; çetelerin ülke yönetiminde etkin olduğu ve bu etkinliğinin ortadan kalkmadığı, vb. tespitlerin sahibi siyasi parti, sendika ve demokratik kitle örgütlerinin azımsanmayacak bir kısmı, 28 Şubat’ın çok çok

öncelerinde, bugün yaşanan gelişmeleri görebilmiş ve kamuoyunun dikkatini bu gelişmelere çekmeye çalışmıştı. Bugün de geriye dönüp baktığımızda, bu gelişmeleri daha o günlerden görebilen, en azından tahmin edebilen kesimlerin yanıldıklarını söyleyemeyiz.

Çivileri yerinden oynayan, Susurluk kazası sonrasında ise bu çivileri tamamen yerinden sökülen devlet, bir yandan ortaya

nı buna göre şekillendirmeleri, 28 Şubat'a geline nokta "yaratılan" politik yaklaşımın, sonuçlarıdır.

● İrtica tehlikesi, kirlenmeyi örtmenin bahanesidir

Egemenler, giderek içinden çıkılmaz bir hal alan, kendilerini tüm toplum karşısında açıkça suçlu durumuna düşüren ve her biri, temsilcisi oldukları ceberrut sistemin, yani kendilerinin ürünü olan açmazlarından kurtulmak için, 28 Şubat'ta, biraz da gündemi allak bullak ederek, toplumun karşısına yeni bir "düşman" çıkardılar. Bu düşman, "ciddi ve tehlikeli" idi; üstelik iktidarın en büyük ortağı olarak, sistemi tümünden "şeriat" lehine değiştirecek adımlar da atıyorlardı. Dönemin iktidarını paylaşan bu bay ve bayanlar, Susurluk kazası ile toplumun geniş bir kesimi tarafından da görülmeye başlanan pislikleri, "fasa-fiso" olarak tanımlıyor, çözümünü için adım atmıyorlardı.

28 Şubat kararlarına bağlı kalınarak, MGK ve ona bağlı kurumlar tarafından sürdürülen "operasyonlar" sonucunda kapatılan Refah Partisi, bu "ciddi ve tehlikeli" düşmanın en başta geleniydi. "İrtica tehlikesi", MGK tarafından oluşturulan yeni savunma konseptinde; devlet yöneticilerine, yargı kurumlarına, basına ve kamuoyuna yönelik olarak MGK'nın düzenlediği brifinglerde, en başat tehlike sayılmış, yeni düzenlenen konsept belgeleri ve konuyla ilgili açık ya da gizli toplantılarda, "bölücü tehditin belinin kırıldığı" ifade edilerek, "bu kez hedef irticadır" denmişti.

Tehlike olarak görülen ve bu nedenle partileri kapatılan Refahlıları ve sonrasında bu yapının devamı olarak kurulan Faziletliilerin tutumu, elbet değerlendirilmesi gereken önemli bir olgudur. Onlar, hükümetin en büyük ortağı olmalarına rağmen, MGK'nın oluşturduğu yeni savunma konseptinin hedefi olmuş, kendilerine yönelik politikaları ise, demokrasilik yaparak, türbanlı öğrencileri ve ev hanımlarını sokağa sürerek, kendileri ise parlamento görevlerini sürdürerek gıkları çıkmadan, kuzu kuzu kabullenmişlerdi.

Kendilerine yönelik anti-demokratik tutumlar, MGK'nın öncülüğünde açıkça uygulanmaya başlayınca kadar ağızlarına demokrasinin lafını almayan bu baylar, hükümetten alaşağı edilip, birçok yöneticileri siyaset dışı bırakılınca, hemen demokrasiyi hatırlamaya başladılar. Buna rağmen, yani kendilerine yönelik anti-demokratik tutumlara rağmen, yeni kurdukları Fazilet Partisi'nde bile, MGK'nın tüm uyarılarını dikkate almayı, adeta geçmişlerine sünger çeken bir yaklaşımla yeniden örgütlenmeye başlamayı ise unutmadılar.

Elbet konumuz, kapatılan Refah'ın, ya da Fazilet'in bu tutumunu uzun uzadıya değerlendirmek değil. Çünkü onlar, bizzat sistemin sol, sosyalist ve demokrat güçlerin karşısına çıkardığı bir oluşumdu ve bu oluşum, sistem açısından bir risk oluşturmaya kadar da, sistemin sürdürücüleri, hem onların, hem de yan unsurlarının gelişmesine ses çıkarmadılar. Bir diğer deyimle, onları büyüten sistem, şimdilerde ise onları küçültmenin hesabını yapıyor.

"İrtica tehlikesinde" başat

Çivileri yerinden oynayan, Susurluk kazası sonrasında ise bu çivileri tamamen yerinden sökülen devlet, bir yandan ortaya saçılan pislikleri kamuoyundan gizlemenin yol ve yöntemlerini ararken, diğer yandan da, ortaya saçılan pisliklerden kendini bipay etmenin koşullarını yaratmaya çalıştı. Sistemi 28 Şubat toplantısına taşıyan yolun taşları, bu dönemde adım adım yerine konuldu.

saçılan pislikleri kamuoyundan gizlemenin yol ve yöntemlerini ararken, diğer yandan da, ortaya saçılan pisliklerden kendini bipay etmenin koşullarını yaratmaya çalıştı. Sistemi 28 Şubat toplantısına taşıyan yolun taşları, bu dönemde adım adım yerine konuldu. Hiç şüphesiz, devlet yanlısı politika güden, ya da bu politikalara değişik gerekçelerle de olsa uyum gösteren kesimlerin, "laik-şeriatçı" ikilemini esas sorun kabul ederek, politikaları-

olarak görülen kesimler, sistemin bu yaklaşımını açık olarak bilmelerine rağmen, kendilerine sunulan olanaklardan yararlanmayı, yani kendi çıkarlarını yeğlediler. Sistemin kendilerini alaşağı etmeye çalıştığı noktada ise, sistemden daha fazla sistemci kesilerek, bu süreçten etkilenmeyi, ya da en az oranda etkilenmeyi hesapladılar. Şimdilerde bile sürdürdükleri demokrasilik oyununda, sadece kendilerine yönelik uygulamaları anti-demokratik olarak görüyor, sisteme bağlılıklarını ise her ortamda ifade ediyorlar. Cumhuriyet'in 75. yılında, sistemi sorgulayan yeni bir anlayışı benimsemek yerine, ikiyüzlü bir tavırla takıyeye yönelen, Cumhuriyet'i öven yine bu baylar oldu.

● Egemenler oyunlarını ustaca oynuyorlar

Keşdisini sorgulayıp, başta Kürt sorunu olmak üzere tüm sorunlarını adil, demokratik ve barışçıl yöntemlerle çözmek yerine, her seferinde yeni bir iç ya da dış düşman yaratarak böylece sorunlarını gizlemeyi yeğleyen ve bunu çoğu kez başaran egemenler, 28 Şubat sürecinde, bu geleneğini birkez daha yaşama geçirmeyi başarabildi. Geçmişte, açık darbelerle sistemin koruyuculuğuna soyunan egemen anlayış, bu kez uluslararası konjektürün uygun olmadığını da göerek, "sivil" güçlerin desteğiyle, "balans ayarı" olarak tanımlanan kısmi müdahaleye yöneldi. "Ba-

lans ayarı" ve onu tamamlayan, Cumhurbaşkanı Demirel'in devletin bilinen geleneğini de dışlayan asker destekli müdahalesi, bir yandan hükümetin el değiştirmesine olanak sağlarken, ülkeyi asıl olarak kimin yönettiğini birkez daha açıkça ortaya serdi.

Evet, ülke, görünürdeki parlamento eliyle değil, bizzat MGK'nın marifetiyle yönetiliyordu ve MGK, ülke gündemine bomba gibi düşen Susurluk kazası sonrasında, ortaya saçılan

.....

Ülke, görünürdeki parlamento eliyle değil, bizzat MGK'nın marifetiyle yönetiliyordu. MGK, ülke gündemine bomba gibi düşen Susurluk kazası sonrasında, ortaya saçılan pisliklerin, bu işten birinci derecede sorumlu olan kendisine de ulaşacağını biliyordu. MGK'nın tüm çabaları, kendisine ulaşması muhtemel bu kirli ilişkilerin önünü kesmekti; "irtica", "bölücülük" vs. ise bunun gerekçeleriydi.

.....

pisliklerin, bu işten birinci derecede sorumlu olan kendisine de ulaşacağını biliyordu. MGK'nın tüm çabaları, kendisine ulaşması muhtemel bu kirli ilişkilerin önünü kesmekti; "irtica", "bölücülük" vs. ise bunun gerekçeleriydi.

28 Şubat'a kadar gelinen sü-

rede yaşananlar, henüz hafızalardadır. MGK toplantıları sonrasında yayımlanan bildirilerde, bir yandan Susurluk kazası ile ortaya saçılan pisliklerin üstünün örtülmeyeceği garantisi verilirken, diğer yandan da, ordunun bu pisliklere bulaşmadığı, dolaylı ya da direkt ifadelerle kamuoyunun beynine enjekte ediliyordu. Kamuoyunda orduya yönelik gelişen tepkiler ise Susurluk'un üzerine gittiğini iddia eden egemenlerin denetimindeki medya organları tarafından, yine MGK'nın talimatıyla, bertaraf edilerek önlenmek isteniyordu.

Ordu, "sivil" destekli MGK'nın marifetiyle, "irtica" ve "bölücü tehdit" bahane edilerek, tüm kirli işlerinden, ilişkilerinden birkez daha sıyrılmayı becerebildi. Susurluk kazası öncesinde yaşananlar bir yana, Susurluk sonrasında yaşananların, yazılanların tümüne birkez daha gözatarsak, açıkça görürüz ki, ülkede, biraz da dağınıklığı nedeniyle ciddi bir etkisi olmayan muhalif kurum, kuruluş ve şahsiyetler dışında, hiçbir kesim ya da kişi, orduyu bu ilişkiler sürecine dahil etmedi ya da etme cesaretini göstermedi. Askerlerin bağlantılı olduğu olaylara

yönelik açılan davalar ise ya gizli celselerde görüldü, ya da sessiz sedasız geçirildi. Susurluk kazası sonrasında aralarında İbrahim Şahin'in de olduğu özel tim mensupları, polisler ve eroinçiler hakkında açılan "meşhur" dava ise bu kişilerin orduyu işine katmış yaklaşımın ipuçla-

rını vermeleri nedeniyle, alalecele tahliyeyle sonuçlandırıldı. Öyle olmasaydı bile, devletin, yani MGK'nın onayıyla kirli ilişkilere giren, "faili meçhul" cinayetlere yönelen Şahin ve benzerlerine herhangi bir yaptırımın uygulanmayacağı açıktı.

MGK, 28 Şubat'ta tamamladığı bu süreci, hükümeti devirerek sonuçlandırdı. Yeni hükümet Mesut Yılmaz'ın başkanlığında kuruldu.

● *Anasol-D, MGK hükümetidir*

MGK marifetiyle iktidara gelen Anasol-D hükümeti ve bu hükümetin başı Yılmaz'ın tavrı da, efendilerinin tavrından farklı olmadı. O, kendisine iktidar koltuğunu sunan efendilerine sadakette şimdiye kadar kusur etmemiştir. Solculuk iddiasını halen sürdüren CHP'nin desteği ve DSP ile DTP'nin katılımıyla azınlık hükümeti kuran Yılmaz, Susurluk'un üzerine gideceği teminatı ile kamuoyunu uyutma seferleri düzenlerken, burnunu kıracak kadar pervasızlaşarak devletin içine yerleşmiş çetelere yönelmek yerine, "namert"liğini kabul ederek, MGK'nın öne sürdüğü "irtica tehditi"ni gündemin başına oturtmayı; çetelere yönelik göstermelik girişimlerle ise kamuoyunu uyutmayı yeğledi.

Bu durum, iki yönlü olarak MGK hükümetinin, yani Anasol-D'nin hesabına geliyordu. Birincisi, bizzat kendilerinin de kirli ilişkiler ağı içinde yer aldıkları çetelerle ilgili soruşturmaları savsaklayarak, üstünü örterek hem kendilerini bu ilişkiler ağıının dışında gösterebilecekler, üstelik çetelerin üzerine gidiyor görüntüsü yaratarak kamuoyun-

dan puan toplayacaklar; ikincisi ise devlet desteğiyle giderek güçlenen ve ilk parti konumuna gelen "Milli Görüş"ü, yine devlet desteğiyle etkisizleştirerek kendi iktidarlarını daimileştirebilecekler...

Elbet, devletin MGK marifetiyle yaşama geçirdiği bu politikaların tümünden etkisiz olduğunu söylemek güçtür. MGK, adım adım politikalarını yaşama geçiriyor. Ancak derin devletin ve onu destekleyen kesimlerin bu aşamada bile uzlaşmadığı çeşitli konular vardır. Önümüzdeki yılın nisan ayında yapılması düşünülen genel ve yerel seçimler de, bu konulardan biridir.

● *Seçim henüz MGK'da onaylanmadı*

Seçim kararının, ikiyüzlü bir tutumla halen hükümeti destekleyen CHP'nin, giderek azalan oy potansiyelini de gözeterek, mevcut hükümeti seçim kaçkını göstermek için dayatması sonucunda alındığını söylemek, gerçek dışı olmasa gerek.

CHP, kendisini, Susurluk kazası ile birlikte kamuoyunun gündemine giren kirli ilişkiler açısından bipay sayıyor, "irtica" karşıtlığında da şampiyonluğu elden bırakmayarak, MGK politikalarına sunduğu desteğin karşılığını önümüzdeki seçimlerde almak için uğraşıyor. Bu nedenle olsa bile, seçimlerin normal zamanında yapılması, CHP'nin işine gelmiyor. Aynı şekilde DYP ve FP de, seçimlerin normal zamanından önce yapılması yanlısıdır. CHP, DYP ve FP'nin bu zımnı anlayış birliği, hükümet ortaklarının işine gelmiyordu. Tüm girişimlerine rağmen, CHP'yi kararından döndereme-

MGK marifetiyle :
iktidara gelen Anasol-D :
hükümeti ve bu :
hükümetin başı :
Yılmaz'ın tavrı da, :
efendilerinin tavrından :
farklı değil. :
O, kendisine iktidar :
koltuğunu sunan :
efendilerine sadakette :
şimdiye kadar kusur :
etmemiştir. Solculuk :
iddiasını halen :
sürdüren CHP'nin :
desteği ve DSP ile :
DTP'nin katılımıyla :
azınlık hükümeti kuran :
Yılmaz, Susurluk'un :
üzerine gideceği :
teminatı ile kamuoyunu :
uyutma seferleri :
düzenlerken, burnunu :
kıracak kadar :
pervasızlaşarak :
devletin içine yerleşmiş :
çetelere yönelmek :
yerine, "namert"liğini :
kabul ederek, MGK'nın :
öne sürdüğü "irtica :
tehditi"ni gündemin :
başına oturtmayı; :
çetelere yönelik :
göstermelik girişimlerle :
ise kamuoyunu :
uyutmayı yeğledi. :
.....

yen hükümetin başı, sonunda CHP lideri ile anlaşarak, önümüzdeki yıl seçim yapılması konusunda Meclis'ten karar çıkarılmasını sağladı.

Meclis'te alınan seçim kararının, ülkenin iktidarını elinde bulunduran güç tarafından, yani MGK tarafından henüz onaylanmadığı belli. Meclis'te temsil edilen siyasi partilerin, neredeyse günübirlik denilecek sürelerde karar değiştirmesinin temel

nedeni de budur. MGK, önümüzdeki kısa sürede yapılacak bir seçim sonrasında ortaya çıkacak tabloyla ilgili henüz net bir sonuca ulaşabilmiş değil.

Seçimlerden, MGK'nın bertaraf etmek için çabaladığı kesimlerin, güçlenerek çıkması olasıdır. Daha da ötesi, sol, sosyalist ve yurtsever güçler, ciddi bir iş ve güc birliği ile beklenmedik bir çıkış yapabilir, kamuoyunun desteğini sağlayarak, politikalarını parlamentoya taşıyabilirler. Çünkü toplumun geniş bir kesimi, parlamentoda temsil edilen mevcut siyasi partilere anti-pati duyuyor ve güvenebilecekleri bir yapı arayışını sürdürüyorlar.

MGK, devleti ayakta tutan gücün, baskı ve zor politikaları olduğunun farkındadır. Bu nedenle, bir seçim sürecinde, baskı ve zor politikalarıyla da olsa lehine çevirdiği sürecin başa dönmesinden, politikalarının olumsuz etkilenmesinden yana değil. Seçim kararını onayladığını belirtmemesinin, ya da bunun ipuçlarını vermemesinin temel nedeni de, budur.

Görünen o ki, devlet, içinde bulunduğu realiteyi de gözetecek, kendisi açısından en uygun bulduğu tarihte seçimleri yapacaktır. MGK'nın onayıyla olmasa bile, Meclis tarafından alınan seçim kararı, yarattığı tartışmalar ve kamuoyu yoklamaları açısından bakıldığında bile, bir anlamda, seçimler açısından uygun sürecin belirlenmesine öncülük edecektir. Bu süreç sonrasında, seçimler, pekala alınan meclis kararı ile uyumlu olarak, 1999 yılının Nisan ayında da; öncesi veya sonrasında da yapılabilir. Yine bu tartışmaların veya ortaya çıkan tablonun yol göstericili-

ğinde, her iki seçimin birlikte ya da ayrı tarihlerde yapılması da olasıdır.

● Mevcut hukuk sistemi, faşizandır

Şimdiye kadar anlattıklarımızdan, tek belirleyicinin MGK olduğu, devleti bir bütün olarak MGK'nın yönlendirdiği izlenimini edinmek mümkün. Bu bir yanıyla doğru. Baskıcı ve ceberut yöntemlerle devleti yönetenler, politikalarını, hem yaşanan kirli savaş ortamının sunduğu olanaklardan yararlanarak, hem de tekellerindeki medya gücü ile emniyet ve ordu gibi şiddet kurumları aracılığıyla kitlelere rahatlıkla empoze edebiliyorlar. Ülkedeki muhalifler ise henüz bu tabloyu tersine çevirecek güç ve olanaklardan yoksunlar.

Muhafif güçlerin güç ve olanak yoksunluğunu çeşitli açılardan irdelemek mümkündür. Hiç kuşkusuz, güç ve olanak yoksunluğunun belki de en başta gelen nedeni, bizzat yapılanmaların henüz aşamadıkları grupsal anlayışlarından kaynaklanıyor. Ancak bu konuyu daha sonra irdeleyeceğimiz için, bu bölümde daha çok egemen kliğin anlayışından kaynaklanan nedenleri kısaca irdelemekte yarar görüyoruz.

Egemenlerin, muhalif kesimlerin önüne koyduğu engelleri birkaç ana başlık ile irdelemek mümkündür. Bu başlıklardan en önemlisi, bizzat ülkedeki hukuk sisteminden kaynaklanıyor. Ülkeyi şimdiye kadar babalarının çiftliği gibi gören, herşeyi egemenliklerinin sürmesine göre ayarlayan baylarımız, hukuk sistemini de bunun dışında tutmamışlar. OHAL Yasası'ndan tutun, Terörle Mücadele Yasası'na

Mevcut hukuk sisteminin yetmediği durumlarda, özellikle OHAL Bölgesi'nde, bizzat mevcut hukuk sisteminin bile bertaraf edilerek, üçbine yakın insanın adına "faili meçhul" denilen cinayetlerle katledildiği, dörtbine yakın köyün yerle bir edildiği, görüldü. Şimdilerde, üç beş çete elemanına yüklenerek, devletin sırtından atılmak istenen bu cinayet ve benzeri anti demokratik, faşizan uygulamaların, bizzat devletin anlayışından kaynaklandığı, devletin yazılı hukukunda olmasa bile, sözlü hukukunda bu uygulamaların savunulduğu açıktır.

kadar, Siyasi Partiler Yasası'ndan tutun, Seçim Yasası'na kadar, Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası'ndan tutun, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na kadar, tüm yasa ve yönetmenlikler, mevcut sistemin sürdürülmesini esas alıyor. Devleti vatandaş karşısında değil, vatandaş devlet karşısında sorumlu tutan mevcut hukuk sisteminde,

mokratik kitle örgütü, sivil toplum örgütü, sendika ve benzeri kurumların özgürce iş yapabilmesinin mümkün olmadığı açıktır. Bu durum, birçok kesimin kendi açık kimliği ya da politikaları ile ortaya çıkmasına da engeldir. Daha da ötesi, mevcut hukuk sisteminde, kurum ya da şahıs olsun farketmez, "çizmeyi aşanların" başına nelerin gelebi-

nen bu cinayet ve benzeri anti demokratik, faşizan uygulamaların, bizzat devletin anlayışından kaynaklandığı, devletin yazılı hukukunda olmasa bile, sözlü hukukunda bu uygulamaların savunulduğu açıktır.

● Muhalefetin dağınıklığı sistemin işine yarıyor

Evet, Türkiye'deki egemen anlayış mevcut hukuk sisteminin ürünüdür ve bu hukuk sistemi, tamamen muhalif güçlere yönelik engellemelerle doldurulmuştur.

Ancak herşeyi getirip mevcut hukuk sistemine bağlamanın da olup bitenleri izaha yetmediği inancındayız. Özellikle legal zeminde politika yürüten, politikalarıyla ülkedeki gidişattan rahatsız olan milyonları temsil etme durumunda olan/olması gereken muhalif güçlerin, mevcut hukuk sistemini ya da anti demokratik uygulamaları bahane ederek ortak tavır geliştirmemesi kabul edilemez bir durumdur.

Elbet, sol, sosyalist, yurtsever ve demokratik güçlerce, adına ne denirse densin, ciddi, etkili ve ilkeli bir ortak yapılanma oluşturulamamasının temelinde, yalnızca ülkedeki mevcut yazılı ya da sözlü hukuk sisteminden kaynaklanan engeller yoktur. Özellikle son süreçte tartışılmaya başlanan seçimlere yönelik politikalarda da birkez daha gözlemlendi ki, henüz muhalif güçlerin önemli bir bölümü ülkedeki realiteyi kavrayabilmiş ve politikalarını ona göre şekillendirebilmiş değil.

Bu bağlamda, muhalif yapılanmaların, özellikle kendilerinden kaynaklanan konumunu değerlendirmekte fayda vardır. El-

Türkiye'deki hukuk sistemi içinde, muhalif kimlikleriyle mücadele alanında bulunan siyasi parti, demokratik kitle örgütü, sivil toplum örgütü, sendika ve benzeri kurumların özgürce iş yapabilmesinin mümkün olmadığı açıktır. Bu durum, birçok kesimin kendi açık kimliği ya da politikaları ile ortaya çıkmasına da engeldir. Daha da ötesi, mevcut hukuk sisteminde, kurum ya da şahıs olsun farketmez, "çizmeyi aşanların" başına nelerin gelebileceğini, DEP'li milletvekillerinin tutuklanmasında, TBKP, HEP, DEP, HADEP, DDP, STP gibi siyasi partilerin kapatılmasında ve daha da çoğaltabileceğimiz yüzlerce örnekte gördük.

devlet herşeyi yapma hakkına sahip iken, vatandaşların, siyasi partilerin, demokratik kitle örgütlerinin, sendikaların, sivil toplum örgütlerinin neredeyse hiçbir şey yapma hakkı yok. Diğer bir deyimle, mevcut hukuk sistemi, binlerce cinayetten, yüzlerce ton eroinin pazarlanmasından, binlerce köyün yakılıp, yıkılıp, boşaltılmasından, milyonlarca insanın göçünden sorumlu çeteleri pekala tutuksuz yargılayıp, beraat ettirebilirken, mecliste pankart açan genç öğrencileri "silahsız çete üyesi" yapıp yarım asıra yaklaşan cezalarla cezalandırabiliyor.

Bu hukuk sistemi içinde, muhalif kimlikleriyle mücadele alanında bulunan siyasi parti, de-

leceğini, DEP'li milletvekillerinin tutuklanmasında, TBKP, HEP, DEP, HADEP, DDP, STP gibi siyasi partilerin kapatılmasında ve daha da çoğaltabileceğimiz yüzlerce örnekte gördük.

İrdelenmesi gereken bir diğer durum ise, mevcut hukuk sisteminin yetmediği durumlarda, egemen anlayışın takındığı tutumdur. Mevcut hukuk sisteminin yetmediği durumlarda, özellikle OHAL Bölgesi'nde, bizzat mevcut hukuk sisteminin bile bertaraf edilerek, üçbine yakın insanın adına "faili meçhul" denilen cinayetlerle katledildiği, dörtbine yakın köyün yerle bir edildiği, görüldü. Şimdilerde, üç beş çete elemanına yüklenerek, devletin sırtından atılmak iste-

bet bunu yaparken, geçmiş dönemlerde yaşanan deneyimleri gözardı edemeyiz.

Her bir muhalif yapılanmanın etki ve konumunun aynı oranda olmadığı; bir kısmının daha geniş kesimlere hitap ettiği; bazılarının yerel özellikleri ağır basmakla birlikte, bazılarının da ulusal, hatta uluslararası ölçeklerde ağırlıklarının olduğu açıktır. Ancak hiçbir gerekçe, bu güçlerin birlikte hareket edebilecek, ortak platformlarda yer alabilecek konumlarını gözardı etmeye neden değildir. Pekala uygun formüller oluşturularak, bu güçlerin ortak platformlarda iş ve güçbirliği içinde hareket etmeleri sağlanabilir. Bunun için gerekli olanların başında, hiç şüphesiz süreci iyi tahlil etmek geliyor; ötesinde ise, biraz özveri, biraz anlayış ve de en önemlisi, doğrunun yalnızca kendimizin tekeline olmadığını görmek yeterlidir.

● EBÖB deneyimi iyi değerlendirilmeli

Daha gerilere gitmeye gerek yok. 1995 seçimlerinde oluşturulan "Emek-Barış-Özgürlük Bloku" (EBÖB) deneyimini irdeleyerek, son sürece yönelik yaklaşımlarımızı gözden geçirebiliriz.

Bilindiği gibi, EBÖB, 1995 yılının Aralık ayında yapılan genel seçimlerden kısa bir süre önce, hiç de üzerinde uzunca düşünülmeyen, oluşturulmuştu. O dönemde, tüm ısrarlı girişimlere rağmen, EBÖB içinde yeralan yapılanmalardan bazılarının, EBÖB'ü oluşturan güçler dışında başka kesimlerle ittifak arayışı içine girmeleri nedeniyle, süreç istenilen çabuklukta işlemedi ve EBÖB'ün kuruluşu, neredey-

se seçimlerin gelip kapıya dayandığı güne kaldı.

EBÖB'ün ilk ilan edildiği gün, HADEP Genel Merkezi'nde yapılan basın toplantısında, EBÖB içinde yeralan dört siyasi partinin üst düzey yöneticileri ya da genel başkanları, EBÖB'ün gelip geçici bir kurum olmadığını ve seçimlerden sonra yaşayacağını da kamuoyuna ilan etmişlerdi. Ortaya çıkan tablo, tüm eksikliklerine rağmen olumluydu ve bu olumlu adımın sonuçları, bizzat seçim sandıklarına da yansdı.

Ancak bu olumlu adıma rağmen, EBÖB'ün seçime girdiği tarihten başlayarak, grup çıkarlarının önemsenmeden yürütüldüğünü belirtmek güçtür. Özellikle listelerinden seçime girilen HADEP, başlangıçta belirlenen ilkelere, imzalanan protokollere uyum sağlamadı, diğer partilerin adaylarını listelere almamak için azami çaba sarfetti.

Kendi örgütünün olmadığı yerlerde bile, örgütü olan diğer partilerin adaylarını listelerde göstermeyip, binlerce kilometre öteden getirdiği adaylarla bu bölgelerde seçime girmeyi yeğleyen HADEP, diğer partilere olmasa bile, o dönem HADEP'in listelerinden seçimlere katılan Demokrasi ve Değişim Partisi (DDP) yetkililerine listeleri, ancak Yüksek Seçim Kurulu'na verilmeden 10 dakika önce sundu. Kuşkusuz bu tutum doğru değildi. Özellikle HADEP tarafından dar grup çıkarları önemsenerek atılan bu adımlar, seçimler sonrasında EBÖB'ün yaşamasına yönelik duyguları da zayıflattı. HADEP'in seçim sonrasında ortaya serdiği tutum, yani tüm süreci kendisinin sahiplenmesi ise, EBÖB'ün son bulması-

na neden oldu.

Bu anlatımlardan, EBÖB'ün basit liste pazarlıkları üzerinden kurulduğu sonucu çıkabilir. Şu bir doğru ki, EBÖB'ün kuruluşunda bazı ilkeler belirlenmişti. Ancak bu ilkeler arasında, hiç de basit matematiksel pazarlıklar, milletvekilliği hesapları yoktu; en azından DDP açısından bu böyleydi. "3 sana, 5 bana" anlayışından öte bir anlayışla oluşturulan EBÖB'ün kuruluşunda harcı olan partilerden BSP ve SİP, özellikle de DDP, olayı sadece bir seçimle sınırlı görmemiş, onun seçimlerden sonra da yaşaması için çaba göstermişti. Ancak EBÖB, dar grup çıkarlarının aşamayan, kendisini merkez gören HADEP'in yaklaşımları nedeniyle, seçimlerden sonra yürümedi. Bugün bile 95 seçimleri tartışıldığında, HADEP yöneticileri, EBÖB'ün etkisini, birlik anlayışının kitlelerde yarattığı etkileri gözardı ederek, tüm kazanımları kendine mal edebiliyor.

Hiç şüphesiz, birlik anlayışı ile uyum içinde olmayan benmerkezci, grupsal ve çıkarıcı davranışlara rağmen, EBÖB'ü bir çırpıda silip atamayız. Tam aksine bu sürecin yarattığı deneyimlerden olumlu sonuçlar çıkararak, gelecek döneme yönelik yeni ve daha ciddi adımlar atmak mümkündür. Üstelik EBÖB, tüm eksikliğine rağmen, kitlelerden olumlu tepkiler aldı ve bugün bile EBÖB benzeri bir oluşumun oluşturulmasına yönelik ciddi beklentiler var.

Gelinen durumda ise ne yazık ki benzeri bir oluşumu, mevcut sisteme muhalif güçler, özellikle de ülkedeki değişim ve yenilenmenin öncülüğüne soyunan ilerici, devrimci, sol, sosyalist

veya yurtsever siyasi partiler, henüz oluşturabilmiş değil. Bu ciddi bir eksiklik ve egemen güçlerin boş buldukları arenada istedikleri gibi at koşturabilmesinin nedenlerinden biri de budur.

Özellikle legal demokratik alanda yürütülen emek, barış ve özgürlük mücadelesini olumsuz olarak etkileyen bu durumdan kurtulmak için, her bir muhalif kurumun, özellikle de devrimci-ilerici siyasi partilerin samimiyetine gereksinim vardır. Bu yapılar, grupsal çıkarlardan, ben-merkezci anlayışlardan uzak durmalı, konumu ve etkisi ne olursa olsun, her bir yapının tek başına ülkeyi düzlüğe çıkarabilecek, insanları refah ve mutluluğa kavuşturabilecek güçten yoksun olduğunu görmelidirler.

Ülke zemininde, özellikle legal alanda emek, barış ve özgürlük mücadelesi veren güçlerin ilkel ve demokratik bir iş ve güç-birliği oluşturamamalarının etkilerini, kitleler özellikle Susurluk kazası sonrasında geliştirilen eylemliliklerde açıkça gözleyebildiler. Örneğin, Susurluk çetelerine karşı geliştirilen ve daha çok gününbirlik gelişmelerle karar altına alınarak yapılan etkinliklerde sergilenen olumsuz tavırlar, bu etkinliklere katılan ve önemli bir kesimi örgütsüz olan insanları ürkütmeye yetti. Bu tür ortak ya da kendiliğinden gelişen etkinliklerde, bazı yapıların kendi dar grup çıkarlarını önemsemesi, onbinlerin katıldığı etkinlikleri kendilerine mal etmeye kalkması, egemen kesimin şartlandırmasıyla muhalif siyasi partilerden öcü gibi kaçan, ancak demokrat konumları nedeniyle Susurluk çetelerine tepki gösteren kişi ve kurumların, yeniden eski konumlarına dönmelerine, yani

tepkisizliği tercih etmelerine neden oldu. Bu durum bile tek başına, ülkedeki emek, barış, özgürlük yanlılarının nasıl bir rahavet içinde olduğunu göstermeye yetiyor.

Elbet, emek, barış ve özgürlük yanlısı güçlerin kaçırıldığı fırsatlar, yalnızca Susurluk süreci ile sınırlı değil; bu güçlerin kaçırıldığı birçok fırsatı daha saymak mümkün. Hatta son yaşanan seçim tartışmalarını bile detaylarıyla irdelediğimizde, bu güçlerin yeni bir fırsatı daha kaçırmaya aday olduklarını söyleyebiliriz.

● Yaşananların ciddiyeti bazılarınca henüz kavranmış değil

Meclis'in, MGK tarafından henüz onaylanmamış olsa bile aldığı son seçim kararından bu yana geçen sürede yaşananlardan ortaya çıkan sonuçlara baktığımızda, bu kaygımızda haksız olmadığımızı görüyoruz. Bu süreçte, emek, barış ve özgürlük yanlısı güçlerin bir kısmının, hatta önemli bir kısmının, yaşanan gelişmelerin ciddiyetini henüz kavrayamadığını, geçmişten dersler çıkaramadığını ne yazık ki görebiliyoruz.

Sadece seçimlerle ilgili bazı tutumları örnekleme durumunda bile, ortaya ciddi aymazlıklar çıkabiliyor. Örneğin ÖDP, birkaç ay önce, "Gökkuşluğu Projesi" adı ile siyasi partiler dışında, daha çok yönetimlerinde kendine yakın ya da kendi üyesi olan kişilerin bulunduğu sendika ve demokratik kitle örgütlerine çağrıda bulunarak, "adil-demokratik seçim" şiarıyla özel bir çalışma başlattı. Elbet, her siyasi partinin kendine yakın kesimlerle ya da

kendi üyeleriyle bu türden özel çalışmalar yürütmesi doğaldır ve kimse bunu yadsımıyor. Ancak şu da bir gerçek ki, ÖDP'nin gücü ve etkisi ne olursa olsun, hiçbir siyasi parti kendisini ifade edemeyeceği bir ortamda, özellikle de bir başka siyasi partinin çatısı altında kendi ilke ve inançlarını gözardı ederek yer almaz. ÖDP'nin "Gökkuşluğu Projesi"nden de, diğer muhalif siyasal partileri kendine yakın sendika ve demokratik kitle örgütleri ile kuşatarak, birliğin kendi çatısı altında oluşmasının zeminini yaratmaya çalıştığı izlenimi çıkıyor. Ülkedeki tüm sendika ve de-

Meclis'in, MGK :
tarafından henüz :
onaylanmamış olsa :
bile aldığı son seçim :
kararından bu yana :
geçen sürede :
yaşananlardan ortaya :
çıkan sonuçlara :
baktığımızda, :
kaygılarımızda :
haksız olmadığımızı :
görüyoruz. :
Bu süreçte, emek, :
barış ve özgürlük :
yanlısı güçlerin bir :
kısmının, hatta önemli :
bir kısmının, yaşanan :
gelişmelerin :
ciddiyetini henüz :
kavrayamadığını, :
geçmişten dersler :
çıkaramadığını ne :
yazık ki görebiliyoruz. :
.....

mokratik kitle örgütlerini önemseyerek, ortak bir işbirliği, güçbirliği zemininin oluşturulması için onlara çağrıda bulunmak; muhalif siyasi partileri ise önemsememek, ne yazık ki başka türlü açıklanmıyor. Kuşkusuz, ÖDP'nin parlamento dışında kalan emek, barış ve özgürlük yanlısı siyasi partilerle en azından bir seçim platformunun oluşması için ciddi bir çaba göstermemesinin, bizim bilmediğimiz başka nedenleri de olabilir. Bunun nedenlerini açıklamak elbette ÖDP'nin işidir. Ancak "Gökkuşak Projesi"nin, emek, barış ve özgürlük yanlısı siyasi partilerin önemli bir çoğunluğunu ifade etmediğini ve ÖDP'nin bu proje ile daha çok kendi grupsal çıkarlarını önemseydiğini söyleyebiliriz.

EMEP ise, ülkede başka güçler yokmuş gibi, yemin etmişcesine sadece üç siyasi partinin merkezinde yer alacağı bir "platformdan" söz ediyor. EMEP'lilere göre, merkezinde EMEP, HADEP ve ÖDP'nin yer alacağı bir platform, tüm Türkiye'deki muhalifleri temsil eder. Doğrusu bu anlayışı ülke gerçekliği karşısında tutarlı ve geçerli saymak olanaklı değil. Niye bu üç siyasi parti? Ülkede başka muhalif güç, EMEP'lilerle aynı platformda yer alabilecek başka siyasi partiler yok mu? EMEP'liler bunu, bu üç siyasi parti anlaşır, diğerlerinin de bu platformda yer almaması için bir gerekçe kalmaz, şeklinde açıklıyorlar. Bu adeta, diğerlerine, "sizin önemi ne ki?" demeye geliyor.

HADEP ise, henüz bu konuda net bir tutum belirlemiş değil. HADEP yöneticileri, seçimlere EBÖB benzeri bir oluşumla girmeyi savunurken, HADEP dışın-

da bir siyasi partinin adı ile seçimlere girmelerinin kendileri açısından imkansız olduğunu ise her fırsatta dile getiriyorlar.

SİP ise, kendi grup çıkarını önemsemeyen iyi niyetli yaklaşımlar göstermekle birlikte, şimdilik daha çok ideolojik perspektifleri ağır basan, adeta sosyalistlerin birliği gibi algılanacak bir yapılanmadan yana tutum takınıyor.

Başından beri net bir tutum takınan ve bunu daha birkaç ay önce, seçim kararı alınır alınmaz kamuoyuna deklere eden siyasi parti, hiç kuşkusuz DBP'dir. DBP, seçimlere birlikte katılmanın ülke konjonktürünü değiştireceğine inanıyor ve bunun için genel çıkarların, grup çıkarlarının üstünde tutularak oluşturulacak, ilkeli ve demokratik bir birlik ile bunu gerçekleştirmenin mümkün olduğunu söylüyor.

DBP'liler, 1996 yılında yaptıkları 1. Olağan Kurultayları sonrasında da, yaşanan süreci değerlendirmiş ve konuyla ilgili Kurultay'ın aldığı kararı, "Barış ve Demokrasi Platformu" adı altında formüle ederek, diğer partilere çağrıda bulunmuştu. Çağrılarına, diğer siyasi partilerden olumlu ya da olumsuz bir yanıt gelmemesi üzerine, bu çağrıyla DBP-Bülten'in 1. sayısında "Barış ve Demokrasi Platformu ile ilgili zorunlu bir açıklama" başlığı ile yayınlayan DBP'liler, iş ve güçbirliği anlayışının sadece seçimlere yönelik olarak algılanmaması gerektiğini belirterek, kalıcı bir platformun yaratılmasının zorunluluğuna dikkat çekmişlerdi.

Elbet ülkedeki muhalif siyasi partiler, yalnızca ÖDP, EMEP, HADEP, SİP ve DBP değil. Bu alanda kendi anlayışları doğrul-

tusunda mücadele eden, legal alanı zorlayan DKP, DSİP, TSİP gibi başka partiler de var. MGK'cı ve Kemalist tutumları tartışılmayacak kadar açık olan İP ile CHP'yi dışında tutarsak, adını andığımız diğer siyasi partilerin biraraya gelip, adı ne olursa olsun, ilkeli ve demokratik bir platform oluşturmamaları için bir neden yoktur. Üstelik bunların ortak zeminlerde buluşmaları, diğer parti ve grupların da kendilerini gözden geçirmelerine neden olacak ve ülke zemininde daha güçlü yapılanmaların oluşmasına hizmet edecektir.

Elbet, bu tutum, muhalif kimliği açık olan sendika, demokratik kitle örgütü, sivil toplum örgütü gibi kurumlar ile şahsiyetlerin dışlanmasını gerektirmiyor. Herbir kesim ya da kişi, samimi duygularla oluşturulmuş, genel çıkarları önemseyen, demokratik yapısı özenle korunan/korunması gereken, bu tür bir platformda yerini alır ve bu türden bir platform tüm ülkenin gündemini değiştirebilir. Bu türden bir yapılanmanın çerçevesini hep birlikte oluşturmak ise hiç de güç değil. Yeterki iyi niyet ve samimiyet olsun. *

Özellikle belirtmek gerekirken, bu türden bir yapılanmanın oluşturulması için, seçimlerin tarihi, hatta seçimlerin kendisinin bile önemi yoktur. Seçimler en nihayetinde mevcut yasalarla yapılacak ve egemenler, güçleri yettikçe muhaliflerin parlamentoda temsil edilmemesi için çaba harcayacaklar, hatta yasalarını muhaliflerin aleyhine değiştireceklerdir. Bu açıktır. Egemenlerin bu anlayışını altıtmak bile, ilkeli ve demokratik anlayışla çalışacak güçbirliklerini zorunlu kılar.

Devleşen sorunlar, derinleşen bunalım

□ H. Diyar

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş yıllarından bugüne, çözüm bekleyen iç ve dış sorunlara siyasal bir yaklaşım gösterme edemliliğinden yoksun olarak geldi. Geçen zaman içinde hemen herşey ciddi bir biçimde değişim ve yenilenmeye uğradı. Ancak devletin resmi görüşü değişmedi. Bu yüzden sorunlar artarak büyüdü. Rejim önemli sıkıntılara adeta davetiye çıkardı.

İsmet Paşa, TC tarihindeki 2. adam konumu ile hem bir çok Türk tarihçinin gözdesi olmayı becerebilmiş, hem de tek parti

ile 20 yıldan fazla yönetilmiş ülkenin son devlet adamı olabilmıştır. İsmet Paşa, tek adam olarak ülkeyi yönettiği dönemde, Türk parasından Atatürk'ün resmini de çıkaran siyasetçidir. İsmet Paşa'nın açıklamasına göre, bu ihtilal heyecanının durduğu, sıra ihtilalin meyvelerini toplamaya geldiği için yapılan bir davranıştı. Bir diktatörlük rejimi olan "tek şef", "tek parti" döneminde, yani İsmet Paşa iktidarında, ülke realitesi gözönüne alınarak, çok partili döneme geçilerek seçimlere gitme kararı alındı.

Çok partili dönem, eskiye nazaran daha demokratik bir manzara görünümünde olduğu halde, ilk seçimde iktidar olan parti, diktatörlüğün sürdürücüsü olmayı yeğledi, adeta bu diktatörlüğün mirasına konarak, kendisinden olmayan muhalif ve düzensiz güçlere karşı hırçın bir tutum sergiledi.

Yeni devlet, asker ve onlara sadık bürokratların güdümünden kurtulamadı. Devleti inşa eden askerler, yönetim erkindeki insiyatiflerini hiçbir zaman terk etmediler. Bu yüzden halkın irade-

Yeni devlet, asker ve onlara sadık bürokratların güdümünden kurtulamadı. Devleti inşa eden askerler, yönetim erkindeki insiyatiflerini hiçbir zaman terk etmediler. Bu yüzden halkın iradesine, demokrasi ve sivilleşmeye asla tahammül gösterilemedi. Çünkü devletin esas yöneticileri iktidarı kaybetmek istemiyorlardı. Parlamento, hükümet, muhalefet hep icazetli davrandı. Milli mutabakat geleneği, önemli sorunlar karşısında askerlerin kılıçlarını göstermesi ile adeta düzenin bir yasası haline geldi. Bir çember çizilerek, demokrasi ve cumhuriyet bu çembere sığdırıldı. İktidar ve muhalefet de, bu çember içinde kalsın istendi. Teamül böyle olunca, çemberin dışında kalan düzen dışı muhalefet ve siyasete asla izin verilmedi.

sine, demokrasi ve sivilleşmeye asla tahammül gösterilemedi. Çünkü devletin esas yöneticileri iktidarı kaybetmek istemiyorlardı. Parlamento, hükümet, muhalefet hep icazetli davrandı. Milli mutabakat geleneği, önemli sorunlar karşısında askerlerin kılıçlarını göstermesi ile adeta düzenin bir yasası haline geldi. Bir çember çizilerek, demokrasi ve cumhuriyet bu çembere sığdırıldı. İktidar ve muhalefet de, bu çember içinde kalsın istendi. Teamül böyle olunca, çemberin dışında kalan düzen dışı muhalefet ve siyasete asla izin verilmedi.

Bu durum, özgürlüklerin ve demokrasinin karşısında duran bir devin her zaman ayakta olduğunu gösteriyordu. Bu dönemde, milliyetçilik ve Atatürkçülük siyasa söylem, talan ve yağmacılık ise ekonomik yöntem olageldi. Altı ok ise sadece kağıt üzerinde kaldı. Atatürk'ü en çok o söyleme sahip olan kesimlerin tutumu gözden düşürdü. Bu yüzden gerçek ile sahte Atatürkçü rekabeti başgösterdi. Aslında, sahtesinde de gerçeğinde de, Kemalizmin özü monopolizm ve monokültürcülüktü. Tekçilik, red ve inkarcılık bu anlayışın temel öğretileridir. Bu anlayış gidecek entegrist bir mantığın yerleştirilip, sistemin tepesine ise Türkçülüğün yüce çıkarları oturulmasını beraberinde getirdi. Herşey "yüce ırkın" selametine feda edilir oldu.

Oysaki Türkiye birden fazla etnisitenin, ulusun ve kültürün yanyana-içiçe olduğu, çok renkli ve çok sesli bir yapıdadır. Bu renklilik birçok Avrupa ülkesinin para ile bile yaratamadığı muazzam bir zenginliktir. Hal böyle olunca resmi görüş ve farklı kültürlerin bağdaşması

olanağı yoktu. İnkarcılık karşısında direnen ve hâlâ da direnmeye devam eden çoğulcu yapı, potansiyel olarak rejimi rahatsız eden temel sorun oldu.

Kurtuluş Savaşı yıllarında başgösteren Türkçü ve milliyetçi akımların gelişimi de, devletin kendisine benzeyerek gelişti. Avrupa'da milliyetçilik, vatanseverlik ile eş anlamlı görüldüğü halde, Türkiye'de milliyetçilik, vatan ve milletin çıkarlarını korumak, refah ve mutluluğun artmasını sağlamak, millet yararını gözetmekten çok, endüstrisi ve fabrikası olmayan talan ve yağma ekonomisi ile şekillenen, baskıcı ve şiddet yanlısı, ırkçı ve halk düşmanı anti demokratik devletin korunmasına soyundu. Yani millet bir yana itilerek, devlet korunmaya ve desteklenmeye başlandı. Türk milliyetçileri, ülkücüler bugün de devletin yüce çıkarlarını savunmakla övünüp, devletin yedek sivil güçleri olduklarını her fırsatta dile getirmekten çekinmiyorlar.

Milliyetçilerin devleti koruma zırhı ile donanmış olması, onlara ve devlet erkanına muazzam çıkarlar sağlamaktadır. Devlet korundukça, yağma ve talan, bezirgan saltanatı devam edecek, devleti elde tutanlar zevk ü sefayı sürdüreceklidir. Milliyetçiler ise bu koruculuk görevleri karşısında devletten nemalanacak ve rant toplayacaklardır. Bu iki kesimin dışında kalanlar ise baskı, şiddet, zam ve zulüm altında ölene dek sürünmeye mahkum kalacaklar. Bu yapının sürekliliğini sağlamak için, devlet kadroları askerlere en çok sadık ve en güvenilir milliyetçi kadrolarla dolduruldu. Resmi görüşü benimsemeyen kişiler, yani Türk olmayanlar yö-

netim kadrolarına alınmadı ya da alınsalar bile, asla kendilerine güven duyulmadı. Milliyetçilik geçer akçe haline gelince bu ad altında devletle işbirliği içinde olmak, cazip bir iş haline geldi. Milliyetçiler giderek devlet eli ile palazlandı. Devletin en büyük ihaleleri ve en büyük rantlar bu işadamlı kılıkli sözüm ona milliyetçiler arasında paylaşıldı. Milliyetçilik, işbirlikçilik ve devletçilikle anılır duruma geldi.

Durum böyle olunca, inkar edildikleri halde, Türk olmayan etnisitelere mensup kimi kişi ve çevreler de bu kervana katıldı. Ateşli birer Türk milliyetçisi kesilip pastadan pay almaya çalıştılar. İşbirlikçi Kürt tayfası, kendi ulusal benliğine yabancılaşmış ulusal hainler olmaya aday oldular; kirli savaş koşullarında ise nemalanmak adına köy koruculuğunu üstlendiler. Kürdistan'da MHP'yi örgütlemek, düzen partilerine çanak tutmak, onlara yeni fırsatlar ve avantajlar getirmek ve böylece ulusal değerleri hızla erozyona uğratarak, ulusuna yabancılaşmış, düşman kesilmiş neferler durumuna geldiler. Bu kesimler, Kürt ulusal birliği ve demokratik mücadelesi bakımından önemli bir engel teşkil ettiler.

Devlet ise birçok kez bu palazladığı beslemelerini imdadına çağırıp, onlara diyet borçlarını ödetmeyi alışkanlık haline getirince çetecilik, mafya gibi kurumlaşmalar başladı. Devlet, mafya, siyaset ve çeteler, bu anlayışla içiçe ve yanyana olmaya başladı. Devlet, şiddetten beslenip terör estirmeye başlayınca da, katiller ve psikopatlardan oluşan seçme özel timciler, vurucu timler devletin legal kolu gibi örgütlendiler. TİT, Özel Harp

Dairesi, JİTEM ve Kontrgerilla gibi kurumlar ise, devletin illegal örgütlenmesinin kolu oldular. Tüm bu yapıların mensupları ise azıllı milliyetçi militanlardan oluşturuldu.

Öte yandan devlet, sağcı, milliyetçi kesimlerle bir olup sol ve demokrat çevrelere yöneldi. Milliyetçi ve sağcılar vatansever, solcu ve demokratlar ise vatan haini olarak ilan edildiler. Böylece düzene muhalif kesimlere, devleti ve zulümü eleştiren çevrelere ateş püskürtüldü. Bu kesime örgütlenme ve kendini ifade etme hakkı yasal olarak tanınmayınca da, başta radikal kesimler olmak üzere, geniş bir muhalif kesim, baskıcı yönetim karşısında illegalite koşullarında örgütlenmek zorunda kaldı. Devletin bu kesimlere, özellikle gerilla mücadelesi yürüten kesimlere karşı önlemi de, gene gizlilik koşullarında oluşturulmuş kontrgerilla ve benzeri kurumlarla oldu. Ülkenin giderek daha fazla şiddet ve gerilim içine sürüklenmesinin bir nedeni de budur. Devletin şiddeti, karşı şiddeti doğurdu; ülke giderek bir kaosa sürüklendi.

Kuşkusuz bu bir sonuçtu. Çünkü TC devleti hukuk devleti yerine, kanun devleti olmayı tercih etmişti. Bu yüzden ki, Türkiye'de yargı bağımsızlığından söz etmek mümkün değil; adalet mekanizması bozuk, eşitsizlik dizboyu, yasalar, halk güçleri ve demokrat çevreler için baskı ve caydırma aracı olarak geliştiriliyor; antiterör yasaları bu kesimler için oluşturuluyor.

Adalet duygusundan yoksunluk ve güvensizlik, mafyaya iyi bir zemin oluşturdu. Tefecilik, rantçılık, uyuşturucu ticareti, çek-senet tahsilatı gibi işler, gi-

derek yaygın hale geldi. Ne gariptir ki devlet de bu kirli işlerden, bu yolla elde edilen paralardan pay aldı. Böylece TC, adeta kara para aklama ve uyuşturucu cenneti haline geldi. Uyuşturucu ticareti korkunç boyutlara ulaştı. Kirli sermaye, arka duvarını sağlamlaştırmak için siyaset çevrelerine finansör oldu.

Bu durum siyaset, mafya, çete ve devleti biraz daha içiçe soktu. Atananlar revaçta oldu; seçilenler ise atanmışların insafına terkedildiler. Devletin atadığı hemen bütün bürokratlar, yukarıda saydığımız yağmacı ve talancılardan veya onları himaye etmekte kusur etmeyen kişilerden oluştu.

Bursa, Ankara, İstanbul başta olmak üzere birçok ilin valileri, OHAL bölgesinde görevlendirilen üst düzey yöneticiler, emniyet müdürleri, birçok kirli ilişkilerde ortaya çıktılar. Mehmet Ağar, Sedat Bucak, Hüseyin Kocadağ, Abdullah Çatlı, Mehmet Eymür, Korkut Eken, Veli Küçük, Yeşil, Tarık Ümit gibi şahıslar bu kirli çarkın görünen simaları olarak deşifre olurken, Alaattin Çakıcı, Sarı Avni, Erol Evcil ve daha nicelerinin balonları ise henüz tam olarak patlamış değil. Çözümle devam ediyor, çürüme ve kokuşmuşluk ortalığa pislik saçıyor. Çetin Altan "Devlet, çete devletidir" dediği için yargılandı. Ancak Mesut Yılmaz bile bunu teyit etmekten kendini alamadı. İlerici ve sol güçler, Kürt demokratik güçleri ise çok önceden bu kirli ve karanlık işlere işaret etmiş, bu yüzden devletin gazabına uğramışlardı. Gerçek yurtseverlik özünde demokrasi güçlerinin yaptığı şeyler iken, onlar devlet tarafından bölücü ve yıkıcı güçler olarak lan-

se edildiler. Değişim ve demokrasi güçleri ise, devletin bu tavır karşısında giderek mücadeleyi yükselttiler; deyim yerindeyse, çetin bir mücadeleye koyuldular.

Mafya ve çeteler devletten yana olan rehavetleri ile giderek rant paylaşım kavgasını kızıştırdılar. Devlete iş yaptırttılar. İşverenlerden rüşvet ve haraç alarak, onlara santaj yaparak geçinmeye koyuldular. Birçok iş adamı bir anda kendini bu kirli ilişkiler ağının içinde buluverdi. Kolay para kazanma, sermayeyi artırma yolu mafya ile işbirliğinden geçmeye başladığından, hemen her önemli iş için devlet yerine mafyaya yönelip, onlara sığındılar. Mafya ve çeteler ise, telefon talimatlarıyla devlet bürokratlarına iş yaptırdı. Bunun karşılığında komisyonlar alıp her biri kendi çevresinde muazzam bir çete örgütü oluşturdu. Çeteler bölgeselleşti, pazar kavgası başladı. Mafya ve çetelerin pazar kavgası da büyüyünce sistem delindi. İlişkiler irin gibi akmaya başladı. Mafya ve çetelerle iş yapan iş adamları da açığa çıktı. Telaş ve panik başladı.

Malki ve Yener Kaya cınayetleri Eyüp Aşık-Çakıcı muhabbeti, Korkmaz Yiğit-Hayyam Garipoğlu, Emin Cankurtaran ve daha birçok kişi bir anda yeniden gündeme geldiler. Ancak hükümet ve devlet yöneticilerini de panik sardı. Direndikçe batağa girdiler. Kendi beslemelerini

yargılayıp, onları kınama yoluna girdiler. Devlet Çatlılara, Kırıcı'ya, Çakıcı'ya, Ağansoy'a, Oral Çelik ve daha nice militana döneklilik yaptı ve onlara karşı bile son derece nankör bir tutum takındı. Bu yüzden bu kişiler şimdi devlete ateş püskürüyor. Öç alma duygusu ve ihanete uğramış olmanın öfkesi ile devlet,

.....

Mafya ve çeteler devletten yana olan rehavetleri ile giderek rant paylaşım kavgasını kızıştırdılar. Devlete iş yaptırttılar. İşverenlerden rüşvet ve haraç alarak, onlara santaj yaparak geçinmeye koyuldular. Birçok iş adamı bir anda kendini bu kirli ilişkiler ağının içinde buluverdi. Kolay para kazanma, sermayeyi artırma yolu mafya ile işbirliğinden geçmeye başladığından, hemen her önemli iş için devlet yerine mafyaya yönelip, onlara sığındılar. Mafya ve çeteler ise, telefon talimatlarıyla devlet bürokratlarına iş yaptırdı.

.....

içindeki adamları deşifre etmeye başladı. Ses bantları telefon konuşmaları ve açıklamalar şimdilik Eyüp Aşık'ı istifa ettirdi. Kuşkusuz ortaklar daha da çoktur ve ortaya da çıkarılacaklardır. Korkmaz Yiğit kendine isnat edilen tüm suçlamalar konusunda, Başbakanlık konutunda önceden Mesut Yılmaz'a bilgi verdiğini, MİT yetkilileri de, ihaleler konusundaki mafya ve çete bağlantıları konusunda yetkililere bilgi ulaştırdıklarını söylüyor, ancak ne hikmetse bu durumlar üzerinde pek durulmuyor. Mesut

Yılmaz, Susurluk ve çeteler konusunu çözeceğine yemin ederek, bunun namus borcu olduğunu söylediği halde, bugün ucu kendisine de dayandığı için geri durmayı yeğlemiştir.

Öte yandan Kürt sorunu, başat olma özelliğini korumaya devam ediyor. Türkiye'nin en önemli sorunlarının çözümü bu noktada düğümlenmiş olarak duruyor. PKK'nin ateşkes ilanına samimi bir yaklaşım gösterilmiyor. Savaş tırmandırılmak isteniyor, barışçı ve hümaniter çevreler üzerindeki baskılar artarak devam ediyor. Kürt sorunu artık Türkler için de çok önemli bir sorun haline gelmiş bulunmakta, savaş harcamaları neredeyse bütçenin %40'ına el koymaktadır. Devlete ve TBMM'ye güven oranı % 10'unun altında. Adalet ve yargıya güven "0" (sıfır), sanayi sektörü durma noktasında, yatırımlara kaynak bulunamıyor, ülke hızla ekonomik çöküşe doğru gidiyor. İç ve dış borçlar bir yana, bu borçların faizi, vergi gelirlerinin % 60'ını eritmektedir. Ekonomik hayate felç olmuş durumdadır. İşsizlik, pahalılık ve enflasyon her geçen gün artmaktadır. Devletin 'mali milat' ilanı ile kara parayı aklama girişimleri, yüksek faizlerle döviz ve TL bazında piyasaya gizliden sürülen yıllık tahviller, piyasalarda yatırımı önlemeyi, repoculuk ve rantçılığı özendirmeyi amaçlamaktadır. Arz ve talep arasındaki mesafe adete bir uçurum gibi.

Tüm bunlar, sözümona 'enf-lasyonu aşağıya çekmeye yöne-lik tedbirler' olarak sunulmakta-dır. Gerçekte ise, kirli savaş ülke ekonomisini can evinden vur-muştur. Çetecilik ve mafyacılık korkunç bir yağma ve talan ya-ratmıştır. Geniş halk yığınları, bu olumsuz ekonomik ve sosyal koşullarda hayat mücadelesi ver-mektedir.

Devletin Kürt politikası ise, hiç değişmeye niyetli görünmü-yor. Askeri çözüm, yani imha amaçlı yoketme yönteminde ısrar eden devlet, giderek kendini yıpratmayı sürdürüyor. Devletin içte ve dışta güvenilirliği ve iti-barı sifıra inmiş durumdadır. AB kapıları defalarca yapılan müracatlara rağmen hala kapalı. İnsan hakları ve demokrasi alanındaki ayıplar, bu kapıların açılmasını engellemektedir.

İngiltere, İspanya, İsrail, Rusya gibi dünyanın güçlü dev-letleri bile barışçıl ve siyasal di-yalog yoluna yöneldikleri halde, TC, hâlâ Kürt sorununu siyasal bir sorun olarak görmeyip terör safsatalarıyla dünyanın ve Avru-panın gözünü boyayabileceğini sanmaktadır. Bulanık suda balık avlama devam ediyor. Kıbrıs so-rununda siyasal çözüm arayışla-rını gündeme getiren batılı ülke-lerin yanı sıra Rusya'da Du-ma'nın Kürt sorununu BM'ye götürme kararı, İtalya ile yaşı-anan kriz, Suriye ile ötedenberi var olan gerilimin savaş noktası-na tırmanması, rejimin iflas etti-gini gösteriyor. Abdullah Öca-lan'ın barınma sorunu hükümet-te ciddi bir krize yol açtı. Iraklı Kürt partilerin ABD toplantısın-dan çıkan federasyon kararı, TC'yi paniğe sürüklemekte, bu yüzden bu konuda her önüne ge-lene sataşan hükümet yetkilileri

her bakımdan bunalım yaşamak-tadırlar. Keza irtica ile mücadele, dinci ve şeriatçı kesimlerin radikal duruşları, türban eylem-leri, öğrenci eylemleri, memur ve işçi gösterileri ve direnişler de, düzeni alabildiğine köşeye sıkıştırmış bulunmaktadır.

Böyle bir manzara içinde dü-zen ömrünü uzatabilmek için kitlelerin dikkatini başka yönlere çekme konusunda uzmanlaşmış-tır. Aniden yaratılan Suriye krizi ve atılan savaş naraları, son bir numaraydı. Seçim ve hükümet tartışmaları, İtalya ve Rusya'ya karşı geliştirilen tutumlar boşuna değil. Türk medyası, MİT'in ve devletin kolu gibi çalışmayı sür-dürüyor. Onun dördüncü kuvvet olmaklığının artık giderek devle-tin kolluk ve kulluk kuvvetliğine dönüştüğü ortadadır. Savaş çı-ğırtkanlığı, reyting kaygılarına iyi malzeme olmaktadır. Bazı köşe yazarları neredeyse potinle-rini giyip cepheye gitmeye ha-zırlanmışken, aniden kırılan sa-vaş havası neşelerini kursakla-rında bıraktı. Yalan demagoji ve şartlandırma hızla geliyor. ABD Apo konusunda Rus hükü-metine yönelik olarak, "Bu, TC ile Rusya'nın kendi aralarında çözmeleri gereken bir sorundur" dediği halde, apoletli basın sür-manşetten "ABD Rusya'yı uyar-dı" diye yalan haberlerle kamu-o-yunun gözünü boyamaktadır. Medya plazaların yüksek katla-rındaki patronlar, hükümet çev-releri ile ilişkilerini canlı tutmak için basın ahlakı konusunda da ciddi bir ahlaksızlık yaşamakta-dırlar.

RTÜK, YÖK vb. kurumlar ise pervasızca özgürlükleri ka-rartmaktan geri durmuyorlar. Le-vent Kırca'nın programı, Ülkede Gündem gazetesi'nin 1 ay kapa-

tılması, Med-TV'nin yayınıni engelleme girişimleri, skandal-lar, komplolar, bu düzenin iç yü-zünü açığa çıkarmaya yeter. Bu tutumlar, gün geçtikçe düzene olan öfkeyi ve develete olan gü-vensizliği büyütmektedir. Bu yüzden devlet her geçen gün baskıları artırmaktadır. O böyle

Devletin Kürt politikası
ise, hiç değişmeye
niyetli görünmüyor.
Askeri çözüm, yani
imha amaçlı yoketme
yönteminde ısrar eden
devlet, giderek kendini
yıpratmayı sürdürüyor.
Devletin içte ve dışta
güvenilirliği ve itibarı
sifıra inmiş
durumdur. AB
kapıları defalarca
yapılan müracatlara
rağmen hala kapalı.
İnsan hakları ve
demokrasi alanındaki
ayıplar, bu kapıların
açılmasını
engellemektedir.

yapmakla bunalımlardan kurtulacağıın sanmaktadır. Oysa ki, bu ham bir hayaldir.

Öte yandan Adalet Bakanı, AİHM'nde Türkiye aleyhinde açılan ve artık sayıları binlerle ifade edilen davalardan yakınmakta, TC'nin bu davaların hemen tümünü kaybedip milyarlarca dolar tazminat ödemek zorunda kalacağına işaret etmektedir. Bunun önlenmesi içinse Bakan iki yol önermektedir. Bakana göre, ya yargı reformu yapılmalı, yasalarda iyileştirmeler sağlanmalı, ya da yeni bir yasa çıkarılıp başvuru hakkı özgürlüğü ortadan kaldırılmalıdır.

30 yıllık siyasal geçmişe sahip Cumhurbaşkanı, Kürt realitesini tanıdığını beyan ettiğinin ikinci gününde bu realiteyi inkar etmeyi hala sürdürüyor. O, her ne kadar anayasal vatanseverlik, anayasal vatandaşlık da dese, Kürt sorunu politik olarak çözülmeden devlet rahatlayamaz; bunu onlar da çok iyi bilmektedirler. Çünkü bu sorun içte ve dışta yüksek sesle konuşulup siyasal çözüm kapılarına dayanmış durumdadır. Bu öyle veya böyle, er yada geç gerçekleşecektir. Dünyada da böyle olmuştur. Savaş, imha, asimilasyon ve entegrasyon politikaları, nüfusu 20 milyonu geçen Kürt halkının haklarını tanımamaya yetmeyecektir. Önerilen, daha fazla tahribat olmadan, bir an önce barışçı çözüm yoluna yönelmektir.

Bosna, Çeçenya, Kıbrıs, Arnavutluk sorunlarına karşı TC'nin gösterdiği duyarlılığın binde biri bile Kürt sorununa gösterilmiyor. Bu çifte standart, yöneticilere olan güveni ortadan kaldırıyor. Demirel, bu ülkenin sorunlarını en iyi bilen ve devletin en tepesindeki bir siyasetçi

olarak çözüm yolunu da bilmeyecek kadar deneyimsiz değil. Bu yüzden artık bu ülkede "baba" ünvanını yitirmiş ve komik duruma düşmüştür. Artık yönetilenler eskisi gibi yönetilmek istemiyor. Yönetenler ise, eskisi gibi yönetemiyor. Nasıl ki, Portekiz'de Salazar'ı 3F (futbol, Fedon, Fiesta) kurtaramadı ise, TC'yi de FAM (Futbol, Arabesk ve Magazin) kurtaramaz. Türkiye'yi barış, demokrasi, eşitlik ve özgürlük düze çıkarabilir. Düzeyli ve dürüst iç ve dış politikalar düze çıkarabilir. Ancak, Kürt sorununa adil, demokratik ve barışçıl çözüm bulunması Türkiye'nin itibarını geri getirebilir.

Bir düşünür "Alçakların en son sığındığı liman milliyetçiliktir" diyor. Milliyetçilik kisvesi altında milletin sırtına binip onu soyup soğana çevirme ne zamana kadar sürebilirki... Artık hiç kimse "Vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü" gibi beylik ve bayat sözlere itibar etmiyor. Artık bölücülerin vatan hainlerinin mafya çete ve siyasetçiler olduğunu ve halkın bu yüzden siyasete ve siyasetçilere nefret püskürttüğünü bilmeyen yok. Elbette ki, adı geçen siyaset ve siyasetçiler, rejim adına hareket edenlerdir. Kendilerini devletin hamisi, keyhudanı ve sahibi gibi görüp kendilerinden olmayanlara üvey evlat işlemini reva gören yöneticiler, daha ne kadar kafalarını kumda gizleyecekler? DYP gibi demokrasinin en yeminli karşıtları bile bugün artık 'demokrasi bir gün herkese lazım olabilir' diyorsa demek ki özgür ve demokratik günler yakındır.

TC devleti 75 yıldır cumhuriyet kutlamalarını bu kadar önemsememişti. Acaba ne oldu

da bu yıl 40 milyar dolar gibi büyük bir harcama ile Atatürk ve cumhuriyet gündeme alel acele getirildi. Değişen ne idi de böyle şatafatlı kutlamalara yöneldiler. Oysa ki, Fazilet Partisi'nin gayri ciddi ve samiyetsiz 'Cumhuriyet Fazilettir' söylemi bir yana, gerçekten de ancak, demokrasi ve özgürlüklerle bezenmiş bir cumhuriyet, bir erdemlilik olur. Yoksa adı cumhuriyet olan TC de dahil onlarca baskı rejimi var dünyada. Sözümona irticaya karşı başlatılan seferberlik acaba bu olguyu bu yöntemlerle ortadan kaldırmaya yetecek midir? Kürt halkıyla barışılmadan, Kürt sorunu demokratik yollarla çözülmeden, cumhuriyette buluşmak mümkün olacak mı?.. Demokratik bir yaşam kurulmadan cumhuriyette buluşmak mümkün olacak mı?.. Artık insanlar özü ve sözü bir olan davranışlara itibar ediyor, değer veriyor. 400 milyar dolar da harcansa bu koşullarda sürüp gidecek bir cumhuriyette buluşma sağlanamaz. Ülkede özgür ve demokratik bir toplumsal yaşam olmadan cumhuriyet ne korunabilir, ne de buluşma durağı olabilir.

Devlet, kaybettiği itibarını almak istiyorsa, vatandaş dediği insanlarla barışmak zorundadır. Kürt sorununa barışçıl, siyasal çözüm yaklaşımına yanıt vermelidir. Genel af çıkartılıp siyasal tutuklular salınmalıdır. Demokratik bir anayasa hazırlanmalı ve özgür koşullarla seçime gidilerek, halkın tercihlerine ve iradesine saygılı olmaya alışılmalıdır. Doğru olan yararlı olan budur. Acil olan da budur. Bunalımdan başka türlü çıkmak mümkün değildir. Devlet, karıştığı tüm kötülüklerden ötürü özür dilemek zorundadır.

Susurluk'tan günümüze çeteler

□ Serhat Yılmaz

Bundan üç-beş yıl önce, bazı devlet adamlarının otoyol ihalelerindeki yolsuzluklarından, yanlış beyan ettikleri servetlerinden, yakınlarını KİT'lere doldurduklarından, bazı ihalelerden pay aldıklarından v.s söz edildiğinde, tüm ülke ayağa kalkar, bu konu günlerce tartışılırdı... Oysa şimdi, bu türden 'ufak' işlere karışmış devlet adamları, ciddiye bile alınmıyor neredeyse!.. Artık işlerin boyutu büyüdü; küçük ihaleler kapatmak, bir iki ufak yolsuzluk yapmak, yakınlarına iş bulmak gibi şeyler, basit işler artık...

3 Kasım 1996 tarihinde meydana gelen Susurluk kazası, bu ülkedeki, yurtsever, devrimci, demokrat ve sosyalistlerin yıllar-

dır söylediği birçok şeyi doğruladı. Bu ülkede, uyuşturucu ticaretinin, silah ticaretinin, işlenen faili meçhul cinayetlerin ve tüm bunların üzerini örtmek için sürdürülen kirli savaşın sorumlusunun, bizzat devletin tepesindeki kişiler olduğu, sol kesimlerin yıllar önce yaptığı bir tespiti.

Susurluk kazası, söz konusu tespitleri doğrulamakla kalmadı; aynı zamanda rejim muhaliflerinin akıllarının ucundan bile geçiremedikleri sürüyle pislği ortaya döktü.

● 'Derin Devlet' işbaşında

Bu ülkeyi yöneten asıl erk olan 'Derin Devlet', Susurluk kazasının şokundan kısa sürede

sıyrılıp olayı birkaç günah geçisi ile örtbas etmeye çalıştı. Ancak gerek kamuoyunun bu konudaki hassasiyeti, gerekse basın, o güne kadar görülmemiş bir biçimde bu konuyu sürekli gündemde tutma çabası, 'Derin Devlet'in hesaplarını bir ölçüde boşa çıkardı. Olayı tamamen örtbas edemeyeceğini anlayan devletin zirvesi ve pislğe kıyısından köşesinden de olsa mutlaka buluşmuş olan cümle düzen partileri, Meclis bünyesinde araştırma komisyonları kurdular. Diğer taraftan da, Yargı'nın bu konunun üzerine sonuna kadar gitmesi gerektiği konusunda cesaret verici açıklamalarda bulundular. Bütün bu göstermelik çabalar, iç ve dış kamuoyunun bu konudaki tepki-

Çakıcı'nın Fransa'da yakalanması, ortalığı yeniden hareketlendirdi. Aslında Çakıcı'nın yakalanması, birçok kişiyi tedirgin etmişti. Çünkü Çakıcı'nın ilişkisi içinde olmadığı devlet yetkilisi ve üst düzey siyasetçi neredeyse yok gibiydi. Başbakan Mesut Yılmaz, Çakıcı'nın kendi iktidarları döneminde yakalanmış olmasını fırsat bilerek, "Çakıcı'yı biz yakalattık. Çetelerin üzerine gidiyoruz" şeklinde açıklamalar yapmaya başladı ve bir anda kendisini çetelerle savaşan cesur halk kahramanı diye lanse ediverdi.

lerini bloke etmeye ve sorunun üzerine gidildiği izlenimi vermeye yönelikti.

Ne var ki, "Yalancının mumu yatsıya kadar yanar" misali, geçen süreç gösterdi ki, devletin bu sorunun üzerine gerçekten gitme ve sorumluları cezalandırma gibi bir niyeti yok. Zaten böyle bir şeyi beklemek de biraz safça olurdu. Çünkü üzerine gidilecek kesim, devleti yöneten kesimdi ve böylesi bir şeyin olması da düşünülemezdi.

Susurluk kazasından iki yıl sonra, devleti hâlâ çeteler yönetiyor. Bunu artık tüm toplum biliyor. Çeteler hâlâ ülke üzerinde halktan ve kukla siyasetçilerden daha fazla söz sahibi... Çetelerle savaştığını söyleyen hükümetler ise bu süre içinde daha çok muhaliflerle savaştı.

● Yargı'nın eli-kolu bağlı

Siyasiler, Susurluk kazasının üzerinden geçen iki yıllık süre zarfında, çetelere karşı savaş adı altında halkın gözünü boyamaktan başka bir şey yapmadılar. Çeteleri çökertme sloganıyla yola çıkan mahkemelerin gücünün de çetelere yetmediği görüldü. Susurlukçular hakkında açılan davada tutuklu sanık kalmadı. Çok şey bilenler ise "devlet sırrı" diyerek kendilerini ve kurdukları 'düzen'i korudular... Meclis'e pankart asan öğrencileri, düşüncelerini ifade etmenin ötesinde herhangi bir suçu bulunmayan aydınları, baklava çalan çocukları, muhalif gazetele- rin sahiplerini, yazışları müdürlerini ve yazarlarını, yıldırım hızıyla yargılayıp cezalandıran mahkemeler, Susurlukçuları cezalandırma konusunda bir arpa

boyu yol alamadılar.

Yargı'nın çeteleri cezalandırması için gereken devlet desteği, söylenenin aksine verilmedi. TBMM bünyesinde kurulan araştırma komisyonları da elle tutulur bir sonuç alamadı. Elini kolunu sallaya sallaya ifade vermeye gelen ve basına "Bize bir şey olmaz. Biz ne yaptık devletin çıkarları için yaptık!" diyen Mehmet Ağar gibi çete liderlerinin bu dedikleri doğru çıktı.

● Çeteler yerine muhaliflerle savaş

Devletin çetelerle mücadele konusundaki samimiyetsizliği çok geçmeden ortaya çıkarken; sadece emek, barış, demokrasi ve özgürlüklerden yana güçler çetelere karşı ciddi bir duruş sergiledi. Bunun sonucu olarak da, çetelere karşı duranlar, yürütülen imha ve sindirme harekâtının hedefi oldular. Şemdin Sakık'ın sözde ifadeleri sonrasında başlatılan sindirme operasyonları, hâlâ sürüyor. Saldırıların son hedefleri, Cumartesi Anneleri ile DBP, HADEP, EMEP, ÖDP gibi muhalif siyasi partiler oldu...

Devletin itibarını ve kurulu düzenini koruyup ayakta tutmak adına başlatılan sindirme ve imha operasyonları, çok yönlü olarak sürdürüldü. Bu operasyonlar, henüz sona ermiş değil; hatta zaman zaman, içinde yaşadığımız şu günlerde olduğu gibi, azgımla- şarak devam ediyor. Çete düze- nine karşı duran muhaliflere gözdağı vermek için şu ana kadar bir sürü saldırı gerçekleştirildi. Bu saldırılardan en çok nasi- bini alan kesimlerden biri de, hiç kuşkusuz Cumartesi Anneleri diye tanıdığımız kayıp yakınları idi.

Gerçekleştirdikleri uzun süreli eylemin giderek iç ve dış kamuoyu nezdinde bir meşruluk kazanması, kayıp yakınlarını çetelerin baş hedefi haline getirdi. Yaklaşık 10 haftadır kayıp yakınlarına nefes aldirmayan polis, bu konuda kararlı görünüyor; kayıp yakınları ise onlardan daha kararlı...

Çetelerin diğer hedefleri, muhalif siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri oldu. Kendilerinden hesap sormak isteyenlerden hesap sormak amacıyla yola çıkan çeteler ve onların güdümündeki devlet, kapsamlı bir sindirme operasyonunu halen sürdürüyor. Son olarak, Susurluk kazasının yıldönümünde gerçekleştirilmek istenen eylemler, birçok ilde yasaklandı. Bu da, çetelerin hâlâ iktidarda olduğunun ve eleştirilip protesto edilmekten rahatsız olduklarının göstergesiydi.

● Basını sindirme harekâtı

Susturulmaya ve dizginlenmeye çalışılan kesimlerden biri de hiç kuşkusuz basın oldu. Devlet, çetelerle ilişkilerini açığa çıkaran basını susturmak için yasal ve yasal olmayan her yolu denedi. Basına karşı başlatılan bu savaş sonucunda, kimi burjuva basın organları temsil bayrağı çekip çetelere 'eyvallah' derken, geriye kalanlar, devletin saldırılarına, kapatma, toplatma, engelleme gibi uygulamalarına hedef

oldular. Son olarak Ülkede Gündem gazetesi bir ay süreyle kapatıldı; gazetemiz ve diğer birçok muhalif gazete hakkındaki kapatma davaları ise Yargıtay'da sonuçlanmayı bekliyor.

Devletin ve çetelerin basına yönelik sindirme harekâtı, iki yönlü olarak gerçekleşti. Birincisi, muhalif basına karşı saldırı ve yasaklamalar yolu ile yürütülen sindirme harekâtıydı. İkincisi ise düzen yanlısı basındaki çatlak sesleri ayıklayıp susturmaya yöneltti. Susurluk kazasından

.....

Bu ülkede, uyuşturucu ticaretinin, silah ticaretinin, işlenen faili meçhul cinayetlerin ve tüm bunların üzerini örtmek için sürdürülen kirli savaşın sorumlusunun, bizzat devletin tepesindeki kişiler olduğu, sol kesimlerin yıllar önce yaptığı bir tespitti. Susurluk kazası, söz konusu tespitleri doğrulamakla kalmadı; aynı zamanda rejim muhaliflerinin akıllarının ucundan bile geçiremedikleri sürüyle pisliliği ortaya döktü.

● Çakıcı olayı, çeteleri yeniden gündeme getirdi

Susurluk kazasının meydana

geldiği 1996 yılından bugüne dek geçen iki yıllık süre içinde ciddi bir ilerleme kaydedilememiş, hatta olay, çetebaşlarının ve hükümetin başındaki kişilerin 'devlet sırrı' deyip gizledikleri sırlar nedeniyle tıkanma noktasına gelmişti. Bütün bunlar olurken, Çakıcı'nın Fransa'da yakalanması, ortalığı yeniden hareketlendirdi. Aslında Çakıcı'nın yakalanması, birçok kişiyi tedirgin etmişti. Çünkü Çakıcı'nın ilişkisi içinde olmadığı devlet yetkilisi ve üst düzey siyasetçi neredeyse yok gibiydi. Başbakan Mesut Yılmaz, Çakıcı'nın kendi iktidarları döneminde yakalanmış olmasını fırsat bilerek, "Çakıcı'yı biz yakalattık. Çetelerin üzerine gidiyoruz" şeklinde açıklamalar yapmaya başlattı ve bir anda kendisini çetelerle savaşan cesur halk kahramanı diye lanse ediverdi. Ancak Çakıcı'nın bilerek teslim olduğu ve teslim olacağı ülkeyi de kendisinin seçtiği ihtimali çok yüksek.

● Kaset savaşları

Alaattin Çakıcı'nın Fransa'da yakalanarak tutuklanmasından sonra başlayan kaset savaşları, gözaltına alınan işadamları Korkmaz Yiğit'in açıklamalarından sonra yeni boyut kazandı. Çakıcı'nın kamuoyunun gündemine bomba gibi düşen ilk kasetlerinde, çetelerin üzerine cesaretle gittiği ile övünüp duran Yılmaz hükümetinin Devlet Bakanı olan Eyüp Aşık ile Alaattin Çakıcı arasındaki ilişki ortaya çıkmıştı. Aşık, Yılmaz'ın pişkince savunmalarına rağmen hem bakanlık

tan, hem de milletvekilliğinden istifa etmek zorunda kalmıştı. İlk kasetlerde Çakıcı ile Aşık arasında geçen konuşmalarda, Çakıcı kendisini yakalatarak Türkiye'ye getirmek isteyen Yılmaz'a Aşık aracılığıyla "sitem" ediyor ve "Yılmaz'a yaptığı iyiliklerin karşılığının bu olmaması gerektiğini" söylüyordu. Bu açıklamalardan sonra Yılmaz, Aşık'ın kendi bilgisi dahilinde Çakıcı ile görüştüğünü açıklamış ve buna gerekçe olarak da, Çakıcı ile ilgili istihbarat toplanmasını göstermişti. Aşık ve Yılmaz'ın, başbakanlık ve bakanlık görevlerinin yanı sıra polislik görevini üstlenmelerinin muhalefet parti-

leri ve kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmasına rağmen, Yılmaz, bu tavrını pişkince sürdürmüştü.

Aşık'ın istifasına neden olan bu kasetlerden sonra, diğer kasetler de peşi sıra geldi. Açıklanan kasetlerde, Çakıcı'nın birçok işadama ve politikacı ile yakın ilişki içinde olduğu ve Başbakan da dahil birçok kişiyi tehdit ettiği, adeta ülkeyi yöneten oymuş gibi herşeyi kontrol edebildiği ortaya çıktı.

● Kaset savaşlarında ikinci perde

Ünlü tefeci Nesim Malki'nin "faili meçhul" bir şekilde öldürülmesinin çeşitli boyutlarla tartışıldığı kasetlerin piyasaya sürülmesiyle, kaset savaşının ikinci aşaması başladı. Bu aşamada, birçok işadama ve politikacı da gözaltına alınmaya başladı. Gelişmelerden en fazla etkilendiğini ve ticari yaşamının yanı sıra ahlaki yaşamının da bittiğini, çocuklarının bile yüzüne bakamaz duruma geldiğini belirten Korkmaz Yiğit ise, bu kasetlerin açıklanmasıyla, önce, satın aldığı gazeteleri iade etti. Türkbank ihalesinin iptaliyle birlikte sıranın kendisine geldiğini gören Yiğit, kendi anlatımlarına göre, başına birşey geldiğinde güvence olsun diye hazırladığı video kasetin ilkinin, gözaltına alınarak sorgulanmaya başladıktan sonra, kendisine ait televizyon kanalları aracılığı ile piyasaya sürdü. Yiğit'in açıklamaları, kaset savaşlarında geline aşamanın boyutunu değiştirdi.

● Başbakan'ın çelişkisi

Başbakan Mesut Yılmaz, Alaattin Çakıcı'nın yakalanma-

sıyla başlayan süreci, kendi lehinde kullanma konusunda çok başarılı davrandı. Alaattin Çakıcı'nın Fransa'da yakalanmasından sonra, bazı mafya babalarının, uyuşturucu tacirlerinin, tetikçilerin kendiliğinden teslim olması ya da birçoğunun düzmece olduğu açık olan operasyonlarla yakalanıp tutuklanmalarından bu yana, tüm süreci kendi girişimlerine bağlayan Yılmaz, yaptığı açıklamaların tümünde, kendisini, partisini ve hükümetini bu gelişmelerin dışında tutuyor, tüm suçlamaları pişkince reddediyordu. Ancak Yılmaz, bu konuda ilk açığı, büyük gazetelerin yöneticileri ve tanınmış yazarları ile yaptığı ve aralarında istihbarat örgütü yöneticilerinin de olduğu bazı bürokratları kattığı, yemekli toplantıda verdi. Bu toplantıda, ağırlıklı Türkbank ihalesine yönelik "spekülasyonları" değerlendiren Yılmaz, bürokratları da tanık olarak gösterdiği konuşmasında, Türkbank ihalesine Çakıcı'nın karıştığı ve Yiğit ile Çakıcı'nın ortak hareket ettiği bilgisinin, MİT tarafından kendisine ihale öncesinde verildiğini söyledi. Nesim Malki cinayeti ile ilgili olarak da, MİT'in, işadama Erol Evcil'in azmettirici olduğuna dair bazı bilgilere ulaştığını bu toplantıda açıklayan Yılmaz, bazı gazetecilerin, "Bu bilgilere rağmen, ihaleyi niçin iptal etmediniz; niçin Yiğit'e verilmesini engellemediniz?" sorularını ise geçiştirdi. Bu yemekli toplantıya katılan yazar ve gazetecilerin önemli bir bölümü hükümete yakınlığıyla bilinen seçme kişilerdi. Bu nedenle Yılmaz'ın açıklamalarının üstüne gidilmedi, tartışılmadı. Bazı gazeteler ve siyasi partiler, işin üzerine gidiyor görüntüsü vere-

Önümüzdeki dönemde meydana gelebilecek olan bir hükümet değişikliği, ülkeyi içinde bulunduğu bataktan kurtaramayacaktır. Yeni bir seçim yapılması da, mevcut tabloyu çok fazla değiştirecek gibi görünmüyor. Düzen dışı partiler, -gerek kendi iç dinamiklerinden gerekse sistemin önlerine koyduğu engelleren dolayı-, güçlü bir alternatif olmaktan uzaklar şu anda.

Bugün ülkeyi ve
devleti dev bir
sarmaşığın kolları
gibi sarıp
sarmalayan çetelerin
en korktuğu şey,
savaşın sona
ermesidir. Çünkü
çeteler savaş
ortamının yarattığı
belirsizliğin arkasına
sığınarak işlerini
yürütüyor ve ülkeyi
kendi çıkarları
doğrultusunda
yönetiyorlar.

rek, Yılmaz'ın bu tutumunu sorgulasalar bile, sonuçta pek etkili olmadılar.

● Yeni bir hükümet mi?

İşadamı Korkmaz Yiğit'in açıklamalarından sonra, herkesin yüzü hükümete döndü. Başta CHP olmak üzere, parlamentodaki muhalefet cephesinin önemli bir çoğunluğu hükümetin istifa etmesini isterken, Yılmaz ise istifa etmelerini gerektiren bir durum olmadığını açıkladı.

Ancak CHP'nin desteğini çekmesi durumunda, hükümet zaten fiilen bitiyor. Bunun üzerine top Cumhurbaşkanı Demirel'e geçti. Şimdi Demirel'in belirleyeceği bir hükümet formülü tartışılıp Meclis'te onaylanacak ve en geç 18 Nisan'da seçime gidilecek.

Çeteler arasında ortaya çıkan çıkar uyumsuzluğu, Yılmaz hükümetinin sonunu getirdi. Ancak mevcut siyasi tablo ile kurulacak olan hükümetlerin tümünün, çeteci bir yapı arzemesi kaçınılmaz. Çünkü bugün Meclis'teki tüm düzen partileri, çetelerle yakından veya uzaktan ilgilidir. Çetelerin üzerine gitmekle övünen ANAP'ın ilişkisi, Çakıcı'nın ve Korkmaz Yiğit'in açıklamalarından çok önce de biliniyordu. DYP'nin bu konudaki sicili ise herkesçe malum; bizzat DYP'nin Genel Başkanı ve bir dönem Başbakan olan Tansu Çiller, çetenin elebaşlarından biridir.

Bu arada, kendilerini "sütten çıkmış ak kaşık" gibi göstermeye çalışan CHP ve DSP gibi sol maskesi takmış düzen partilerinin sicili de çeteler konusunda hiç de temiz değil. Bu partilerden DSP, mevcut hükümeti ayakta tutan en önemli partilerden biridir. CHP ise çetelerin devleti sarmaya başladığı, binlerce köyün yakıldığı, kirli savaşın görülmemiş ölçüde tırmandırıldığı, binlerce faili meçhul cinayetin işlendiği bir dönemde hükümeti ayakta tutmuş bir geleceğin devamıdır. Bu nedenle, bu iki parti de inandırıcı değildir. Sadece bu parilerin içindeki bazı namuslu insanların çabaları ise, bu partileri kurtarmaya yetmiyor.

Önümüzdeki dönemde meydana gelebilecek olan bir hükümet değişikliği, ülkeyi içinde bu-

lunduğu bataktan kurtarmayacaktır. Yeni bir seçim yapılması da, mevcut tabloyu çok fazla değiştirecek gibi görünmüyor. Düzen dışı partiler, -gerek kendi iç dinamiklerinden gerekse sistemin önlerine koyduğu engellerin dolayısıyla, güçlü bir alternatif olmaktan uzaklar şu anda.

Yani sonuç olarak, önümüzdeki günlerde sadece hükümet el değiştirecek. Bu çeteci düzen devam ettikçe, iktidara kim gelirse gelsin, sonuç aynı olacaktır.

● Çetelerin panzehiri, barış ve demokrasidir

Çakıcı ve benzerleri, ilk başta basit birer uyuşturucu kaçakçısı ve kanun kaçağı gibi görülebilirler. Ancak Türkiye açısından bakıldığında, gerçeğin hiç de böyle olmadığını görüyoruz. Bu ülkede, uyuşturucu kaçakçıları, silahtüccarları, katiller ve çete liderleri, oldukça büyük bir itibar görüyor. Bu çeteleri yaratan, büyüten ve bugün onları koruyan, mevcut sistemdir. Bu sistem, halkın gücüne değil, kirli savaşa, faili meçhul cinayetlere, komplolara ve 'bin operasyon'a dayanan bir sistemdir.

Bugün ülkeyi ve devleti dev bir sarmaşığın kolları gibi sarıp sarmalayan çetelerin en korktuğu şey, savaşın sona ermesidir. Çünkü çeteler savaş ortamının yarattığı belirsizliğin arkasına sığınarak işlerini yürütüyor ve ülkeyi kendi çıkarları doğrultusunda yönetiyorlar.

Bu nedenle, uzatılan barış eleri ve yaratılan barış fırsatları, çetelerin yarattığı provokasyonlarla geri çevrildi. Çeteler barıştan çok korkuyorlar. Çünkü onları besleyen şey, kirli savaş ve akan kandır!

Cezaevleri rejimin boy aynasıdır*

□ İbrahim Can

Türkiye'nin siyasal yaşamında, demokrasi, hukuk ve adaletten söz eden, ancak uygulamada şiddete tapan hukuk ve adalet yoksunu bir yönetim anlayışı egemendir. Bu anlayış, ulusal ve sosyal muhalefetin yükseldiği her dönemde halka zoru dayatmış; zindan, sürgün ve katliamı öngörmüştür. Burjuvazi hiçbir dönemde koyduğu yasalara kendisini bağlı saymamış ve her sıkıştığında onları yok sayarak, kimi durumda toptan ortadan kaldırmaktan geri durmamıştır. Bu-

gün yaşanan sıkıntıların temelinde, egemenler kliğinin hak-hukuk tanımayan bu bağınaz tutumunun payı vardır.

Bilindiği gibi Türkiye egemenlerinin beslendikleri şovenist-ırkçı damar oldukça eski ve güçlüdür. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranlar ideolojik gıdalarını bu damardan alarak yola çıktılar. Ülkeyi yönetme siyasetlerini, iç ve dış dengeleri, ittifak politikalarını buna uygun bir eksene oturtular. Militarizmin güçlendirilerek muhalefetin susturul-

masını esas aldılar. Yasal gücünün yeterli gelmediği durumlarda, yasadışı oluşumlara bel bağladılar. Çetelerin yokedemediği muhalifleri cezaevlerinde ezecek, kişilik haklarına ve onurlarına saldırarak sindirmeyi temel politika haline getirdiler.

Dünden bugüne ülkeyi yönetenler bu politikaya sıkı sıkıya bağlı kaldılar. Bu yüzden yaygınlaştırılarak sürdürülen sömürü ilişkilerine acımasız bir baskı ve zulüm politikası eşlik etti. Yığınların barış, demokrasi ve öz-

Türkiye
egemenlerinin
beslendikleri
şovenist-ırkçı damar
oldukça eski ve
güçlüdür. Türkiye
Cumhuriyeti'ni
kuranlar ideolojik
gıdalarını bu
damardan alarak
yola çıktılar. Ülkeyi
yönetme
siyasetlerini, iç ve dış
dengeleri, ittifak
politikalarını buna
uygun bir eksene
oturtular. Militarizmin
güçlendirilerek
muhalefetin
susturulmasını esas
aldılar. Yasal
güçlerinin yeterli
gelmediği
durumlarda, yasadışı
oluşumlara bel
bağladılar. Çetelerin
yokedemediği
muhalifleri
cezaevlerinde
ezerek, kişilik
haklarına ve
onurlarına saldırarak
sindirmeyi temel
politika haline
getirdiler.

gürlük talebi, her defasında yeni baskı tedbirlerine gerekçe yapıldı. Sıkıyönetimler, OHAL'ler, DGM'ler derken, devletin adalet işleri mafyaya, güvenliği çetelere emanet edildi. Hiç kuşkusuz bu durumun oluşmasında Kürt ulusal hareketini şiddet yöntemleriyle bastırma çılgınlığı temel etkindir. Rejim, baskı yöntemleriyle kendini savunup, kitlelere terör uygularken demokratik, özgür ve eşitlikçi bir toplum için mücadele edenleri, 'terörist' diye suçlamaktadır.

Bugün ulusal ve sosyal muhalefet güçleri rejimle hesaplaşma çabası içindedir ve büyük bedeller ödemektedirler. Bu bedelin en ağır ödendiği alanların başında ise, şüphesiz cezaevleri geliyor. Rejimin cezaevleri politikası her dönemde fiziki ve düşünsel imhayı öngörmüştür. 12 Eylül'ün faşist genaralleri, 'asamayalım da besleyelim mi?' diyorlardı. Bu yaklaşım Cumhuriyet rejiminin cezaevlerine ne gözle baktığını ibret verici bir tarzda ortaya koyuyor. Belli ki, arzulanan şey içeriye alınan herkesin yok edilmesidir. Bu doğrudan başarılamayınca daha dolaylı yol ve yöntemler denenmektedir.

Birbirini izleyen hükümetlerin baskı politikalarında buluşmalarının birçok nedeni olmakla birlikte cezaevleri politikasını belirleyen iki temel nedenden sözedilebilir. Birincisi, rejim tutuklu ve hükümlülere saldırarak, kitle muhalefetine gözdağı vermek istemekte, ikincisi ise, onları yıldırıp devrimci değerlerden uzaklaştırarak teslim almak istemektedir. Tabutluklar, hücreler, zincirli sevk uygulamaları, itirafçılık dayatması ve daha bir yığın vahşet örnekleri yıllardır tutuk-

lulara bu yüzden uygulanıyor. Adeta dışarda yaşananların intikamı içerdeki insanlardan alınmak isteniyor. Türkiye cezaevleri, insanların kobay olarak kullanıldığı birer deney laboratuvarına dönüştürülmüştür. En acımasız işkence yöntemleri, psikolojik baskıların sonuçları ve tekelilerin ilaç denemeleri buralarda test edilmekte ve gözlenmektedir.

Özellikle Kürdistan'daki cezaevleri, zaten düşük olan Türkiye cezaevi standardının çok daha altındadır. Birçoğunda yeterli yemek, yatak ve uygun sağlık koşulları yoktur. Haberleşme, havalandırma, kitap vb. ihtiyaçlar keyfi tutumlara bağlı olarak ya hiç sağlanmamakta ya da yetersiz bir düzeyde bulunmaktadır. Cezaevlerindeki her uygulama, tutuklu ve hükümlülerin onurlarına, düşünce sistemlerine saldırı biçiminde planlanmıştır. Görevli personel işkenceye yatkın unsurlar arasından seçilmekte ve bunlar koğuş kapılarının açılmasından tutun da, görüşme ve mektup dağıtımına kadar hemen her işi tutsaklar için bir eziyet ve işkence sürecine dönüştürmektedirler.

Özetle söylemek gerekirse, Türkiye cezaevleri Türk devletinin boy aynası durumundadır. Bu aynada, devletin hukuk tanımaz yüzü sırtmakta ve bulaşan kan izleri görülmektedir. Toplumsal duyarlılığı arttırarak cezaevleri somutunda geleceğimize ve onurumuza yöneltilen insanlık dışı saldırıları boşa çıkarmak gerekir. Devrimci ve yurtsever tutuklular bunu başarmak için keyfiliğe ve baskıya karşı bedenlerini açlığa yatırarak, insanlık onurunun yenilmezliğini yığıtça ortaya koyuyorlar. Diyar-

bakır Cezaevi başta olmak üzere, birçok cezaevinde büyük direnişlerle bunu kanıtladılar. Bu direnişçi gelenek, bugün de birçok cezaevinde sürüyor. Birçok tutuklu ölümüne direnerek, haklarına sahip çıkıyor. Daha çok açlık grevleri ve ölüm oruçları şeklinde belirginleşen bu direnişlerin sonucunda, istekleri kabul edilse bile, tutuklular açlık grevleri ve ölüm oruçlarının yıkıcı etkilerini vücutlarında taşıyacak ve belki birçokları sakat kalacaktır. Rejimin efendileri olup bitenleri sessizlik içinde hiçbirsey yokmuş gibi izliyorlar. İktidardaki baylar, bunların yandaşı diğer kesimler, parlamento da temsil edilen siyasi partiler, rejimin cezaevlerine yönelik uygulamalarını seyrederek, insanlık dışı yanlarını açığa vururken, uluslararası hukuk ilkelerini de utanmazca çiğniyorlar.

Bilindiği gibi Dünya Sağlık Örgütü'nün önermesi sonucu, BM Genel Kurulu 18 Aralık 1982 tarihli bir kararla 'Tutuklu ve gözaltında bulunanların işkence ve başkaca zalimce, insanlık dışı ya da onur kırıcı davranış ya da cezaya karşı korunması...'ni içeren bir belge yayınlamıştır. Yine aynı konuda BM Ekonomik ve Toplumsal Konseyi'nin 31.8.1957 tarihli 'Tutuklulara uygulanması gereken davranış standardı kurallarını' içeren bir belgeyi daha kabul etmiştir. Ve Türk devleti bütün bu kararlara uyacağını beyan ederek

.....
Dünya Sağlık Örgütü'nün önermesi sonucu, BM Genel Kurulu 18 Aralık 1982 tarihli bir kararla 'Tutuklu ve gözaltında bulunanların işkence ve başkaca zalimce, insanlık dışı ya da onur kırıcı davranış ya da cezaya karşı korunması...'ni içeren bir belge yayınlamıştır. Yine aynı konuda BM Ekonomik ve Toplumsal Konseyi'nin 31.8.1957 tarihli 'Tutuklulara uygulanması gereken davranış standardı kurallarını' içeren bir belgeyi daha kabul etmiştir. Ve Türk devleti bütün bu kararlara uyacağını beyan ederek

yükümlülük altına girmiştir.

Görülüyor ki, egemenler evrensel hukuk normlarını hiçe saymayı bir alışkanlık haline getirmişlerdir. Bunca yıllık alışkanlıkta ısrar etmenin yarattığı tablodan rejimin efendilerinin ders çıkarmaya niyetleri yok.

Bu tavır yüzünden bugün her alanda bir çözülme ve dağılma süreci yaşanıyor. Ekonomi çökmüş, siyasal ve toplumsal istikrar bozulmuş, içerde ve dışarda güvensiz ve karanlık bir gelece-

şey, demokratik açılımların bir an önce başlatılarak barış ortamının sağlanmasıdır. Kürt sorununun şiddet dışı politik düzlem- lere taşınması, varolan gerilimi düşürecek, kendisine bağlı şekillen- lenen bütün sorunların çözümünü kolaylaştıracaktır. İfade ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılması, Kürt politik partilerine serbestçe faaliyet hakkı verilmesi ve ayır- ımsız bir genel affın çıkarılması ise, olağan dışı koşulların yarat- tığı sorunları hal yoluna

koymak için acilen atılması gereken adımlardır. Ülkeyi kaos durumundan ve geldiği uçurumun kıyısından başka türlü kurtarmak mümkün olmayacaktır.

Ancak akıl dışı tutumunda ısrar ederek bütün rezervlerini tüketen egemenlerin bu adımları kendiliğinden atmaya- cakları biliniyor. Bu nedenle ilerici, demokrat, yurtsever tüm kişi ve kesimlerin ciddi bir iş ve güç birliği zemini yaratmaları büyük bir ihtiyaç halini almıştır. Böyle bir güç birliğinin, politik yapıların ve kişilerin tek tek mücadelelerinin sağladığı avantajların birkaç katını sağlayacağı açıktır. Rejimin cezaev-

lerine dönük saldırısı da ancak böylesi bir karşı duruşla püskürtülebilir. Bugün cezaevlerinde yaşananlar ve DGM'lerin faşizan dönemleri aratmayacak tutumu, hemen müdahaleyi gerektiren aşamaya gelmiş bulunuyor. Bütün araçlar devreye sokularak, bütün yollar denenerek işlenmek istenen toplu cinayetlerin, hukuk

.....
Dünya Sağlık Örgütü'nün önermesi sonucu, BM Genel Kurulu 18 Aralık 1982 tarihli bir kararla 'Tutuklu ve gözaltında bulunanların işkence ve başkaca zalimce, insanlık dışı ya da onur kırıcı davranış ya da cezaya karşı korunması...'ni içeren bir belge yayınlamıştır. Yine aynı konuda BM Ekonomik ve Toplumsal Konseyi'nin 31.8.1957 tarihli 'Tutuklulara uygulanması gereken davranış standardı kurallarını' içeren bir belgeyi daha kabul etmiştir. Ve Türk devleti bütün bu kararlara uyacağını beyan ederek yükümlülük altına girmiştir.

.....
ğın içine girilmiştir. Egemenlerin muhalefeti boğma çabaları boşa gitmiş, halklarımızın özgür ve demokratik bir gelecek kurma iradesi yokedilememiştir. O halde bu beyhude çabalarda ısrar etmenin, zararı büyütmekten başka bir sonuca ulaşmayacağını herkesin bilmesi gerekir.

Bugün yapılması gereken

dışı yargılamaların önüne geçebiliriz.

Vurgulanması gereken yarlardan birisi de, tutukluların direniş biçimlerini tespit ederken dışarda gelişen mücadelenin boyutu ve kitlelerdeki duyarlılığı hesaba katmaları konusudur. Hiç kuşkusuz, bugün cezaevlerinde yaşanan eylemlilik ve duyarlılığın boyutu 'dışarda yaşananlardan' çok daha ileridedir. Bu nedenle kamuoyunun yeterli düzeyde ilgili ve duyarlı olmadığı bir ortamda cezaevlerinde, ya da bununla bağlantılı olarak DGM'leri protesto şeklinde gelişen eylemlilikler, istenilen etkiyi yaratmayabiliyor. Hatta ölüm oruçları veya açlık grevlerinin yol açabileceği ölümler, rejim ta-

rafından kolayca göğüslenilmektedir. Geçmiş hükümetlerin böylesi süreçlerde açlık grevlerinin ölümle sonuçlanması için nasıl ayak sürüdüklerini hep birlikte yaşadık. Mevcut anlayış değişmediği sürece, rejimin efendilerinin farklı bir tutum takınmasını beklemek yanlış olur.

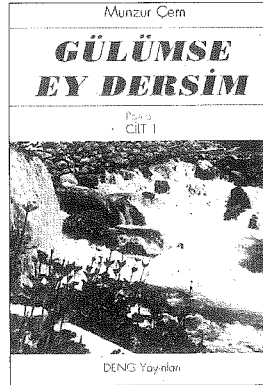
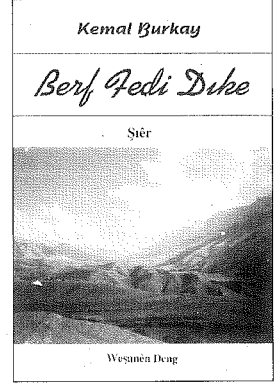
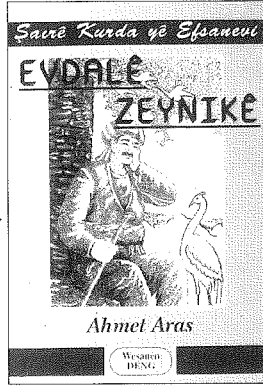
Rejimin cezaevleri politikasını, DGM'lerin hukuk dışılığına teşhir edebilecek eylemlilikler zinciri örgütlenerek, tutuklu ve hükümlülerin fiili direniş olanakları birleştirilerek, ölüm oruçlarına ya da benzeri eylemliliklere gerek kalmadan cezaevleri koşullarının iyileştirilmesi, tutuklu ve hükümlülerin siyasal kimliklerinin tanınması sağlanabilir; DGM'lerin hukuk dışılığı-

nın Batı kamuoyu tarafından benimsenmiş olması, bu çabaları kolaylaştırmaktadır.

Belli ki rejim, cezaevleri somutunda, emek, barış ve özgürlük güçleri ile bir hesaplaşma içindedir. Bu hesaplaşmayı halklarımız lehine bir sonuca ulaştıramazsak, moral değerlerimizle birlikte geleceğe güvenimizi de önemli oranda kaybedeceğiz. Bu kayıp göze alınamaz.

* Bu yazı daha önce Stêrka Rîzgari dergisinde, PSK (Kürdistan Sosyalist Partisi) adına yayınlandı. Yazarı tarafından dergimize de gönderilen bu yazı-yığüncelliği nedeniyle yayınlıyoruz.

DENG Yayınları

İsteme Adresleri

Yurtdışı:	Yurtiçi:
Ziya Laçın	Deng Yayınları
Postfach 131831	Tarlabaşı Cad. No:
42045	232/4
Wuppertal	Beyoğlu
Almanya	İstanbul
Tel:(0.202) 370 25 05	Tel: (0.212) 235 38 62

Türkiye'de devlet ve demokrasi

□ Şükrü Laçın

Konu devlet ve demokrasi olunca ister istemez bu iki kavramın özüne değinmem gerekecektir. Gerçi tarihsel süreç içinde devlet ve demokrasinin hep varlığından söz edilmiş ve bu iki kavramın çeşitli tanım ve yorumları yapılmıştır. Ne var ki bu çeşitli tanımlama ve yorumlar devlet ve demokrasiyi her an, yeniden tartışılabilir bir konu haline getirmiştir. Kuşkusuz bu kavramların tartışılması gereklidir. Zira devlet günlük yaşamımızın adeta bir parçası, günün her anında baş vurulabilecek bir mercii, varlığı yadsınmaz bir güç, bir organizasyondur. Nitekim değerli bilim adamı Server Tanilli 'Devlet ve Demokrasi' adlı eserinde devleti şöyle tanımlar: "Devlet, insanların toplum yaşamında başvurdukları bir örgütlenme biçimidir. Bir aile, bir dernek, bir sendika, bir parti

gibi. Böylece devlet, her şeyden önce sosyal bir gerçeklik ve her sosyal gerçeklik gibi tarihsel bir gerçekliktir."

Değerli insan, bilim adamı Server hocanın bu tanımlamasından da anlaşılıyor ki devletin varlığı çok eskilere dayanıyor. Kuşkusuz hocanın bu görüşüne biz de katılırız. Bir örnek vermek gerekirse; Platon'un (Eflatun'un) milattan önce "Devlet" diye koca bir kitap yazdığını görüyoruz. Demek ki devletin varlığı ta milattan öncelere dayanıyor. Ne var ki Platon'un devletinde işçilere, yabancılara, kölelere seçme ve seçilme hakkı yoktur. Platon'a göre, devleti bilgelere yönetecek diğerleri ise bu bilgelere itaat edecekler. Böyle olunca Platon'un devleti bir sınıfın devleti, görüşü de anti demokratiktir.

Burada insanın aklına şöyle

bir soru sormak geliyor, acaba, devlet var olduğu günden bugüne değin, monarşi, aristokrasi, oligarşi, cumhuriyet, demokrasi gibi değişik isimler almasına karşın Platon'un devletinde olduğu gibi niteliği hiç değişmeden hep bir sınıfın baskı aracı olarak mı kaldı?

Bu soruya yanıt aramadan önce şunu söylemek isterim: Kuşkusuz ben Türkiye'de devlet ve demokrasi kavramlarının tartışılmasından yanayım. Bu kavramların içeriğinin çoğunluk tarafından bilinmesinde oldukça yarar var. Buna kesinlikle inanıyorum. Ancak benim bu yazımda amaçladığım, Türkiye'de demokrasinin yegane engeli olan devletin niteliği üzerinde durmaktır. Ancak yazının başlığı devlet ve demokrasi olunca, bu da devlet ve demokrasi kavramlarına değinmemi zorunlu kıldı.

Şimdi konuyu bıraktığım yere dönüyor ve anımsatıyorum. Daha önce “devlet hep Platon’un devletinde olduğu gibi bir sınıfın baskı aracı olarak mı kaldı?” sorusuna yanıt bulmaya çalışacağım diye yazmıştım. Bunları yazarken kuşkusuz, devlete ilişkin yeni bir görüş getireceğim veya yeni bir teori geliştireceğim, diye bir şey söylemiyorum. Sadece öteden beri devlete ilişkin yazılmış var olan karşıt görüşlerden örnekler vereceğim. Bu örneklerden hangisinin gerçek anlamda devletin niteliğini yansıttığını okuyucunun tercihi bırakıyorum. İstiyorum ki her insan yaşamış olduğu süre ile yaşamakta olduğu süreçten bir sonuç çıkararak devletin niteliğini algılayabilsin. Zira olay ve olguları anlamada baş vuracağımız en yetenekli öğretmen yaşamdır.

Bilindiği gibi çağımızda devletin niteliğine ilişkin yaygın iki dünya görüşü var. Bunlardan biri burjuva dünya görüşü, diğeri ise Marksist dünya görüşüdür. Bunlardan her birinden kısa örnekler

vermekle yetineceğim. Burjuva ideologlarına göre, “Her toplumun bir düzene gereksinmesi vardır. Toplumun bireyleri arasında bir anlaşmazlık çıktığında yansız bir kişi, bir ‘hakem’ bu anlaşmazlığı çözmelidir. Genel yarar bunu gerektirir.

“Böylece devlet, toplumda ‘asayiş sağlayan bir araç.’ ve hangi sınıftan olursa olsun bireyler arasındaki uzlaşmazlıkları çözecek yansız bir kişi, bir ‘ha-

kem’dir. “Genel yararın doğduğu devlet ‘genel yarar’ın da temsilcisidir.” (Devlet ve Demokrasi, Server Tanilli, Sayfa 3)

Lenin ise “Devlet ve ihtilal” eserinde devleti şöyle tanımlar: “Devlet, sınıf çelişkilerinin uzlaşmaz olmaları olgusunun ürünü ve belirtisidir. Nerede sınıflar

.....
Konu devlet ve demokrasi olunca ister istemez bu iki kavramın özüne değinmem gerekecektir. Gerçi tarihsel süreç içinde devlet ve demokrasinin hep varlığından söz edilmiş ve bu iki kavramın çeşitli tanım ve yorumları yapılmıştır. Ne var ki bu çeşitli tanımlama ve yorumlar devlet ve demokrasiyi her an, yeniden tartışılabilir bir konu haline getirmiştir. Kuşkusuz bu kavramların tartışılması gereklidir. Zira devlet günlük yaşamımızın adeta bir parçası, günün her anında baş vurulabilecek bir mercii, varlığı yadsınmaz bir güç, bir organizasyondur. Nitekim değerli bilim adamı Server Tanilli ‘Devlet ve Demokrasi’ adlı eserinde devleti şöyle tanımlar: “Devlet, insanların toplum yaşamında başvurdukları bir örgütlenme biçimidir. Bir aile, bir dernek, bir sendika, bir parti gibi. Böylece devlet, her şeyden önce sosyal bir gerçeklik ve her sosyal gerçeklik gibi tarihsel bir gerçekliktir.”
.....

arasındaki çelişmelerin uzlaşması nesnel olarak olanaklı değilse, orada devlet ortaya çıkar. Ve tersine; devletin varlığı da, sınıf çelişkilerinin uzlaşmaz olduklarını kanıtlar.”

Karl Marks’a göre de devlet, “Bir sınıf egemenliği örgütü, bir sınıfın bir başka sınıf üzerindeki baskı örgütüdür.”

Evet, burjuva dünya görüşü ile Marksist dünya görüşünden kısa örnekler vererek devleti ta-

nıtmaya çalıştık. Şimdi demokrasi nedir? sorusuna yanıt aramaya çalışalım. Demokrasiyi, klasik bir tanımlama ile, Yunanca’daki “Demos” yani halk, “Kratos” yani yönetim sözcüklerinden oluşan “Halkın halk tarafından yönetilmesi” olarak tanımlayabiliriz. Başka bir deyimle demokrasi: Halkın kendi kendini yönetmesi veya halk egemenliğine dayanan yönetim şekli olarak da tanımlanabilir. Görülüyor ki bu tanımlamaların tümü hemen hemen aynı anlama gelmekte ve her birinde de demokrasinin sahibi halk olarak gösterilmekte ve demokrasiyi kurmada halka öncelik verilmektedir. Kısacası diyebiliriz ki, halk demokrasiyi kuracak ve yaşatacaktır.

Peki halk demokrasiyi nasıl kuracak? Kuşkusuz bu soruya verilecek en kısa yanıt yanıt, çok partili yaşama, şeklindedir. Evet bilindiği gibi Türkiye 1946’dan beri çok partili yaşama geçmiş, demokrasinin vazgeçilmez araçları olan siyasi partiler kurulmuş, seçimler yapılmış, ara rejimler

hariç seçimlerde vatandaş sandık başına gitmiş ve oyunu kullanmıştır. 1946’da başlayan bu oluşum günümüze değin süre gelmiştir. Bugün de seçimler yapılmakta, vatandaş sandık başına gitmekte ve oyunu kullanmaktadır. Peki gerçeklik bu iken, bugün Türkiye halk egemenliğine dayanan demokratik bir ülkedir, diyebilir miyiz?

Herşeyden önce, demokratik bir ülkede fikir suçlusu olamaz.

İnsanlar zora başvurmadan düşüncelerini söyleyebilir ve yazabilirler. Bu düşüncelerinden ötürü de koğuşurmaya tabi tutulamazlar ve cezalandırılmazlar. Demek ki demokrasilerde düşünceye sınır konulamaz ve düşünce yasaklanamaz.

Peki biz bugün kafamızda var olan düşünceleri söyleyebilir ve yazabilme özgürlüğüne sahip miyiz? Örneğin OHAL Bölgesi'nde olup bitenleri tüm ayrıntılarıyla yazabilir miyiz? Yoksa bu hususta ne söyleyeceğimiz, ne yazacağımız, belli kurallarla bir kalıba tabi mi kılınıştır?

Tüm bu soruların yanıtı ne yazık ki olumsuzdur. Oysa demokrasinin varlık nedeni düşünceye tanındığı özgürlüktür. Demokrasilerde kişiler zora başvurmadan düşüncelerini serbestçe söyleyebilir ve yazabilirler. Eğer bir ülkede düşünce belli kurallarla bir kalıbın içinde tutulmak isteniyor ve bu kalıbın dışına yaşıyan düşünce suç sayılıyorsa, o ülkede demokrasinin varlığından söz edilemez. Nitekim bugün yazdığı kitaptan, günlük makeden, hatta gazete-yeye yazdığı haberden ötürü mahkum olan ve cezaevlerinde demir parmaklıklar arasında ömür tüketen çok sayıda insanımız var. Yine bugün düşüncesinden ötürü yargılanmakta olan binlerce insan var.

İşte yukarıda çizdiğim tablonun bir yanına baktığımızda Türkiye'de demokratik kurallara uygun olarak işleyen bir mekanizma görüyoruz. Öbür yanına baktığımızda ise devletin anti demokratik uygulamalarını görüyoruz. Bu bir yanıla demokratik kurallara uygun görüntüye, diğer yanıla anti demokratik

uygulamaları içeren işleyişe nasıl bir isim verelim? Buna özden yoksun biçimsel demokrasi diyebilir miyiz? Veya ismi var cismi yok demokrasi diyebilir miyiz?

Bence burada sorulması gereken soru şu olmalıdır. Türkiye'de 1946'dan beri demokrasi-nin gereği olan seçimler yapılmakta, vatandaş sandık başına gitmekte ve oyunu kullanmaktadır. Peki işlerliği olan geniş kapsamlı bir demokrasi neden bir türlü kurulamıyor? İşte bizim burada yapmamız gereken demokrasiyi engelleyen nedenlerin neler olduğunu araştırıp bulmaya çalışmak ve bulabildiğimizi okuyucuya sunmak olmalıdır. İşte bunlardan birkaçı:

1) Türkiye'nin iktisadi bakımından geri kalmış bir ülke olması.

2) Demokrasinin esas sahipleri olan halk yığınlarının demokrasiyeye yeteri kadar sahip çıkmamaları.

3) Türkiye'de aydın denen unsurun halk yığınlarına öncülük etmede yetersiz ve korkak olmaları.

4) En önemlisi de devletin bir türlü sivilleşmemiş olması.

Türkiye'de devletin neden bir türlü sivilleşmediğini anlayabilmek için geriye dönmek, monarşik ve teokratik Osmanlı devlet yapısı içinde, XIX. yüzyılın sonlarına gelindiğinde liberalleşme ve politikleşme hareketi olarak başlayan "İttihat ve Terakki Cemiyeti"nin (Fırkası'nın) nasıl kurulduğunu, kurucularının kimler olduğu, bu cemiyetin kimlere dayandığını, tabanını oluşturanların kimler olduğunu, cemiyetin dünya görüşünün ne olduğunu bilmemiz gerekecektir. Hiç düşünmeden söyleyebilirim ki, bu-

güne değin yaşanan 75 yıllık Türkiye Cumhuriyeti tarihi, bir anlamda "İttihat ve Terakki Fırkası"nın tarihidir. Çünkü gerek Cumhuriyet'i kuranlar gerekse Cumhuriyet'e anlam ve biçim verenler "İttihat ve Terakki"nin asker, sivil bürokrat kadrosu olmuştur. Örneğin Mustafa Kemal, Kazım Karabekir, İsmet İnönü, Fethi Okyar, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, Celal Bayar; bunlar daha önce "İttihat Terakki"nin üyeleri-ydi. Aynı zamanda Cumhuriyet'in sanat ve kültür dünyasını yönlendirenler de eski İttihatçiler olmuştur. Yunus Nadi, Hüseyin Cahit Yalçın, Falih Rıfkı Atay; bunlar da daha önce İttihatçıydılar. Ahmet Ağaoğlu, Ziya Gökalp "İttihat ve Terakki Cemiyeti"nin fikir babaları olarak bilinirler. Bunlar daha sonra Cumhuriyet'in de fikir babası oldular. Mustafa Kemal, "Hissimin babası Namık Kemal, fikrimin babası Ziya Gökalp'tır" der. Demek ki Cumhuriyet'in fikir babaları da İttihatçilerdir.

Bu nedenle "İttihat ve Terakki Fırkası"nın Cumhuriyet'e, daha sonrada Cumhuriyet'ten çok partili yaşama yaşıyan yanı bilinmeden, Türkiye'de işlerliği olan demokratik bir düzenin neden kurulmadığı, neden kurulamayacağını anlamamız oldukça zorlaşacaktır. Kaldığı determinizm bize her olayın başka olayın gerekli ve kaçınılmaz bir sonucu olduğunu söyler. Dünyü bilmeden bugün var olan sorunların nelerden kaynaklandığını kavramamız hiç de kolay olmuyor. Bu nedenle "İttihat ve Terakki Fırkası"nın yapısına, niteliğine değinmemizde yarar var.

Evet "İttihat ve Terakki Cemiyeti" önce tıbbiyeli gençler tarafından kuruldu. İstanbul Tıp

..... Türkiye’de devletin neden
 bir türlü sivilleşmediğini
 anlayabilmek için geriye
 dönmek, monarşik ve
 teokratik Osmanlı devlet
 yapısı içinde, XIX.
 yüzyılın sonlarına
 gelindiğinde liberalleşme
 ve politikleşme hareketi
 olarak başlayan “İttihat ve
 Terraki Cemiyeti”nin
 (Fırkası’nın) nasıl
 kurulduğunu,
 kurucularının kimler
 olduğu, bu cemiyetin
 kimlere dayandığını,
 tabanını oluşturanların
 kimler olduğunu,
 cemiyetin dünya
 görüşünün ne olduğunu
 bilmemiz gerekecektir.

Okulu mutfağında kurulan cemi-
 yetin ilk adı “İttihad-i Osma-
 ni”dir. 21 Mayıs 1889 tarihinde
 Tıbbiye Mektebi’nde toplanan
 kurucular Dr. İbrahim Temo,
 Arapkirli Abdullah Cevdet, Di-
 yarbakırlı İshak Süküti, Kafkas-
 yalı Mehmet Reşit ve Bakûlü
 Hüseyinzade Ali Bey’dir. Kon-
 yalı Hikmet Emin Bey ile İsmail
 Bey’in de ilk kurucular arasında
 olduğu söylenir. İlk toplantı oku-
 lun mutfağında yapılmış ve key-
 fiyet arkadaşlarına kurucular ta-
 rafından duyurulmuştur. (Jön
 Türklerden İttihat ve Terakki Ce-
 miyetine, Yusuf Ziya İnan, Sayfa
 116)

“Osmanlı İmparatorlu-
 ğu’ndaki despot yönetime karşı
 yüz yıl önce, bazı üniversite öğ-

rencileri organize olmayı dene-
 diler. Böylece 1889 yılında “İtti-
 had-i Osmani Cemiyeti” kurul-
 du. “Osmanlı Birliği” anlamın-
 daki bu cemiyeti, Osmanlıların
 değişik uluslarından beş öğrenci
 kurmuştu. Azeri, Çerkez, Arna-
 vut ve Kürt olan bu öğrencilere
 sonra başkaları da katıldı. Os-
 manlı İmparatorluğu’nun bir çok
 yerinde kıpırdamalar vardı. Yine
 1889 yılında Paris’te, Osmanlı
 yurttaşlarından bir grup “İttihat
 ve Terakki Cemiyeti”ni kurmuş-
 tu. Bu arada Selanik ve çevresin-
 de bulunan 3. ordudaki subay ve
 siviller tarafından da “Osmanlı
 Hürriyet Cemiyeti” kuruldu. Bir-
 birinden ayrı olarak çalışan bu
 cemiyetler 1907 yılında birleşti-
 ler. Cemiyetin ismi de ‘İttihat ve
 Terakki’ olarak kaldı.” (İttihat-
 Terakki ve Kürtler, Dr. Naci Kut-
 lay, Sayfa 25-26)

Görülüyor ki yararlandığı-
 mız her iki kaynaktaki birbirini ta-
 mamlar niteliktedir. Ne var ki bu
 tarihte Sultan Abdulhamit tahtta-
 dır. Abdulhamit’in bu tür ey-
 lemlere hiç tahammülü yoktu.
 Bu cemiyetlerde yer alanların ki-
 milerini sürgüne gönderir, kimi-
 lerini satın alır, kimilerini ceza-
 landırır. Ve böylece bu cemiyet-
 leri etkisizleştirmeye, yok etme-
 ye çalışır. Ancak giderek Cemi-
 yet Selanik ve çevresinde bulu-
 nan 3. ordudaki subaylar arasın-
 da oldukça taraftar bulur. Artık
 bundan böyle “İttihat ve Terakki
 Cemiyeti”nin varlığı ve dayandı-
 ğı güç, Balkanlar’daki subaylar
 olacaktır. 1908 devrimini de bu
 subaylar gerçekleştirecek ve Se-
 lanik uzun zaman Cemiyet’in
 genel merkezi olarak kalacaktır.

İşte burada gözden kaçma-
 ması gereken nokta “İttihat ve
 Terakki Cemiyeti”nin, sivil siya-
 si bir cemiyet olmaktan öte, var-

lık nedenini ve gücünü ordudaki
 subaylardan alan askeri bir orga-
 nizasyon olduğudur.

Bu çalışmamda baş vurdu-
 ğum çeşitli yerli ve yabancı kay-
 naklardan vereceğim örnekler,
 her halde bu iddiamı doğrular ni-
 telikte olacaktır. Nitekim Tevfik
 Çavdar yazmış olduğu, “Talat
 Paşa: Bir örgüt ustasının yaşam
 öyküsü” kitabında, Mithat Şük-
 rü’nün (sayfa 58) anılarında şöy-
 le bir alıntıya yer verir:

“Aradan bir kaç gün geçti,
 Talat’tan beklediğimiz haber
 geldi. Toplantı yeri ‘Beş Çınar
 Bahçesi’ idi. İlk toplantı iki gün
 sonra akşam üstü olacaktı. O gü-
 nü sabırsızlıkla bakledim. ‘Beş
 Çınar Bahçesi’ne gittiğimde ar-
 kadaşlarında orada olduğunu
 gördüm. Hepsini de benim gibi he-
 yecan içinde idi. Bu toplantıya
 katılanlar arasında isimlerini ha-
 tırladıklarım şunlardı: Askeri
 Rüstiye Müdürü Bursalı Meh-
 met Tahir bey, aynı Rüstiye’nin
 Fransızca hocası Naki Bey, eski
 İzmir Valisi Rahmi Bey, 3. Ordu
 Yaveri Yüzbaşı Kazım Nami
 (Duru) Bey, İsmail Hakkı Baha
 Bey, Yüzbaşı Edip Servet Bey,
 İsmail Can Polat, Ömer Naci
 Bey, Talat Bey ve ben Mithat
 Şükrü”.

Görülüyor ki burada ismin-
 den söz edilenler Talat Bey ha-
 riç, diğerlerinin hepsi de asker
 kökenli subaylardır. Tevfik Çav-
 dar aynı kitabının 64. sayfasında
 ise şunları yazıyor:

“Cemiyet bir posta baş katibi
 olan Talat Bey’in öncülüğüyle
 kurulmuş ve onun katkılarıyla
 örgüt şemasını oluşturmuştu. Fa-
 kat üyelerinin, hatta kurucuları-
 nın büyük çoğunluğu subaylardı.
 Bunlar genellikle Makedon-
 ya’daki üzücü durumu yakından
 gören, zaman zaman Makedon-

ya'daki uluslararası Jandarma Örgütü'nün subaylarının alçaltıcı muamelelerine muhatap olan ve daima 'artık yeter' diye bağır-mamak için kendilerini zor tutan gençlerdi".

Şimdi de İstanbul'da tarih dersleri vermiş, "İttihat Terakki" ile ilgili araştırmalarıyla tanınan Dr. E.E. Ramsaur'un yazmış ol-duğu "Jön Türkler ve 1908 ihtilali" isimli kitabından bir örnek verelim:

"İhtilâl, Paris ya da Londra'da Jön Türkler tarafından değil, or-du tarafından ve de 'Alman Subayları' olarak bilinen Alman-ya'da eğitim görmüş Türk Askerleri tarafından gerçekleştiril-miştir; tümü ile askeri bir ihtilâldir. Her şeyi denetim altına almış olan bu subaylar kesinlikle Alman dostudurlar."

Sırası gelmişken "1908 ihtilâl"ine ilişkin Lenin'in görüşüne de yer verelim: "Örnek olarak 20. yüzyıl devrimleri alınırsa Portekiz ve Türk devrimlerini (1908 devrimleri kastedilmektedir-ŞL) burjuva devrimleri olarak kabul etmek besbelli kaçınılmaz bir şey olacaktır. Ama bu devrimlerin her ikisi de 'halk' devrimi değildir; çünkü halk yığınları, halkın geniş çoğunluğu kendine özgü ekonomik ve siyasal istemlerle, etkin, bağımsız ve hissedilir bir biçimde bu devrimler içinde görünmezler." (Devlet ve İhtilâl, Lenin, Sayfa 46).

Bir de "İttihat Terakki"nin kurucularından olan Arnavut İbrahim Temu'nun anılarından bir örnek verelim:

"Selanik'te Kabe-i Hürriyet adını verdikleri genel merkeze uğradım. Tesadüfen Cemal Bey'i (Suriye'de Arapları asmakla meşhur Cemal Paşa), Mithat Şükrü Bey ve adlarını unut-

tuğum bir kaçını buldum. O sıralarda Selanik Vilayeti Ecnebi İşler Müdürü olan Fraşeli Mithat Bey'e rastladım. 'Beni de al arkadaşlarına takdim edersin' rica-sında bulundu. Söz arasında ben, Cemiyetimizin başarılarından sevinerek söz ederken, Cemal Doktor, hangi cemiyeti murad ediyorsunuz. Bizim bu cemiyetimiz sizin vatan haricinde çalıştığınız cemiyet değildir. Bu cemiyet Manastır ve Selanik mahsü-lüdü; gibi sözlerle kendilerinden bir umut beklediğimi ima eder bir tarzda beni fıkırdaş gibi tanımak istemedi"

Burada okuyucunun dikkatini konuya çekmek isterim. Yukarıda yer vermiş olduğum alıntı-da, Cemal Paşa'nın İbrahim Temo'ya söylediği sözlerden çok açıkça anlaşılıyor ki İttihat ve Terakki Fırkası Balkanlardaki Osmanlı subaylarının çalışmaları-nın bir ürünü ve bu subayların gücü ile varlığını sürdürmüş askeri bir örgüttür. Her ne kadar II. Meşrutiyetten sonra yurda dönen Ahmet Rıza ve Ziya Gökalp gibi kimi sivillerin düşünce planında bu fırkaya (parti) etkileri olmuş-sa da aslında fırkaya her zaman egemen olan askeri kanat olmuştur. Bunun böyle olduğunu biz yine Tevfik Çavdar'ın aynı kitabının 342. sayfasından bir paragrafa yer vererek kanıtlayalım:

"Savaş yılları boyunca Talat Bey'i (Talat Paşa kastedilmektedir) ilgilendiren konulardan biri de fırkanın örgütlenmesine ilişkin sorunlar olmuştur. Askerlerin, bilhassa Enver Paşa'nın Teşkilatı Mahsusa kanalı ile fırka içerisinde kurmuş olduğu ağırlığı dengelemek amacıyla, Kara Kemal'in esnaf derneklerini örgütlenmesine daha da öncelik verilmesi istemesiydi."

Burada görülüyorki Talat Bey fırkayı sivilleştirmek istiyor. Ne var ki Talat Bey'in bu arzusunun hiç bir zaman gerçekleş-meyeceğini yine Çavdar'ın yaz-dıklarından öğreniyoruz:

"Almanya ile ittifak görüş-meleri önce çok az kişinin bilgi-si dahilinde yürütülmüştür. Kabine üyelerinin büyük bir bölü-mü bu anlaşmadan, ancak imza-lanmasından sonra haberdar edilmişlerdir; bu durumda bile içeriği konusunda tam bir bilgi sahibi olamamışlardır. İç kabine diyebileceğimiz Sait Halim Paşa, Talat Bey, Enver Paşa ve Cemal Paşa ile bir ölçüde Halil Bey gelişmelerden bilgi sahibi idiler. Osmanlı-Alman İttifakı gizli anlaşmaların ülkeyi nerelere sürük-leyebileceğin en güzel örnek-lelerinden biridir. Kamuoyunun bilgisi dışında olması bir yana Kabine üyelerinin önemli bir bölü-münün dahi haberdar olmadığı bu anlaşma Osmanlı İmparator-luğu'nu ölümcül bir savaşa sürüklemiştir." (a.g.e., Sayfa 321)

Görülüyor ki incelediğimiz tüm yerli ve yabancı kaynaklar-dan dışa yansıyan görüşlerin ortak yanı İttihat ve Terakki Cemiyeti veya fırkasının, sivil siyasi karakterli bir örgüt olmanın öte-sinde, askeri bir organizasyon olduğudur. Zira gerek fırkanın kuruluşunda gerekse süreç içinde işçi, köylü, esnaf, zanaatkar diyebileceğimiz demokrasi güç-lerinin fırka içinde herhangi bir faaliyetine rastlanmamakta, örgütlenme daha çok kışlalarda sürdürülerek, giderek fırkanın tabanının da Balkanlardaki subayların denetimine girmesi sağ-lanmaktadır.

Bilindiği gibi askerlik mesle-ğinde hiyerarşiye önem ve öncelik verilmektedir. Astın üste

mutlak manada iteat etmesi gerekliktir. İttihat ve Terakki Fırkası merkezîyetçi, otoriter bir askerî organizasyon olduğuna göre tüm yetkilerinde bu örgütün tepesinde bulunan kişinin şahsında toplanır olması doğaldır. İttihat ve Terakki'nin tepesinde ise Enver Paşa bulunmaktadır. Enver Paşa hem Harbiye Nazırı (Millî Savunma Bakanı) hem de Başkomutan vekilidir. Aynı zamanda Enver Paşa, aşırı bir Alman hayranı ve maceraperest bir kişidir. Bu yetkilere ve kişiliğe sahip

belirtirken, bundan İttihatçıların de sonu olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Ben Osmanlı ordusunun genç subaylarının çoğunlukla İttihatçiler olduğunu çalışmamın akışı için hep vurgulayarak geldim. Ve yine biliyorum ki, 'Kurtuluş Savaşı'na bu subaylar öncülük edecekler ve Cumhuriyet'i kuranlar da bu sabaylar olacaktı.

Ancak Cumhuriyet'e gelmeden önce hem konunun kapsamını geniş tutmak, hem de konuya açıklayıcı bilgiler sağlayacağını

olan Abdulhamid'i tahttan indirmek, onun yerine ılımlı birini tahta çıkarmak, bazı reformlar yapmak ve Osmanlı varlığı içinde birlikte yaşamaktı. Bu nedenle başlangıçta liberal bir görüş olarak dışa yansıyan İttihat ve Terakki Fırkası'na bir çok Kürt aydınının ilgi duyması, kurucu ya da üye olması ilginç değildir. Örneğin bu anlayışla İttihat ve Terakki'yi kuranlar arasında yer alan Abdullah Cevdet ve İshak Sükütî'nin yanı sıra, Mithat Bedirhan, kardeşi Abdurrahman Bedirhan, Seyit Abdülkadir, Lîcelî Ahmet Ramis gibi kimileri de İttihat ve Terakki'nin ya kurucusu, ya üyesi, ya da İttihatçilerle birlikte hareket eden Kürt aydınları olmuşlardır. Ancak Jön Türkler ihtilali olarak bilinen İkinci Meşrutîyet'ten sonra İttihat ve Terakki içinde başlayan ve yavaş yavaş gün ışığına yansıyan Türkçülük-Millîyetçilik akımı giderek yaygınlaşınca, Kürt aydınları da ister istemez İttihatçilerden ayrılırlar. Artık bundan böyle İttihatçıların milliyetçi anlayışına, bir de aşırı milliyetçilik eklenmiş olur. Enver Paşa'nın Pantürkizm anlayışı bunun somut örneğidir.

.....

"Almanya ile ittifak görüşmeleri önce çok az kişinin bilgisi dahilinde yürütülmüştür. Kabine üyelerinin büyük bir bölümü bu anlaşmadan, ancak imzalanmasından sonra haberdar edilmişlerdir; bu durumda bile içeriği konusunda tam bir bilgi sahibi olamamışlardır. İç kabine diyebileceğimiz Sait Halim Paşa, Talat Bey, Enver Paşa ve Cemal Paşa ile bir ölçüde Halil Bey gelişmelerden bilgi sahibi idiler. Osmanlı-Alman İttifakı gizli anlaşmaların ülkeyi nerelere sürükleyebileceğinin güzel örneklerinden biridir.

.....

olan Enver Paşa elbetteki Birinci Dünya savaşında fırkayı hiçe sayacak ve Osmanlı İmparatorluğu'nu Almanların yanında savaş sokacaktır. Evet, bu savaşta Osmanlı Devleti de Almanya ile birlikte yenik düşmüş ve İttihatçiler de, emperyalist devletler tarafından savaş suçlusu olarak ilan edilmişlerdir. Bu arada İttihatçıların belli başlıları kurtuluşu yurt dışına kaçmakta aramışlar ve kaçabilmişlerdir. Ne var ki Osmanlı İmparatorluğu emperyalist devletlerce paylaşılmaktan kurtulamamıştır. Ancak sonuçta, 24 Ekim 1918 Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalanmasını, İttihat Terraki'nin sonu olarak

inandığım bir hususa değinmek isterim: İttihatçiler Sultan Abdülhamit'in istibdadına karşı çıkarlarken Osmanlı olmayan ancak Osmanlı varlığı içinde bulunan başka ulusların aydınlarıyla birlikte olmayı gerekli görmüşler ve bu aydınların güçünden yararlanmışlardır. Kuşkusuz bu birlik bir yanıyla da Abdulhamid'in zûlmüne karşı birleşmek ve birlikte mücadele vermek ihtiyacından doğuyordu. Bu birliğe, o gün her okumuşun, aydının ortak talebi ve arzulanmış bir birliktelik gözüyle bakılabilir. Zira o gün tüm Osmanlı aydınlarında var olan genel eğilim, 1876 Anayasası'nı yürürlükten kaldırmış

● Cumhuriyet

Bilinmesi gerekir ki Mustafa Kemal Samsun'a ayak basmadan önce halk Maraş'ta, Antep'te, Urfa'da, Ege'de düşmana karşı yer yer ayaklanmış ve savaş başlatmıştır. Halkın başlatmış olduğu bu savaşa İttihatçı subaylar da katıldılar ve üstlendikleri öncülük misyonuyla savaş kendi lehlerine sonuçlandırdılar. Savaşın sonuçlanmasından hemen sonra Mustafa Kemal ve arkadaşları Saltanat'a son verdiler ve bir müddet sonra Cumhu-

riyet’i ilan ettiler. Daha sonra da Hilafet’e son verildi. Kuşkusuz bu monarşik ve teokratik Osmanlı devlet yönetiminden “Ulusun egemenliği kendi elinde tuttuğu” bir yönetime geçiş demektir. Bu, Osmanlı ile kıyaslandığında ileriye doğru atılmış bir adımdır. Artık “Egemenlik kayıtsız şartsız halkın” olacaktı. Halk bu egemenlik hakkını serbestçe kullanacak ve demokrasiye geçecekti.

İttihatçiler çoğunlukla Osmanlı devlet yapısına değil de, II. Abdülhamit’in baskıcı yönetimine karşı idiler. Mustafa Kemal ve arkadaşlarını öbür ittihatçilerden ayıran da, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının “yeni” ve “çağdaş” olan Cumhuriyet’ten yana olmalarıydı.

Evet, 29 Ekim 1923’de Cumhuriyet ilan edilmiştir. Ancak burada sormamız gerekir: Acaba Cumhuriyet dönemi boyunca halk huzur içinde yaşayabildi mi? Başka bir deyimle; Kurtuluş Savaşı’na öncülük ederek Cumhuriyet’i ilan eden kadrolar, halkın egemenlik hakkına saygılı olabildiler mi? Gerçi birçok yazar ve araştırmacı bu sorulara yanıt bulmuştur. Ancak biz bu kez Türkiye’de Kemalizm’in teorisyenlerinden ve Cumhuriyet Halk Partili olan İsmail Cem’in yazmış olduğu “Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi” kitabından kısa birkaç örnek vererek bu sorulara yanıt bulmaya çalışalım:

“Cumhuriyetin 1923-1945 dönemi, Osmanlıların sosyal özelliklerini genel çizgileriyle andırmaktadır.

“İktidar gene bürokrasi ve burjuvazi tarafından paylaşılmıştır. İktidar görevlerinin yerine getirilmesinde eski militarist öz bu defa sivil görünüm altında

kendini devam ettirmektedir. Yönetici kadrolar yeni ve eski askerlerden kuruludur.” (Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi, İsmail Cem, Sayfa 370)

“Demokrat Parti iktidarı, devleti ‘şiddet’ten uzaklaştıracak, memur-tahsildar baskısına son verecek köylü kitlelerini gözetken bir siyaset izleyecektir.

“Temeldeki bozukluğun yarattığı ortamda halk asıl çelişmeleri ve ekonomik mekanizmayı zaten fark etmemektedir; CHP iktidarının jandarmalı ‘ceberrut’ devleti aracılığıyla sömürülme-tense, DP’nin güler yüzlü ‘koruyucu’ devleti aracılığıyla sömürülme, ona, şüphesiz daha yakın gelecektir.” (a.g.e. , Sayfa 397)

“DP, halkın savaş yıllarında bunaldığı ‘hükümet zulmünün’ son kerteğe vardığı, ekonomik darlıkla sosyal ve siyasal baskının kol gezdiği bir dönemde doğmuştur. Halk şikayetlerinin başında yol vergisi, toprak vergisi gelmektedir. 1940-1945 yıllarının Anadolu’sunda adeta keyfi şekilde toplanılan bu vergilerin protestosu ortak bir çığlık şeklinde yükselmektedir. Vergi mekanizması, ona bizzat hedef olanlardan dinlediğimize göre şöyle işlemektedir: Memurlar köylünün tarlasına bakıp (Mal müdüründen, muhtardan soruşturup) ‘şu kadar kilo ürünün’ vergi olarak alınmasına karar vermektedirler. İstenilen miktar genellikle köylünün ve tarlanın takatının üstündedir. Verginin ödenmesi için toprağın bir bölümünü ağaya satanların sayısı çoktur. Köylü binbir güçlükle toparladığı aynı vergiyi köyünde tartıp, kasabaya bizzat taşımaktadır. Ne var ki bu kez sorumlu memurların tartı hileleriyle kar-

şılaşmakta, vergisini tam ödemediği, belli bir kiloya daha gerek olduğu kendisine söylenmektedir. Bu durumda köylü ya rüşvet vermek zorunda kalmakta, yahut jandarma dayacağına rıza göstermektedir”. (a.g.e., Sayfa 389-390)

İşte İsmail Cem ve benzeri bir çok yazar ve araştırmacının yazdıklarından da anlaşılacağı gibi militarist İttihat ve Terakki Fırkası’nın devamı olan Kemalist kadrolar “dönemin olağanüstü koşullarını” gerekçe göstererek, Terakiperver Cumhuriyet Fırkası’nı ve Serbest Fırka’yı kapatmış ve muhalefeti susturmuştur. Cumhuriyet dönemi boyunca “köylü efendimiz” ağır vergi yükü altında ezilmiş, angaryaya koşulmuş, tahsildarın baskısından, jandarmanın sopasından kurtulamamıştır. Kurulan İstiklal Mahkemeleri’nin keyfi uygulama ve yargılamalarıyla

29 Ekim 1923’de
Cumhuriyet ilan
edilmiştir. Ancak burada
sormamız gerekir:
Acaba Cumhuriyet
dönemi boyunca halk
huzur içinde yaşayabildi
mi? Başka bir deyimle;
Kurtuluş Savaşı’na
öncülük ederek
Cumhuriyet’i ilan eden
kadrolar, halkın
egemenlik hakkına
saygılı olabildiler mi?
Gerçi birçok yazar ve
araştırmacı bu sorulara
yanıt bulmuştur

Cumhuriyet bir baskı rejimi olmuş, 1923'den 1946'ya değin demokrasiye geçiş Kemalist kadrolarca engellenmiştir.

● Biçimsel demokrasiye geçiş

İkinci Dünya Savaşı'nın 1945'te sona ermesi ile tüm dünyada gelişen demokratik düşünce Türkiye'yi de etkilemiş, CHP'den ayrılan bir grup DP'yi kurmuştur. Böylece çok partili yaşama geçilmiştir. 14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimde halk DP'yi bilmeden, tanımadan "ceberrut" CHP'den kurtulmak için sandık başına koşmuş ve DP'yi iktidara getirmiştir. Böylece tek parti, tek şef iktidarına son verilmiştir. DP köylüyü yol parasından (angaryadan), ağır vergi yükünden kurtarmış, köylünün yüzü gülmüş ve köylü şehire inmiş, devlet' dairelerinin kapısını çalabilmiştir. Yine DP iktidarı boyunca ordunun politikanın dışında tutulması için oldukça özen gösterilmiştir. Nitekim Celal Bayar şunları yazacaktır: "CHP orduyu ve aydınları (bürokrasiyi) devlete ortak getirmiştir; ve bu yönde çalışmıştır. DP ise devleti sadece halk egemenliğine terk etmek amaçındadır." Bu arada şunu söylemek gerekir ki, DP iktidarından en çok yararlanan toprak ağaları, eşraf-tüccar takımı olmuştur.

Ne var ki demokrasiyi kurmak iddiasıyla yola çıkan DP, şiddete başvurmakta gecikmedi. CHP'den devir aldığı 141-142 gibi ceza maddelerinin dozunu daha da arttırdı ve sola uyguladı. DP'den yana olmayan sendikalara yaşam hakkı tanımadı. DP'nin politikasına alet olmak istemeyen vali, kaymakam, hakim, savcı, jandarma komutanı

vb. devlet memurlarını yerden yere sürüyor, 'ana muhalefetin' lideri İsmet Paşa yer yer izleniyor, gittiği her yerde yolu kesiliyor ve yokedilmek isteniyordu. DP'li olmayan adeta vatandaş sayılmaz olmuştur. DP'nin partizanlığı ayyuka çıkmıştı.

Böylece Demokrat Parti, iktidarı boyunca politika dışında tutmak için çabaladığı militarist gücün devlet aygıtına giderek el koymasına zemin hazırladı. 27 Mayıs 1960'ta askeri darbe oldu. 27 Mayıs'ı 12 Mart izledi. 12 Mart'ı 12 Eylül izledi. Bugün bile, 12 Eylül askeri cuntasının anayasası yürürlüktedir. Ve tüm herkes, parlamentoda temsil edilen partiler, parlamento dışındakiler, 82 Anayasası'nın anti demokratik bir anayasa olduğunda birleşiyorlar. Ancak bu anayasa bir türlü değişmiyor ve değiştirilmiyor. Bir başka deyimle değiştirilmek istenmiyor. Demek oluyor ki, meclis demokrasiye gerek duymuyor. Zira demokratik düzen her şeyin açıkça konuşulduğu, tartışıldığı bir düzendir. Bu da elbetteki kimilerinin işine gelmiyor. Ama buna karşın "Türkiye insan haklarına saygılı, laik, demokratik bir hukuk devletidir" lafı devleti yönetenlerin ağzından eksik olmuyor. Peki ama bir yandan tüm yasaların anayasaya uygun olmaları gerekir görüşü varken, öte yandan anti demokratik bir anayasanın yürürlükte olduğu bir ülkeye demokratik ülke demek eşyanın tabiatına aykırı olmaz mı? 18 Aralık 1994 tarihli Sabah Gazetesi'nde şöyle bir haber vardı: "Türkiye demokrasisi dünyada 129'uncu. Merkezi Newyork'ta olan Özgürlük Evi dün açıkladığı demokrasi raporunda Türkiye'yi 191 ülke arasında 129'cu

sıraya koydu."

Özet olarak diyebiliriz ki, gerek 1923'te Cumhuriyeti ilan eden militarist kadrolara, gerekse 1946'da demokrasiyi kuracağız diye yola çıkan kadrolara baktığımızda bunların içinde işçi, köylü, esraf, zanaatkar diyebileceğimiz halktan kimseyi göremiyoruz. Osmanlı'dan günümüze değin yönetici kadrolar hep tavandan gelen elit bir grup olmuştur. Her dönem halk yığınları politikanın dışında tutulmuştur. Her ne kadar 1946'dan beri seçimden seçime halk yığınları sandık başına gidiyor ve oyunu kullanıyorsa da, halkın temsilcileri meclise giremiyor. Bu nedenle, Cumhuriyet ilan edilmiş ama cumhuriyet yaşanmamıştır, 1946'da çok partili yaşama geçilmiş ama demokrasi kurulamamıştır, diyebiliriz.

Bugün Türkiye'nin öncelikli sorunu düşünce anlatım özgürlüğünü içeren, demokratik bir düzenin kurulmasıdır. Demokrasi "halk egemenliğine dayanan bir yönetim şekli" olduğuna göre, halksız demokrasi kurulmuyor ve kurulamıyor.

Öyleyse ne yapmak gerekir? Bu sorunun yanıtı ise halk yığınlarını politikanın içine çekmek ve halkı demokrasi konusunda eğitmektir. Bu da devrimci, demokrat, yurtsever, sosyalist aydınlarla düşen bir görevdir. Çağdaş aydın diyebileceğimiz kimselerin halka öncülük etmeleri gerekmektedir. Böylece başlayacak aydın-halk diyalogu işbirliği sonucunda oluşacak potansiyel güç, giderek etkili bir güç konumuna da dönebilir. Yoksa bugünkü meclis yapısıyla, ülkenin mevcut yöneticileriyle, demokratikleşme sağlanamaz ve uygulanamaz.

TARİH VE FELSEFE ESİNTİLERİ

□ İ. Metin Aycıçek

Kürt olmadığım için *Hêvi*'de yazmaya başlarken, önce Kürtçe-Türkçe sözlüğe bakmıştım. *Hêvi*'nin anlamını sökmeye çalıştım. Umut anlamına geldiğini öğrenince çok sevindim. Bir dostumun çocuğunun isim babasıydım ve adını Umut koymuştum. Sonra *Deng*'de yazma öne-

risi geldi. Umutlandım. Ses anlamına geliyordu *Deng*. Umutun sesini duymak gibi bir şeydi bu. Ya da sesin yaratacağı umudun hazırlayıcıları arasında olmanın hoşnutluğu gibi bir şey. Belki sesimizi duyurabiliriz hêvisine erken kapıldım. Sonra savcılar yetiştirdi imdada her zamanki gibi.

Çayı görmeden paçayı sıvama-
nın yanlışlığını anlattılar yeniden. Ve taze şehir ekmeği kokusu gibi taze mürekkep kokan *Dengleri* toplattılar. Ve hêvisiz bırakmak için halklarımızı dengimizi boğmaya çalıştılar. Ve onlara yeniden hodri meydan dedik.

Hêvisine kurban. Daha bir yeşerdi umut, daha bir gürleşti ses. Vallahi inat değil bu: Tarih-sel bir sorumluluğun, bilinçle kucaklanması. Böyle biline!

Deng yükselecek ve bu sesle yeşerecek yeni hêviler. Bütün savcılara inat.

Mesut, bir Kürt atalarsözünü Türkçe olarak aktardı: "Ayı dokuz şarkı bilirmiş, hepsi armut üstüne." Hemen arkasından Kürdün bütün duygusal inceliğiyle: "Seni tenzih ederim, sözüm sana değil ama, yine mi kemalizm üzerine yazacaksın?" diye sordu, sadece meraktan.

"Evet" demem için o kadar çok neden var ki, bir Türk olarak. Ben de bir Kürt kadar, bir Ermeni ya da Laz kadar, bir Rum ya da Asuri kadar özgürlük istiyorum halkım için. Ben de bilimin, sanatın, kültürün sınırsız gelişimini istiyorum halkımın saflarında, diğer halklarla birlikte, el ele. Halkımın çürüyüşünü görerek oturmanın bilim ahlakıyla örtüşmeyeceğini biliyorum. Cezaevlerini dolduran ustalarım gibi. Sokakta katledilen ustalarım gibi.

Egemenlerin bir kısmını bile rahatsız edecek bir dönem yaşanmaktadır Türkiye'de. "Bizde o kadar angaje olundu ki kan dökmeye, barışı deneyecek olanları iktidarda görmek istemiyorlar." (1) diyordu Cem Boyner. Haklıydı da.

Yeni bir din doğuyor, Hitler'in kehânetini doğrularcasına. Ben Hitler'in büyüklüğüne inananlardanım. Yeni bir din doğuyor. Kâbesi, tanrısı, peygamberleri hazır. Ümmeti hazır. Sağcıdan, solcudan mezhepleri hazır. Yeni bir din doğuyor: Kemalizm.

"Türkiye'de doğmuş ve parlamakta olan yıldız bize izleyeceğimiz yolu gösteriyor. Atatürk öyle büyük bir karakter ki, daima çağımızın en büyük adamından daha ileri olacaktır." diyordu lânetli düşüncelerin ve kanlı katliamların ustası Hitler, Atatürk için. Bu sözün, dünden daha fazla gerçekleşmekte olduğunu görerek ürperiyorum, günümüzde.

Sadri Ertem, Propaganda isimli büyük eserinde ihtilallerin (devrimlerin ya da kendini ihtilal, inkılap gibi adlarla adlandırılan dönüşümlerin) bir kitle dinine dönüştürülme eğilimini örnekleriyle gösterir. Büyük Fransız Devrimi'ni (1789) örnekleyerek Cumhuriyet'in bir din haline getirilme çabalarını uzunca anlatır: "Fransa ihtilâli o kadar vecdeli bir hayat yaratmıştı ki, ihtilâl bir din bile ihdâs etmişti" der ve Robespierre'in bu dine ilişkin notlarından örnekler verir. Biz de birkaç maddeyi buraya aktaralım: 7. Madde. "Cumhuriyet her dekad (dekad=on günden ibaret hafta) da şu bayramları tesis edecektir." Ve burjuva demokratik devriminin ve ulus bilincinin geliştirilmesi için önerilen bayramlar sıralanır. Fransız Devrimi'nin burjuva devrimci atılım süreci içinde çıkan bu önerilerin çoğu hürriyet, eşitlik, adalet, dostluk, kardeşlik gibi devrim sloganlarının ortak toplumsal bilinç konumuna gelmesini amaçlıyordu. 9. Madde: "Milli konvansiyon bu bayramın güzellik ve tesirlerini artıran marşların, türkülerin tertibi hususunda otoritelerin yardımına müracaat eder." Böylece toplumun duygu ortamı ateşlenerek aklın önüne duygunun geçirilmesi ve gerçeğin bilgisinin yerine imanın gücünün egemen kı-

Yeni bir din doğuyor,
Hitler'in kehânetini
doğrularcasına. Ben
Hitler'in büyüklüğüne
inananlardanım. Yeni
bir din doğuyor.
Kâbesi, tanrısı,
peygamberleri hazır.
Ümmeti hazır.
Sağcıdan, solcudan
mezhepleri hazır. Yeni
bir din doğuyor:
Kemalizm.
"Türkiye'de doğmuş ve
parlamakta olan yıldız
bize izleyeceğimiz yolu
gösteriyor. Atatürk öyle
büyük bir karakter ki,
daima çağımızın en
büyük adamından
daha ileri olacaktır."
diyordu lânetli
düşüncelerin ve kanlı
katliamların ustası
Hitler, Atatürk için. Bu
sözün, dünden daha
fazla gerçekleşmekte
olduğunu görerek
ürperiyorum,
günümüzde.

linmasının psikolojik zemini oluşturulmak istenmektedir. 12 Madde: "Umumi nizama muhalif olan her içtima (toplantı)... dağıtılabacaktır." 13. Madde: "Karıklığa sebebiyet veren dini ayinlerin müsebbipleri (sebepleri, neden olan kişiler) kanunun bütün şiddetiyle cezalandırılacaklardır." (2)

1998, elbette 1789 değildir. M. Kemal, elbette Robespierre değildir. Fakat, M. Kemal'in kötü de olsa, bir Fransız Devrimi taklitçisi olduğu gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir. Kendisi bunu şöyle anlatır: "Türk demokrasisi, Fransız Devrimi'nin açtığı yolu izlemişse de, kendine özgü ayırıcı yanlarla gelişmiştir. Çünkü her ulus, devrimini kendi toplum çevresi gereklerine ve gereksinimlerine, iç durum ve konumuna, devrimini yaptığı zamana göre yapar." (3). Osmanlı aydınının, Osmanlı bürokratinin ve askerinin birkaç yüzyıllık batı kompleksinin ürünü olan Batı taklitçiliği, Kemalizmin mayasında bütün belirgin özellikleriyle yer alır. Örneğin, Batı'dan transfer edilmiş komutanların (Genel Kurmay Başkanlığı) komutası altında gerçekleştirilen Trablusgarp ya da Çanakkale savaşlarında sıradan bir subay olan M. Kemal üzerine uydurulan onca hikâyenin nedeni doğrudan bu komplekste aranmalıdır.

"Fransa ihtilâli eski rejimden yeni rejime geçişin bütün kıymet

(değer) hükümleri sahasında bir ifadesiydi" der Sadri Ertem devam ederek. "Mücerret (soyut) olarak 'eski rejim' ve 'yeni rejim' diye tarif edilen hayat tarzları..." Bu yaklaşımın, kemalist Osmanlı-Yeni Cumhuriyet ayrımıyla olan benzerliği (aynılığı) açıktır. Fakat 1789'dan 150 yıl

Yunanlı Sokrates (MÖ. 469-399)

anlatılmıştı orta dereceli okullarda bizlere. Bir öykü gibi sunulmuştu bu büyük düşünürün yaşamı. Delphi'ye gider Sokrates, Apollon kâhinini görmek ve tapınak girişindeki "Kendini tanı!" yazısını okumak için. Kâhin, "dünyanın en bilge kişisi Sokrates'tir" diyince itiraz eder ve: "Nasıl olur bu? Benim bildiğim tek şey, hiçbir şey bilmediğimdir" der. Akar gelir bu söz

MÖ. 400'lü yılların ortalarından günümüze. "O göklerde olup bitenlerle uğraşır, yerin altında neler olup bittiğini araştırır." Ve gençliği kışkırtıyor, tanrılarla alay ediyor diye zamanın egemenleri tarafından suçlanarak ölüm cezasına çarptırılır.

sonra hem uluslararası ilişkilerin hem ulusal toplum nitelikleri kökten değişmiştir. Yeni koşullara uygun olarak bu eski değerlerin geliştirilmesi-zenginleştirilmesi misyonunu üstlenebilecek yeni modern bir sınıf henüz dönemin Türkiye'sinde doğmamıştır. Taklit bazan aynen alınır. Örneğin, yine sözü edilen dönem Fransa'sında, Direktuar döneminde, bir projenin parlamentodan karar olarak çıkabilmesini Crassaus'un şu sözleriyle sağla-

nabilmiştir: "Eğer kabul etmezseniz sekiz günden evvel idam sehpaları kurulacak ve kafalarınız koparılacaktır." (4) Bu sözler M. Kemal'in "öneri isteğimiz gibi çıkmadığı takdirde, muhtemeldir ki çok kafalar koparılacaktır" sözleri değil midir? Bazen ise, taklit büyük dönüşüme uğrar. Hristiyan Fransız toplumu içinde, sınıflar arası mücadele sürecinde doğmuş olan Laiklik ilkesinin, İslâm Osmanlının asker-aydın-bürokrat kafası tarafından uygulaması hem içerik olarak (milliyetçiliğin bir versiyonu olarak lâiklik) hem biçim olarak (anti demokratik zor ve terör metodlarıyla kabul ettirmeye çalışılan lâiklik) tamamen farklılaşmıştır.

Taklit zaman zaman yumuşatılarak, zaman zaman sertleştirilerek, ama genel olarak değiştirilerek uygulanmaya çalışılır. Ve böyle bir üretimin sonunda, bir hilkat garibesi olarak doğar Türk Cumhuriyeti.

Şimdi hatırlayalım yukarıdaki uzunca açıklamaları ve alıntıları. Derdimiz

bolca konuşup ukalalık yapmak değil, okuyucuyu (üstelik ardniyetli bir yaklaşımla, kendisinin de bildiğini düşündüğümüz) bazı tarih bilgileriyle yeniden buluşturmaya çalışmaktır. Günümüz Türkiye'sinde hiç bir şey rastlansal olarak gelişmiyor. Bilinçli beyinler tarafından geliştiriliyor.

Ve yeni bir din doğuyor. Kâbesi, tanrısı, peygamberleri hazır. Ümmeti hazır. Sağcıdan, solcudan mezhepleri hazır. Ve Hamlet'in o ünlü tiradının, Ata-

türk dininin yaygınlaşması karşısında, insanlığın tiradı haline geldiğini düşünmekteyim: "Ol-mak ya da olmamak. İşte, bütün mesele!"

Yunanlı *Sokrates* (MÖ. 469-399) anlatılmıştı orta dereceli okullarda bizlere. Bir öykü gibi sunulmuştu bu büyük düşünürün yaşamı. *Delphoi*'ye gider *Sokrates*, Apollon kâhinini görmek ve tapınak girişindeki "Kendini tanı!" yazısını okumak için. Kâhin, "dünyanın en bilge kişisi Sokrates'tir" diyince itiraz eder ve: "Nasıl olur bu? Benim bildiğim tek şey, hiçbir şey bilmediğimdir" der. Akar gelir bu söz MÖ. 400'lü yılların ortalarından günümüze. "O göklerde olup bitenlerle uğraşır, yerin altında neler olup bittiğini araştırır." Ve gençliği kıskırtıyor, tanrılarla alay ediyor diye zamanın egemenleri tarafından suçlanarak ölüm cezasına çarptırılır. Dostlarının sunduğu cezaevinden kaçma olapaklarını reddeder elinin tersiyle; "Atina'nın yasaları yararına iken onlardan yararlandım, zararına olduğu zaman onlara uymaktan kaçınmam vatan-daşlığa sığmaz" diyerek "iyi bir vatandaş" örnekliliği sergiler. "Yöneticiler haksızlık yaptı diye yurduna ve halkına haksızlık yapamazsın!" der.

Düşünce özgürlüğü bilinci mi zayıftı o zamanlar acaba? Hayır, sadece düşünür sistemle bütünleşmişti. Sistemin haksızlığına direnmeden sisteme teslim ol-du.

Bizden de öyle olmamız istenmekteydi sanırım. Yurttaşlık dersi kitaplarımızın en güzel yurttaş örneği idi *Sokrates*. Küçüktük. Egemenlerin en güçlü köleleştirme metodu olan ideo-

lojik koşullamanın boyutlarının derinliğini yeterince kavrayamı-yorduk. Büyüdük mü?

Galileo da (1564-1642) hayran olduğumuz bilimcilerden bi-riydi. O, salt bir bilimci, bir dü-şünür değil, büyük bir devrimci idi de. *Copernicus*'un dile getir-diği güneş merkezli yıldız siste-mi (heliosantrik sistem) anlayışı-nı kanıtlayan teoriler üretmişti. Kutsal Kitap'ın sahipleri ve ege-menlerin resmî ideoloji olarak savundukları yer merkezli (geo-santrik) anlayışa karşın yerin gü-neş etrafında döndüğü tezinin savunulması, pratik anlamda hiçbir sonuç yaratmazken ideo-lojik olarak bir sistemin bütü-nüyle yadsınması anlamına gel-mekteydi. Yerin ve göğün ege-menleri gazaba geldiler. Döne-min Devlet Güvenlik Mahkemeleri olan (ki ilerde İstiklal Mahkemeleri adını alacaktır) Engi-zisyon mahkemeleri tarafından yargılandı. *Galileo*, mahkeme önünde diz çökerek, iddialarının doğru olmadığını söyler ve böy-lece cezalandırılmaktan kurtulur. Bir söylentiye göre, mahkeme salonunu terk ederken "*eppur, si muove!* Ama gene de Dünya dö-nüyor" demiş. Fakat bu sözün aslının olması neredeyse olanak-sızdır. Sonradan uydurulmuş bir eklenti. Güya böylece, bilimci-nin onuru korunacaktır. Aslında kaç yaparken göz çıkarma olayı. Ne demek istemiş egemenler: "Söyleyen bilim de olsa, sistem-le çatışıyorsa reddet!"

Bilimci, egemenlerin baskı-sına boyun eğmişti.

Bizden de öyle olmamız istenmekteydi sanırım? *Galile-o*'nun biliminden çok etiğini iş-lediler beynimize. Bilim öğreti-lerimizde bilim etiği bu değerler üzerine oturdu. Küçüktük. Köp-

rüyü geçene kadar ayıya ne de-memiz gerektiği böylece işlen-miş oldu beynimizin en ücra hücrelerine. Büyüdük mü?

Descartes gerçekten modern bilimin kapısını çağa açan bilim-cilerden biridir. *Galileo*'nun, *Bruno*'nun çağdaşı. 10 Ocak 1632'de rahip *Mersenne*'e yaz-dığı mektup, bilim ile egemen güçler arasındaki çarpık ilişkinin önemli bir belgesidir. Bilimin tanrılarından *Descartes* sistemin tanrıları karşısında boyun eğ-er ve şöyle der: "Evren ve ışık üz-e-rine savlarımın çok doğru ve açık olduğunu bilmeme rağmen, kilisenin otoritesine karşı gele-miyeceğim. Yazılarımla, bir ta-kım kimseleri rahatsız edip ge-reksiz olaylar karşısında kalmak yerine yalnız yaşamayı (yazma-mayı) tercih ederim."

Ve *Darwin*. Biz materyalist-lerin bilim tanrısı. Kısaca İnsan-ın Türeyişi diye adlandırılan ki-tabını, kilisenin gazabından korktuğu için yaklaşık yirmi yıl yayınlamadı. İnsanın evrimine yönelik ünlü görüşlerini, ancak düşüncelerinin satır aralarına tanrıların her şeye kadir iradesi-ne imanı yerleştirip kilise ile bir uzlaşma sağladıktan sonra ya-yınlamaya cesaret edebildi. Ken-disini sistemle sınırlayan bu bi-lim anlayışı, üretebileceklerinin tersini üretti. İnsanlığın ortak üretimi olan bilim insanlığın or-tak tüketimine sunulacak insan-lık için eşitlikçi bir gelişimi sağ-layacakken, tersine halkları halklara düşman eden özgün bir ideoloji üretti. Sosyaldarwinizm denilen ırkçı faşist düşüncenin babası da böylece materyalist doğabilimci *Darwin* oldu.

Ne orta dereceli okullarda, ne de üniversitede *Bruno*'nun adını duymadım. *Giordano Bru-*

no. O da *Galileo* gibi İtalyan. *Galileo*'dan önce doğmuş fakat ondan daha genç yaşlarda ölmüş. (1550-1600) Sisteme karşı bütünlüklü bir muhalif. Otuzuna basmadan egemenlerin gazabını çeker üzerine. Suçlanır, cezalandırılır, yakalanamaz. Düşüncelelerinden ödün vermeden sürdürür mücadelesini en zor koşullarda. Engizisyonunda yargılanır fakat düşüncelerini burada da cesurca ve sonuna kadar savunur. "Eziyet çekerek ölüme mahkum" edilir. 7 Şubat 1600 yılında, Roma'da *Campo die Fiori* meydana kitaplarıyla birlikte diri diri yakılarak öldürülür.

Ders kitaplarımda yoktu adı. Bizden, öyle olmamız istenmemekteydi sanırım?

Her toplumda "aydın" genel başlığı altında bu kategorilerin her birinden örnek göstermek mümkün. Elbette sistemlerin en yaygın görülen "aydın" tipi Sokrates'ler, *Galileo*'lar, *Descartes*'ler olmaktadır. Yasalara uyacaksınız. Eğitim, buna göre biçimlendiriyor körpe beyinleri. Sistemin çıkarları ile çatışıyorsa bilimi reddedeceksin. Sistemle çatışsa da sonuçlarına katlanmayı önceden kabullenip, bilimin sonuçlarını korkmadan haykıran Bruno'lar ise bütün toplumlarda *düşünce suçlusu* kavramı içerisine giren *aydınlar* kategorisini oluşturmaktadır.

Ve, bir toplumun gelişim olanaklarının genişliği Bruno'larının çokluğu ile doğru orantılıdır diye bir formül geliştirebiliriz sanırım.

Ve Beşikçi'lere hayranlığım bu tarih dersindir.

Oysa Türk eğitim sisteminin aydın üretmek, sistemin mantığından yola çıkarsak, ola-

naksızdır. Bu nedenle bizde aydın, üniversite mamulü değil, bireysel emeğin özel ürünüdür. Türk eğitim sistemi, sistemin temel esaslarını ve amacını belirten yasa maddelerinden başlayarak bilime bütünüyle kapalı emirlerden oluşmaktadır.

Yasa şöyle diyor: "Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün bireylerini; Atatürk inkılaplarına ve Anayasa'nın başlangıcında ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini, seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan millî, demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek... Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan, millî birlik ve bütünlük içinde (...)" (5)

Sayacak olursak, bir paragrafta millet, milli, milliyetçi kelimelerinin sekiz kez geçtiğini, buna karşılık insan hakları kavramının bir kez yer aldığını görürüz. Vurgu açıktır. Milliyetçiliğin geliştirilmesi (çoğunlukla, Türk milliyetçiliği kavramının ırkçılıkla özdeş tanımlandığı unutulmadan) bu eğitimin temel amacıdır.

Oysa bir ideoloji olarak milliyetçilik bilimi de, sanatı da körelten, güdükleştiren bir yanılsamadır. Milliyetçilik kültürleri arası iletişimin önünün kapadığı için bir toplumun kültürel geliş-

Her toplumda "aydın" genel başlığı altında bu kategorilerin her birinden örnek göstermek mümkün. Elbette sistemlerin en yaygın görülen "aydın" tipi Sokrates'ler, *Galileo*'lar, *Descartes*'ler olmaktadır. Yasalara uyacaksınız. Eğitim, buna göre biçimlendiriyor körpe beyinleri. Sistemin çıkarları ile çatışıyorsa bilimi reddedeceksin. Sistemle çatışsa da sonuçlarına katlanmayı önceden kabullenip, bilimin sonuçlarını korkmadan haykıran Bruno'lar ise bütün toplumlarda *düşünce suçlusu* kavramı içerisine giren *aydınlar* kategorisini oluşturmaktadır. Ve, bir toplumun gelişim olanaklarının genişliği Bruno'larının çokluğu ile doğru orantılıdır diye bir formül geliştirebiliriz sanırım. Ve Beşikçi'lere hayranlığım bu tarih dersindendir.

.....

Bilimci, milliyetçiliğin etkisi altında kaldığı sürece evrensel değerler içinde düşünemeyecektir. Çünkü milliyetçilik ideolojik bir yaklaşım, bir iman biçimidir. Oysa bilim, gerçeğin kendisiyle uğraşır. Bu nedenle propagandasının temelini bilime değil imana (inanca) oturtur ırkçılar. Örneğin Hitler iman-bilim denklemini şöyle kurar: *"İmanı sarsmak, ilmi sarsmaktan daha zordur..."*

Yeryüzünde bütün zamanlar boyunca en şiddetli inkılâpları harekete getirmiş olan kuvvet; halkı elde eden *ilmî bir fikrin ilanında değil*, halk kalabalıklarını çılgınca coşturan, can verici bir şeye koyu bağlılıkta saklı bulunuyordu. Kim kütleyi kazanmak isterse, onun kalbini açan anahtarı bilmeğe muhtaçtır." Bu anahtarın din, milliyetçilik ya da ırkçılık olması denklemin kurgusunu değiştirmez.

.....

minin baş engelidir. Milliyetçilik, demokrasinin ve demokratikleşme süreçlerinin vebasıdır. Bunları birbiriyle uyumlu kılabilmenin olanağı yoktur.

Bilimci, milliyetçiliğin etkisi altında kaldığı sürece evrensel değerler içinde düşünemeyecektir. Çünkü milliyetçilik ideolojik bir yaklaşım, bir iman biçimidir. Oysa bilim, gerçeğin kendisiyle uğraşır. Bu nedenle propagandasının temelini bilime değil imana (inanca) oturtur ırkçılar. Örneğin Hitler iman-bilim denklemini şöyle kurar: *"İmanı sarsmak, ilmi sarsmaktan daha zordur..."*

Yeryüzünde bütün zamanlar boyunca en şiddetli inkılâpları harekete getirmiş olan kuvvet; halkı elde eden *ilmî bir fikrin ilanında değil*, halk kalabalıklarını çılgınca coşturan, can verici bir şeye koyu bağlılıkta saklı bulunuyordu. Kim kütleyi kazanmak isterse, onun kalbini açan anah-

tarı bilmeğe muhtaçtır." (6) (abç.) Bu anahtarın din, milliyetçilik ya da ırkçılık olması denklemin kurgusunu değiştirmez.

Bu nedenle ırkçılar bilim dışı güya teorik saptamalarının tartışılmasını istemezler. Örneğin Gottfried Feder'in elinden çıkan NAZİ partisi programının daha giriş bölümü, programın tartışılmazlığına ilişkin kuralın ilanı ile başlar. NAZİ Partisi Programı'nın başlangıcında duyurulan, programın esas itibarıyla hiçbir şekilde tartışılmayacağı, sadece ayrıntılarda öneriler getirilebileceği, anlayışı Türk ırkçı düşüncesinin de temel anlayışıdır. Örneğin Nihal Atsız şöyle der: "Türkçülük, bir fikir olduğu kadar da bir inançtır. İnanç olduğu için de tartışmasız, tenkidsiz kabul olunur. Onun tartışılacak ve tenkid olunacak tarafı temeli, esası değil, ayrıntılarıdır."

Ülkücü faşist hareketin

Kur'an'ı olan Ülkücüye Notlar isimli kitap da düşünce ortaklığını sürdürür Türk ırkçı hareketle: "Nihaî hedefleri bakımından dünyanın yansına meydan okuyan Millî Devlet Milliyetçi Türkiye, Türk Birliği ideolojisini anlattığınızda dudak büken, burun kıvrıran, sizi 'çocukca düşüncelerin sahibi olmak' veya pembe bir hayal peşinde koşmakla itham eden klasik burjuva aydınlarıyla, *akılcılığı kendine rehber edinmiş ilim adamlarının mantıksal izahlarına bakmayınız siz.* Onlar ya... Sefillerdir. Ya da ilim namına aklın kulu, mantığın metresi olan zavallılar... Bizim hareketimizin temelinde ilmin de, aklın da, mantığın da, zekânın da işgal ettiği yer, inancımızın işgal ettiği yerin milyarda biri kadar bile değildir. Neden mi diyorsunuz?. Çünkü akıl, tembelliğin, miskinliğin, uyuşukluğun karşısında apışıp kalmıştır. Fert, cemiyet veya millet, akılla, mantıkla, zekâ ile değil, inançla ayağa kaldırılmış, akıllı, mantıklı, zekâlı, bilgili olduğu müddetçe değil, inandığı sürece yaşayabilmiştir... Çünkü ilim, inancın çırağıdır ve öyle kalmaya da mahkûm edilmiştir... Çünkü inancın yanında aklın, mantığın, zekâ ve ilmi gerçeklerin beş paralık önemi yoktur." (abç.) (7)

Şimdi denecektir ki, ırkçı Atsız ya da Sevinç ile, hele hele Hitler ile M. Kemal'in düşünceleri arasında benzerlik kurmak yanıltır. M. Kemal ırkçı değildi. Hitler ya da ülkücüler ise kafa taşı.

Hayır, bu düşünce biçimi ya cehaletten gelmektedir ya da iman gücünün beyni karartmasından, düşünme yeteneğini körtmesinden kaynaklanmakta-

dır.

Yoruma gerek yok. Sadece okumaya, araştırmaya, düşünmeye yöneltebilmek için birkaç örnek vermek yeterli olabilir. Elbette bilim-iman denklemini bilimden yana veya bilimsel sepi- zme göre kurabilenler için:

● Teorik zemin:

“Tarihin en büyük cereyanla- rını yaratmış olan Türk ırkı ben- liğini en çok muhafaza etmiş bir ırktır. Tarihtenevvel ve tarihî de- virlerde bu ırk ta işgal ettiği vâsi mıntakalardaki ve yurtlarının hudutlarındaki komşu ırklarla tes- salüp etmiştir. Bu tesalüplerin ekserisinde Türk ırkının bariz ve uzvî vasıfları hakim kaldığından bu karışmalar Türk ırkına kendi hususiyetini kaybettirmemiştir.” (8)

“Bereket versin ki, en büyük imha vasıtaları ve en ezici hadi- seler bile bozulması olanaklı ol-mayan tek bir şey, *Türk kanı* (abç.) bütün bu gürültüler içinde temiz kalmıştı. Batı Türkleri bu çöküntü içinde kanının arılığını korudu ve sakladı. Dünyaya ba- tırlık örneği gösteren osmanlı or- dusunun yüksekliği, devlet ida- resinin kötülüğüne karşın, bu or- duları yaratan bay Türk ulus- nun kanındaki yücelikten ileri geliyordu.” (9)

● Pratik uygulama:

Atatürk'ün iç hizmet görevli- si olan Cemal Granda, Ata- türk'le ilgili anılarını topladığı kitabında, tapınma derecesinde hayranlık ve bağlılık duyduğu Ulu Önder'i ile ilgili olarak şu anısını da aktarır:

“1930 yılında Ankara'dayız. O zamanın Milli Eğitim Bakanı olan Dr. Reşit Galip elindeki bir

makineyle herkesin kafatasını ölçüyor. Dolikosefal mi, brakise- fal mi? Yani biz hizmetkârların konuşmalarına göre hayvan mı yoksa insan mı? Hatırimda kal- dığına göre 77-79 gelen kafalar Dolikosefal, 81'den ileri olanlar da Fordman Brakisefal. Atatür- kün başı ölçüldü ve 81 geldi. Odadakiler sıraya girmişler, baş- larının ölçülmesini bekliyorlar. Atatürk Reşit Galip'e: ‘Çele- bi'ninkini ölç’ dedi. Öbürlerin- den önce başım ölçüldü. 81 çık- tı. Sevinmeye başlamıştım. Öyle ya, Atatürk'le aynı kafa ölçüsü taşıyordum. Fakat sevincim uzun sürmedi. Atatürk: ‘Olmaz! O hayvan kafalıdır. Bir yanlışlık olmasın’ dedi. Neredeyse ağla- yacaktım. Alındığımı anlayınca gülmeye başladı. Tekrar dalıma basarak, ‘Baksana Çelebi'nin kafasına. O melon kafanın be- nimkiyle bir ilgisi var mı?’ de- di.” (10)

Bu örneğe, 1932 yılında Türk Tarih Kongresinde, İbn Si- na'nın kafatası ölçümleri üzerin- de çalışarak, onun Türk ırkından olduğunun kanıtlanması çabala- rını da katabiliriz.. 1939 yılında, Prof. Afet İnan başkanlığındaki bir heyetin 64 bin insan üzerinde yaptığı ırk ölçümlerini de sadece hatırlayabiliriz. Ve elbette diğ- erlerini de.

● Sonuç:

Günümüzde okutulan ders kitaplarımızdan her hangi birin- den bir örnek:

“Türkiye Tarihinin Devrele- rini birbirinden ayrı devletlerin tarihi saymak hatalı olur. Hatalı olur, çünkü bu ayrı gibi görünen devletleri kuran topluluklar;

a) Aynı *kan* ve soydan gelen

b) Aynı dili konuşan, aynı di-

ni benimsemiş,

c) Müşterek bir kültürle yoğ- rulan, Oğuz Türkleridir.” (11)

Hukukçu, milliyetçiliğin et- kisi altında kaldığı sürece adil olamayacaktır. Örneğin, Mustafa Kemal'in, İttihat-Terakki artıklarıyla yaptığı son iktidar hesap- lasmasının araçları olan İstiklal Mahkemeleri hakkında hukukçu aydın ne diyor: “Hamdullah Suphi Bey, asker kaçaklarının ai- lesinin cezalandırılmasını, evi- nin ve malının yakılıp gasp edil- mesini insanlık dışı buluyordu. Onun bu konuşmaları Meclis'i, özellikle çekimserleri olumsuz olarak etkiliyordu. *Gerçi belirtti- ği hususlarda haklı olduğu yön- ler vardı. Ancak unutulmamalı- dır ki, ulus topyekun olağanüstü tehlike içindedir. Yapılan savaş ulusun yokluğu veya varlığı sa- vaşıdır. Bu durumda kamu hak- larından ve bireyin özgürlüğün- den söz etmek düşünülemezdi.*” (12) (abç.) Oysa sözü edilen İstiklal Mahkemeleri'nin ne mene bir şey olduğunu hepimizden iyi kendisi bilmektedir. Kendi kita- bından aktarırsak: “İstiklal Mah- kemelerinin karar vermek için delile ihtiyacı yoktu. Kararlarını vicdani kanaatlarına göre verebi- lirlerdi. Buna rağmen hakların- da delil bulunmayanların beraat etmesi, bu mahkemelerin ne de- rece adil olduklarına örnektir... (s.57)

“Yakalanmayanlar ise gıya- ben ve yakalandıklarında yeni- den yargılanmak üzere idam ce- zasına çarptırıldılar... (s.56)” Düşünmek bile insanın dehşete düşmesine neden olabilmektedir. Bir bilimci, haklarında delil bu- lunmayanların beraat edebilme- sini, bir mahkemenin adaletinin kanıtı olarak sunabilmektedir.

Cumhuriyetin 10. yılında verdiği söylevde Atatürk şöyle diyordu: "Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan, Türkiye Cumhuriyetidir. Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak, azimkârane yürümesine borçluyuz... Türk Milleti! Ebediyete akıp giden her on senede, bu büyük millet bayramını... kutlulamanı, gönülden dilerim" Ve bu tarihi kutsal görevi yüklenerek toplum olarak, ve 68 coşkusunun "Ordu millet-el ele, milli cephe!" sloganıyla yoğurarak, Cumhuriyetin 75. yıldönümünü de kutladık.

Üstelik, yakalanmayanlar, yani savunması alınmamış, aleyhteki deliller kendi ifadesiyle de doğrulanmamış kişiler idam cezasıyla cezalandırılabilmekteydiler. Milliyetçi hukuk, millet kavramının üzerinde bir adalet duygusu, bilinci, değeri taşıyabilir mi?

Devlet Güvenlik Mahkemeleri bu tarihle büyük bir uyum içinde sürdürmektedir geleneği. Vur-al-savaş hukukunun kaynağını bu tarihsel mayada aramak gerekir. Olağanüstü halin yasalarını, uygulamalarını, özel savaş değerlerini bu toplumsal genetikte aramak gerekir.

Türk kimliğinde adalet kavramı bu genetikle biçimlenmiştir artık.

"Protokol, ayin ve törenler, bir yığınsal büyü histerisi içinde, insanın özgür iradesinin yumuşatılmasına dayanmalıdır" diye hatırlatır Propaganda sanatının temel ilkelerinden birini Hitler. Ve kader arkadaşı Mussolini şöyle tamamlar yarım asır öncsinden Türkiye'nin bugünkü toplu ibadetinin sebeb-i mucibesini: "Törenlerin içeriği değil, koreografik ve pitoresk yanı önemlidir. Katılanlarda hem coşku, hem korku yaratmalıdır." (13)

Cumhuriyetin 10. yılında verdiği söylevde Atatürk şöyle diyordu: "Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan, Türkiye Cumhuriyetidir. Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak, azimkârane yürümesine borçluyuz... Türk Milleti! Ebediyete akıp giden her on senede, bu büyük millet bayra-

mini... kutlulamanı, gönülden dilerim" (14) Ve bu tarihi kutsal görevi yüklenerek toplum olarak, ve 68 coşkusunun "Ordu millet el ele, milli cephe!" sloganıyla yoğurarak, Cumhuriyetin 75. yıldönümünü de kutladık.

Aklıma Orhan Veli'nin cımbızlı şiiri geliyor. Ne güzel tanımlıyor toplumumuzu. Ne devletleşmiş çeteler, ne çeteleşmiş devlet, ne enflasyon, ne eroin bağımlılığı sayısındaki ışık hızıyla artma, ne çürümüş politika, ne hırsız meclis başkanı, ne mafyacı bakan, ne savaş, ne katliam, ne cumartesi anneleri... Umurunda mı milletin?

Aylarca önce başlayan hazırlıklar aslında istenen coşkuyu pek de yaratmamıştı halk arasında. Ordu mensuplarının aile boyu katıldıkları yürüyüşler memur ve öğrencilerle şişirilmeye çalışılmaktaydı. Ve yeni dinin histerisi. Ve toplumsal tapınma ayinleri. Yeni dinin Kandil geceleri, 30 Ağustos, 29 Ekim, 10 Kasım. Ordu artık kışlasından çıkmıyor, gerçek bu. Çünkü, millet bir bütün olarak girdi kışlaya artık. Ve 68'lerde coşkuyla attığım o slogan nihayet gerçek oldu: Ordu millet el ele, milli cephe!" Belki 98'li yıllarda sloganın tamamlayıcısı bir sözü değiştirmek gerekir, o kadar: "Kahrolsun Amerika" yerine artık "Kahrolsun Kürtler" demek daha doğru olacaktır.

Kutlamaların resmî olarak başlatılmasından bir gün öncesinde, başbakan Mesut Yılmaz'ın 19 gazeteci ile yaptığı ve sonuçları kamuoyuna sunulmayan olağanüstü öneme sahip bir toplantı, 75 yıllık Cumhuriyetin gerçek bir özetini sunmaktaydı. Toplantı sonrasında, toplantıya davetli olarak katılan gazeteci

Balbay'ın TRT-INT'de yaptığı kısa açıklama ilginçti. Gazetecinin özet olarak anlattıkları şöyle idi: Birincisi, başbakan, borsada panik yaratılarak ekonominin dalgalanmasına neden olmamak ve halkın umutsuzluğunu körüklememek için toplantıda yapılan konuşma ve açıklamaların kamuoyuna yansıtılmamasını istemekteydi. İkincisi, toplantıda "çok samimi görünen başbakan" tarafından ortaya konulan Türkiye tablosu, medyanın düşündüğünden çok daha vahim bir görünümde idi. Medya, "devletin çeteler tarafından kuşatılmış olduğunu" söylemekte idi. "Oysa, görünen odur ki, devlet çetelerin sıradan bir organı durumuna gelmiştir." Ve geleceğe yönelik umutlu düşüncesini de şöyle ifade etmekteydi toplantının bu görgü tanığı: "İtalya gibi bir ülkede görünümü kurtarmak için çetelere karşı yapılan yüzeysel bir temizlik bile üç beş yıl aldı. Bizde çok daha fazla bir zaman içinde başarılı olunabileceğini sanmıyorum."

Ve Rauf Tamer: "Uzlaşmaya hasret kalmış bir toplum, Cumhuriyet ile mutluyum' derken neyi kastediyor olabilir?" diye soruyordu. (15)

Toplumsal barışın temel şartı toplumun egemenleri ile barışık yaşamaktır bu sistemde.

Hava Kuvvetleri Komutanı, Asstsubay okulu mezunlarının mezuniyet töreninde yaptığı konuşmada, aklınca akıl veriyor. Yeni mezunların, "yapacakları işlerde akla, mantığa, silahlı kuvvetlerin *dolayısıyla* milletimizin çıkarlarına uygunluğunu gözetmeleri gerektiği"ni öğütlüyor. (28 Ağustos 1998). Adam oldukça net. Silahlı kuvvetlerin çıkarlarına uygun olan şey mille-

timizin çıkarlarına da uygundur. Tersî söz konusu olmamıştır bu ülke topraklarında, olmayacaktır da, olamaz da.

Yavuz Sultan Selim'in bir kafilisine baskın yaparak soyguna yeltenen bir Kürt aşiret reisi yakalanır ve cezalandırılır. Kürt aşiret beyinin şu beyiti söyleyerek bağışlanmasını istediği rivayettedir:

Gül ruhsâre-i hûban, men bî-çâre âzerdem:

Mera mâzu mîfermâ ki, âdem nîstem, kürdem...

(Ey güzel, iyi yüzlü! Çaresiz olan beni azadet. Beni mazur gör, çünkü ben adem (insan) değilim, ben Kürdüm.) (16)

Ne çok şey tersine dönmüştü. Kürde yönelen zulmü gördükçe, zulmü yapan kimlikle özdeşleşmekten utanan ruhsal davranışı kavramak zor değil artık. Başka adı mı var ki zulmün:

Mera mâzu mîfermâ ki, âdem nîstem...

Kuvva-yı Milliye edebiyatının sol içinde daha sıkça yapıldığı bir dönemi yaşıyoruz. Elbette bu sözcük, Misak-ı Milli'den bağımsız olarak ele alınmamaktadır. Okuduk okumasına ama, nendendir bilmiyorum, kendimizi ikinci Kuvva-yı Milliyeciler olarak adlandırdığımız solculuğumuzda işimize gelmeyen bilgileri dışlama gibi bir alışkanlık mı elde etmiştik acaba? Örneğin Sabahattin Selek'in Kuvva-yı Milliye üzerine yazdıkları hiç mi şüphe uyandırmamıştı düşünce dünyamızda? İdeolojik şekillenme mi kapamıştı bilimsel düşüncenin gelişiminin önünü? Şu sözlerle tanımlanan bir *millî* olmanın onuru nerede idi?

"Kuvayı Milliye ile beraber çalışan subayların çoğu resmî kı-

yafetlerini de terkederek birer çete reisi gibi giyinmeye başlamışlardır. Ali Fuad Paşa, Ankara'ya bile bir çete reisi gibi omuzunda filinta ile gelmiş, istasyonda kendisini karşılayanları hayrette bırakmıştı...

Kuvayı Milliye müfrezeleri, genel olarak şu kişilerden kurulmuştu:

A, Dağda gezen eşkiya ve zeybekler

B, Asker kaçakları (Millî Mücadeleden önce kaçanlar, mücadele sırasında kaçanlar ve askere alınmamak için Kuvayı Milliye katılan peşin kaçaklar.)

C, Herhangi bir vukuat işleyip adaletten kaçan suçlular.

D, Hapishanelerden çıkarılan mahkûmlar ve zanlılar

E, Soyguna, vurguna hevesli maceraperestler ve belâlı takımı

F, Karşı ihtilâl hareketlerine karışmış olup, bu hareketler bastırıldıktan sonra affa uğramak için iltica edenler

G, Bir nevi 'askere alma' şeklinde köylerden, kasabalardan toplanan kimseler.

H, Gerçekten millî ve vatanî duygularla, başka amaç gözetmeksizin mücadeleye atılan gönüllüler.

Efeler, genellikle zeybek çetelerinin başındaki adamlardır ve bunlar da aslında birer eşkiya reisi dirler... Kuvayı Milliye kumandanlarının bir kısmı da eşkiya veya çete reisleri idi. İpsiz Recep gibi bir çok eşkiya reisi Kuvayı Milliye grubu içinde müfrezelere kumanda etmişlerdir.

(...) Anadolu İhtilali yeteri kadar bir tasfiye yapamamıştır. O kadar ki, Millî Mücadele süresince ihtilâlê karşı çıkan, hattâ düşmanlarla işbirliği yaparak va-

tan hiyanetinde bulunan nice kimse, zaferden sonra unutulup gitti.” (17)

Evren zamanında yakılan Yorgun Savaşçı filminin yakılma gerekçelerini de hatırlıyor muyuz? Kemal Tahir’in bu eserinde, “Ege halkının savaşmak eğiliminde olmadığı” iddiasını neden bu kadar sert yanıtladılar ki militer egemenlerimiz? “Kurtuluş savaşımızda ölen yüz binlerce şehidin kanıyla suladık bu toprakları biz” diyen sağcı-solcu egemenler-egemenlikçiler gerçek kaybını hatırlıyorlar mıydı bu mitolojik savaşın? Yine sağlam kemalist bir kaynaktan, Selek’ten alalım hesab-ı milliyeyi:

“Dört yıl süren Milli Mücadelede ordunun insan kaybı, kazanılan zafere ve mevcuduna kıyasla hafiftir. Bütün cephele dahil, muharebe meydanlarında 9167 (662 subay, 8505 er) şehit olmuştur. Aldıkları yaradan daha sonra ölenler ise 53 subay ve 1665 erdir...” (18)

Ayrıntı isteyenlere işte ayrıntı:

	Subay	Er
Muharebe meydanlarında ölen	662	8505
Yaralanma sonunda ölen	53	1665
Çeşitli hastalıklardan hastanelerde ölen	147	22543
Asker alma mıntıklarında ölen	118	2838
Kıt’alarda muhtelif surette ölen	-	688
TOPLAM	980	36239

Yaşasın Kuvva-yı Milliyeciler haa? Dünden bugüne çetelelerin tarihini kavramak için bu devletin oluşumunu iyi bilmek; bu devletin, bu toplumun oluşumunda kullanılan mayanın bütün özelliklerini iyi kavramak gerekir derken, kuru bir solculuk ajitasyonu yapmadığımız ortada değil mi hâlâ?

Bunca çete nereden çıktı diye sormak aptallığın tescili olmaz mı Türkiye’de?

Solculuk iddiası olan bir dergide, Lozan üzerine çıkan bir yazı tüyler ürpertici idi. Nazım Hikmet’in, dönemin adalet bakanının siparişi üzerine yazdığı Kuvayı Milliye Destanı isimli ünlü uzun şiirinin kapak resmiyle resimlendirilmişti yazı. 1998 Temmuz’unda, Lozan Konferansı’nın yıldönümünde, İsviçre’de Halkların Lozanı’nı gerçekleştiren kafa yapısını Milliyetçilik olarak değerlendiren bir yazı. “Yakın tarihi sürekli Kürt sorunu çerçevesinde değerlendirmek ve yorumlamak sağlıklı bir kafa yapısının ürünü değildir. Milliyetçiliktir. Ve milliyetçilik halklar için tehlikelidir.” diyor dergi. Ve devam ediyor: “(Lozan’da) İmzayı atan Kemalistler eni sonu küçük burjuva milliyetçileridirler... Ama Kemalistleri mahkum etmek adına kemalizmin önderliğini yaptığı herşeyi yalnız ve yalnız Kürt halkına karşıymış,

Solculuk iddiası olan bir dergide, Lozan üzerine çıkan bir yazı tüyler ürpertici idi. Nazım Hikmet’in, dönemin adalet bakanının siparişi üzerine yazdığı Kuvayı Milliye Destanı isimli ünlü uzun şiirinin kapak resmiyle resimlendirilmişti yazı. 1998 Temmuz’unda, Lozan Konferansı’nın yıldönümünde, İsviçre’de Halkların Lozanı’nı gerçekleştiren kafa yapısını Milliyetçilik olarak değerlendiren bir yazı. “Yakın tarihi sürekli Kürt sorunu çerçevesinde değerlendirmek ve yorumlamak sağlıklı bir kafa yapısının ürünü değildir

Egemenlik altında
tutulan sömürge bir
ülkeden yani
Kürdistan'dan, yani
Kürtlerin vatanından,
Ermeni'nin, Asurinin
vatanından söz
etmeden; tüketilen, yok
edilen, katledilen
Anadolu halklarından,
yani Ermeniden,
Rumdan, Lazdan,
Süryani-Keldani'den,
Kürtten söz etmeden;
bu halklara karşı
Lozan'da kemalistlerle
uzlaşan emperyalizmin
Sovyetlere karşı
kapitalizmin bir kalesi
olarak kurmaya
çalıştığı vatana böylesi
sahip çıkmak
milliyetçilik değil de,
sömürgeleştirilmiş ve
bütün hakları elinden
alınmış bir halkın kendi
ulusal kimliğini, ulus
olma haklarını istemesi
mi milliyetçiliktir?

Türk-Kürt ve onlarca milliyetten
vatanseverler var. Yani Anadolu
Halkları var. Yani Vatan var.”
(19)

Egemenlik altında tutulan sö-
mürge bir ülkeden yani Kürdis-
tan'dan, yani Kürtlerin vatanın-
dan, Ermeni'nin, Asurinin vata-
nından söz etmeden; tüketilen,
yok edilen, katledilen Anadolu
halklarından, yani Ermeniden,
Rumdan, Lazdan, Süryani-Kel-
dani'den, Kürtten söz etmeden;
bu halklara karşı Lozan'da ke-
malistlerle uzlaşan emperyaliz-
min Sovyetlere karşı kapitaliz-
min bir kalesi olarak kurmaya
çalıştığı vatana böylesi sahip
çıkmak milliyetçilik değil de, sö-
mürgeleştirilmiş ve bütün hakla-
rı elinden alınmış bir halkın ken-
di ulusal kimliğini, ulus olma
haklarını istemesi mi milliyetçi-
liktir?

Yazının büyük bir cehalet ör-
neği sergilediğini; tarih bilgisi
olarak, orta dereceli okullarda
okutulan İnkılâp Tarihi (Devrim
Tarihi) ders kitaplarının aktardı-
ğından bir fazlasını aktarmadığı-
nı; hamasi söylemler arkasında
sağlam bir sol-kemalist çizginin
takipçisi olduğunu ve bu neden-
le enternasyonalizmin uzağında
kalarak milli bir tutum alış içine
girdiğini söyleyerek işi geçiştir-
mek, işin kolaylığıdır. Aynı ya-
zının içine şokuşturulan "*Tarih
Sayfalarında*" köşesinde, Kür-
distan sözcüğü bir kez olsun ağ-
za alınmayıp Türkiye'nin Gü-
neydoğu Anadolu'sundan söz et-
mesi, misak-ı milliyeciliğin yani
milliyetçiliğin açık ifadesi değil
midir?. Bu sosyalizm anlayışı-
nın, aslında Şefik Hüsnü çizgisi-
nin günümüz kemalist soluna
uzanan devamından başka bir
şey olmadığını görmek çok ko-
laydır. "Yunan'ın denize dökül-

mesinden büyük mutluluk ve
onur duyan" Şefik Hüsnü ve
TKP de benzeri antiemperya-
lizm sloganlarıyla kankardeş ol-
madı mı zaten kemalistlerle?:
"Bugün bütün ilgililerin coşkun-
lukla alkışlayacağı bir uğurlu so-
nuca varılmıştır. Öz kanını akıt-
mak suretiyle bu başarıyı ödeyen
Anadolu köylüsünü yöneten ve
yöneltenlere de bundan bir
övünç payı düşer. Dileriz ki bu
becerikli örgütçüler, savaş ve
kavga eylemini bitirdikten sonra
işçi köylü sınıfının bütün hakla-
rını kullanmasına yardım ederek
gerçekten yüce bir ruha sahip ol-
duklarını ispat etsinler. O zaman
bütün ulusun şükranlarına hak
kazanmış olacaklardır." (20)

Tarihi akıtılım günümüze
doğru. Esas ağırlığıyla saf bir
anti emperyalizm değil midir 68
? Kaypakkaya'dan başka kimi
gösterebiliriz devrimci önderlik-
lerde, ulusal kimliğiyle enternas-
yonalist bir tutumla savaşan?
"Yaşasın ikinci kuvayı milliye
mücadelemiz" sloganını yücel-
ten THKP de mi?

"Mustafa Kemal Lozan'ı
şöyle tanımlıyordu: 'Bu Antlaş-
ma, Türk ulusuna karşı yüzyıl-
lardan beri hazırlanmış ve Sevr
Antlaşmasıyla tamamlandığı sa-
nılmış, büyük bir suikastın yıkı-
lmasını bildirir bir belgedir. Os-
manlı tarihinde eşi görülmemiş
bir siyasi zafer yapıtıdır' ... Ger-
çekten de Lozan Barış Antlaş-
masının ve o dönemin anlamı
önemlidir. Dünyayı pençesinde
inleten emperyalist ülkeler yenik
düşmüşler ve tarihte ilk defa kar-
şılarına bağımsız bir ülkenin çıt-
tığını ve haklarını almaya çalıştığını
görmüşlerdir. Bu durumu
onurlarına yedirememelerine
rağmen barış yapmaya mecbur
olmuşlardır... Lozan Konferan-

sındaki taraflardan birini Türkiye, diğerini İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya meydana getirmiştir... Uzun tartışma ve ayrılıklardan sonra kapitülasyonlar kaldırıldı. Misak-ı Milli kabul ettirildi. Böylece, emperyalist saldırganlara karşı galip gelmiş olan Türkiye, Lozan Barış Antlaşmasıyla tarih önünde geçerli hukuki varlığını kazandı... Lozan Barış Antlaşması, Dünyadaki ezilen uluslar adına elde edilen bir zaferdir.” (21)

Tarih tekerrür etmez sözü doğrudur: Verilen örnek, tarihin tekerrürü falan değil, doğrudan o tarihin kendisidir. 1919’lardan akarak, 68’lerde yeniden palazlanıp, 80’li yılların ortalarından itibaren zayıflayarak geldi günü-

müze. Sömürgeci bir devlet eğmenliği altında yaşarken Misak-ı Milli savunuculuğu yaparak; sömürge Kürdistan üzerindeki (sadece 1924-1938 arasında, irili ufaklı, bölgesel yerel 15 civarında) katliamlara rağmen Kemalist önderliğin antiemperyalizmin-den söz etmek safdillikle açıklanabilir mi? Belki 68 kuşağı için, deneyimleri yeni idi, gençtiler gibi gerekçelerle hafifletebiliriz milli sosyalizmcilik tanımlamamızı da bu tarihin üzerinden gelen günümüz solcularına bu haliyle enternasyonalist sosyalist demek mümkün müdür? Bu tutum, tarihin belirlediği konumlanış dışında bir farklı konumlanış içine girmeye hazır olmamaktan başka yani *sistem içi kalmaktan* başka ne anlam ifade edebilir?

Söyledim, söyleyeceğim: Türk solu, kemalizmle olan göbek bağı kesip atmadıkça sosyalist bir çizgi üzerinde yürümesi mümkün olmayacaktır. Örneğimizde görüldüğü gibi, solun solundaki bir milliyetçilik olarak farklılaşacak; solun sağındaki kardeşleriyle farkını bütünüyle silip Türk olmayan halklara karşı mücadelede bütünleşecektir. Bütün karşı koyuş çabalarına rağmen, genel görünüm, sürecin bu doğrultuda geliştiğini göstermektedir.

Ve Atatürk dininin yaygınlaşması karşısında, Hamlet’in o ünlü tiradının, insanlığın tiradı haline geldiğini düşünmekteyim, geleceği düşlerken: “Olmak ya da olmamak. İşte, bütün mesele!”

Dipnotlar

- (1): 24 Aralık 95 seçimlerinden sonra kendi kurduğu YDP Genel Başkanlığı’ndan ayrılan Cem Boyner’in Hürriyet Gazetesi’nden Murat Sabuncu ile yaptığı röportaj.
- (2): Ertem, Sadri. *Propaganda*. 2. Cilt. Vakit Yay., 1942. s. 125 vd.
- (3): M. Kemal’in 24 Temmuz 1922 tarihinde Fransız Matin Gazetesi ile yaptığı röportajdan aktaran: Berkes, Niyazi. *Atatürk ve Devrimleri*. Adam Yay. 1982.
- (4): Ertem, Sadri. Age. s. 253
- (5): *Milli Eğitim Yasası*. Kanun No: 1739
- (6): Hitler, Adolf. *Komünistler Ve Beynelmilel Yahudi.*, A. Işıklar Kitabevi. İstanbul. 1963, s. 158-159.
- (7): Sevinç, Necdet. *Ülkücüye Notlar*
- (8): *Tarih-I Maarif Vekâleti Yayını*. 1932. s. 20.
- (9): Peker, Recep. *İnkılab Dersleri Notları*. Ankara, Ulus Basımevi. 1936.
- (10): Granda, Cemal. *Atatürk’ün Uşağı İdim*. Hürriyet Yayınları. İstanbul, 1973. s.57
- (11): Atatürk Eğitim Enstitüsü Öğretim Üyeleri.

Türkiye Tarihi. 1977

- (12): Aybars, Ergün. Prof. Dr. *İstiklal Mahkemeleri I-II*. Dokuz Eylül Üniversitesi Yay. 1988. S. 39-40.
- (13): Hitler ve Mussolini alıntıları: *Emeğin Kurtuluşu Kavgasında Alınleri Gazetesi*. 3 Kasım 1998. Sayı 34.
- (14): Atatürk. *10. Yıl Nutku*.
- (15): Sabah Gazetesi. 5 Kasım 1998
- (16): Dr. İbrahim Etem Gürsel. *Kürtçülük Gerçeği*. Kömen Yay. 1977 s.9
- (17): Selek, Sabahattin. *Anadolu İhtilali*. (İlk baskısı 1963-64) 1981. Örgün Yay. s. 116-119
- (18): Selek, Sabahattin. Age.s. 110
- (19): Yurtdışı Mücadele. *Lozan Antlaşması Emperyalizmin mi yoksa Anadolu Halklarının mı zaferi?* 25 Temmuz 1998.
- (20): Şefik Hüsnü. *Türkiye’de Sınıflar*. Ülke Yayınları. 2. baskı, 1975. s. 94-95. 20 Eylül 1922 tarih ve 9 sayılı Aydınlik Gazetesi’nden.
- (21): *THKO Davası. Savunması*. Akyüz Yay. 1991. S. 432-435.

Bağımsız devletler topluluğu:

Kader ve ümitler (*)

□ S.Asiri (Tarih Bilimleri Doktoru)

Rusya için Kürdistan, her zaman askeri-stratejik bir çıkar bölgesiydi ve öyle olmaya devam edecek. Rusya'nın güney sınırlarının önemli bir kısmı şimdi de Kürdistan'a yakındır; bazı BDT ülkeleri ise onunla sınır komşudur. Ve her seferinde Türkiye ve Yakın Doğu'da diğer Rusya rakibi ülkelerin Kafkasya'da Rusya topraklarına askeri tehditleri ortaya çıktığı zaman, Çarlık hükümeti, Kürtleri kendi tarafına çekmeye çalıştı. Böylece Rus-Türk cephelerinde savaş boyunca Kürt savaş müfrezeleri, Türk yenicilerine karşı Rus ordusuyla birlikte çarpıştı. Kürt savaşçı organizasyonlarının komutanlarıyla Rus ordusunun komu-

tanları arasında Kafkas cephesinde ittifak yapılmıştı. Kürt komutanlardan Ali Eşref Ağa Şemsettinov'a, Rus ordusunun generallik rütbesi verildi. Fakat her seferinde Rusya düşmanını yendikten ve güney sınırlarını sağlama aldıktan sonra, stratejik dostları olan Kürtleri ihmal etti.

Osmanlı ve Pers iktidarlarının Kürt politikaları o kadar acımasızcaydı ki, Kürtlerin birçokları anayurtlarını terk etmek ve daha güvenli yerlere göçmek zorunda kaldılar. Kürt göçmen akımı, daha çok Rusya İmparatorluğu'nun topraklarına, özellikle de 1813'teki Gülistan Barış Antlaşması ile Pers tarafından Rusya'ya geçen Elizavetpolskiy vilaye-

Kürtlerin tarihi, Çar Rusyası, daha sonra Sovyetler Birliği ve şimdi de BDT ülkeleri sınırlarında hemen hemen hiç incelenmedi. Oysaki Rus-Kürt ilişkileri derin köklere sahiptir. İlk zamanlarda kendini her şeyden önce ticari ilişkilerde ifade etti. Öylesine ki, Kürt ticaret kervanları kimi zaman Büyük Novogrod ve Pskov gibi ülkenin üçer merkezlerine kadar ulaştı.

Bu ilişkiler, XIX. yüzyılın başında Kafkas ötesinin Rusya İmparatorluğu'nun bünyesine girmesinden sonra köklü bir şekilde arttı. Bu bölgelerde yaşayan Kürtler de buranın yerlileri arasında ortaya çıktı. Bu andan itibaren Rusya'nın Kürtler'e ve Kürdistan'a ilgisi büyüyor. XIX yy.'da Rus Kürdolojisi'nin temelleri atıldı. Rusya başkentinin kütüphanelerinde ve bir dizi bilimsel merkezlerinde Kürt halkının dil, tarih, etnografya, gelenek ve görenekleri hakkında önemli miktarda ıktap ve el yazmaları toplandı. Saint-Petersburg ve Moskova'da Kürdoloji merkezleri ortaya çıktı. Kürt halkının tarih ve kültürünü inceleme işi geleneği, Sovyet döneminde yeni bir dürtü kazandı. SSCB Bilimler Akademisi (BA), bu arada Moskova, Leningrad ve Erivan'da Doğu Bilimleri Enstitüsü'nde Kürdoloji bölümü oluşturuldu. Büyük miktarda temel çalışmalar yayınlandı.

S.Dicle

ti topraklarına akıyordu. Kürtlerin önemli bir kısmı, 1828 Türkmençay Antlaşması ile Erivan ve Nahcivan hanlarının Persler'den Rusya'ya geçmesiyle birlikte, kendini Rusya sınırları içinde buldu. 1878'de Kars ve Ardahan Kürtleriyle Rusya sınırlarındaik nüfusları daha da arttı.

Göçmenlerin bir kısmı Ararat Dağı'nın eteklerine (Erivan Vilayeti) yerleştiler ve hayvancılığın yanısıra tarımla da uğraşmaya başladılar. Kürtlerin küçük bir kısmı, Kafkas ötesinin büyük şehirlerine, özellikle de Tiflis'e yerleşerek kol emeği ile çalışmaya başladılar. Madem ki Kürtlerin sosyo-ekonomik, politik ve kültürel yaşamları, tarihin farklı dilimlerinde, değişik politik sistemlerde (Çarlık Rusyası, Sovyet iktidarı, BDT) farklı biçimlerde oluştu, o halde her bölgedeki durumlarının karakteristiğini vermek amaca uygun düşer.

● Ermenistan

Ermenistan Kürt nüfusu esas olarak; Aşagats, Talin, Armavir (Oktembeyan), Ermiagzin, Artasat, Ararat (Veginsk), Astarak, Kotal, Tasir (Kalinin), Vergenais (Bazargeçar), Sevan bölgelerinde; ayrıca Erivan, Gumri, Kirovakan ve Dilican şehirlerinde yaşıyor. 1989 nüfus sayımına göre Ermenistan'da Kürtler'in nüfusu 60 bindir; fakat bizim yaptığımız hesaplara göre 80 bin daha gerçekçi bir rakamdır.

Çar Rusyası'nda Ermenistan Kürtleri ağır sosyo-ekonomik koşullarda yaşıyorlardı. Aleksandropol, Sauro-dalagyaz, Nahcivan kazalarında yerleşik hayat biçimleri vardı. Yerivan, Eciniadzin, Surmanın kazalarının Kürtlerine gelince, çoğunluğu hayvancılıkla uğraşıyorlardı.

Göçmen olarak daimi ikamet yerleri olmadığı için, göçebe yaşam biçimini sürdürmek zorundaydılar. Birçok durumda yerel yöneticiler onlara hayvanları için kışın otlak vermeyi ve yazın da yazlık konma yerlerinden istifade etmeyi reddediyorlardı. Yerleşik Kürtler'in % 40'ı ekilebilir topraklardan yoksundular. Aleksandropol Kazasının Kucu Cangi (Cangar), Kürt Pamp ve Mirak köylerinde ise Kürtlerin yaklaşık olarak % 17'si evcil hayvanlardan % 22'si küçük baş hayvanlardan yoksundular. Ailesini geçindirmek için hemen hemen 10 çalışabilir erkekten 9'u gurbette, esas olarak da Tiflis'te rızkını arıyordu. Bu kazadaki Kürtlerin durumu 1918'de Türk işgalcilerinin ellerindeki hayvan va tahıla el koymasıyla daha da kötüleşti.

Kürtler, Sovyet iktidarının kurulmasına aktif olarak katıldılar. İktidarın yeni organları Kürt azınlığının sosyo ve ekonomik gelişmesi amacıyla bir takım tedbirler aldı. 1921-1923 yılları arasında Ermenistan'da bir dizi Kürt kongre ve konferansı yapıldı. Kürtler, Cumhuriyetin politik yaşamına da aktif olarak katıldılar. Kürtlere toprak sağlamak için büyük bir işe başlandı. Kürt nüfusunun ikameti için 18 köy ayrıldı. Ermenistan hükümeti, Kürt ulusal kültürünün gelişmesi ve kadroların hazırlanması işine büyük bir dikkat ayırdı. Kürt nüfusu içinde okuma-yazma oranının artırılması için ilk adım atıldı.

11 Ocak 1925'teki ilk Kürt Kongresi, Ermenistan hükümetine Kürt alfabesinin Latin harfleriyle hazırlanması için gerekli tedbirleri alması niyetiyle muraat etti. Bu sorun, Gürcistan ve

Osmanlı ve Pers iktidarlarının Kürt politikaları o kadar acımasızcadı ki, Kürtlerin birçokları anayurtlarını terk etmek ve daha güvenli yerlere göçmek zorunda kaldılar. Kürt göçmen akımı, daha çok Rusya İmparatorluğu'nun topraklarına, özellikle de 1813'teki Gülistan Barış Antlaşması ile Pers tarafından Rusya'ya geçen Elizavetpolskiy vilayeti topraklarına akıyordu. Kürtlerin önemli bir kısmı, 1828 Türkmençay Antlaşması ile Erivan ve Nahcivan hanlarının Persler'den Rusya'ya geçmesiyle birlikte, kendini Rusya sınırları içinde buldu. 1878'de Kars ve Ardahan Kürtleriyle Rusya sınırlarındaik nüfusları daha da arttı.

Azerbaycan devlet organlarında da incelendi. 1928 yılının sonuna doğru A.Şamilov (E. Şemo) ve I.Morogulov tarafından Kürt alfabesi hazırlandı. 1929 yılında uzman öğretmen kadrosunun hazırlanması amacıyla 23 Kürt, Leningrad Doğa Bilimleri Enstitüsü'ne gönderildi. Yıldan yıla ulusal okulların sayısı çoğaldı. 1934 yılında Ermenistan'da Kürt çocuklarının % 90'ının okuduğu 45 Kürt okulu vardı. 1931 yılında ise Erivan'da Kürtlerin kültürel yaşamında önemli rol oynayan Kafkas Ötesi (Transkafkasya) Kürt Pedagoji Teknik Okulu açıldı. 1930 yılında Erivan'da Kürt gazetesi "Riya Teze" (Yeni Yol) yayınlanmaya başladı. Ermenistan'da Kürt alfabesiyle (Mart 1929), sanat, eğitim ve politika üzerine çok sayıda Kürtçe kitap yayınlandı.

1934 yılında Erivan'da gelecekteki Kürt ulusal kültürünün geliştirilmesi kararının alındığı ilk Bütün Sovyet Kürdolojisi Konferansı yapıldı. Folklor ve halk destanlarının toplanması için büyük bir çalışmaya başlandı. Bilim kadrolarının hazırlanması için gözle görülür adımlar atıldı. Onlarca Kürt, mastır ve doktora tezlerini savundular. Kürt entelijensiyası oluştu. Ermenistan Yazarlar Birliği'ne bağlı olarak ve halen varlığını sürdüren Kürt Yazarlar Seksiyonu oluşturuldu. Ermenistan BA Doğu Bilimleri Enstitüsü'nde Kürdoloji bölümü mevcuttur. Erivan'da günlük Kürtçe radyo yayını yapılmaktadır. Ermenistan Cumhuriyeti, Kürtlerin ulusal dil, kültür, gelenek ve göreneklerini muhafaza etti.

● Azerbaycan

Kafkas Ötesi'nde Sovyet ik-

tidarının kurulmasından sonra Azerbaycan idari-toprakları sınırlarında 7 Temmuz 1923'te Kürdistan Bölgesi (Kızıl Kürdistan) kuruldu. Coğrafi olarak Dağlık Karabağ ve Ermenistan arasında bulunuyor ve terkibine, nüfusunun % 98'nin Kürt olduğu dört Kürt bölgesi giriyordu: Kel-bacar, Laçın, Kubatlı, Zengelan. Cibrail bölgesinin ise bir kısmı.

Yüzlerce yıllık tarihinde Kürtlere ilk kez Kürdistan bölgesinde ulusal-idari oluşumu sınırlarında kendi kültürü ve dilini geliştirme imkanı verildi. Susin Pedagoji Okulu Kürt Bölümü, ulusal kadrolarını hazırlıyor, okul kitapları çıkarmaya başlıyordu. Ulusal okullar açıldı, "Sovyet Kürdistanı" gazetesi yayınlandı ve Kürtçe radyo yayınları yapıldı.

Böylece Azerbaycan Kürtleri'nin ulusal kültürünün geliştirilmesi için imkan yaratıldı. Sovyet Kürtleri'nin başarıları, diğer parçalardaki Kürtlerde sempati yaratıyordu. Birçoğu Sovyet İktidarı nezdinde kişisel güvenlik garantisi görüyordu. Kuzey (Türkiye) Kürdistanı'ndaki genel Kürt ulusal isyanının bastırılmasından sonra, mesela 1924'ten 1926'ya kadar, Türkiye'den Sovyetler Birliği'ne illegal olarak 2000 aile geldi.

Ancak Azerbaycan'daki Kürtlerin özgür gelişimi uzun sürmedi. Azerbaycan yöneticileri 1929'da "Kızıl Kürdistan"ı ortadan kaldırdılar. Kürt okullarını ve kültür merkezlerini tasfiye ettiler. Kürtleri asimile etmek ve "Kızıl Kürdistan"da nüfusun yapısını değiştirmek amacıyla, Azeri nüfusunun çoğalmasını teşvik ettiler. Okullarda eğitim sadece Azeri diliyle yapılmaya başlandı. Bütün bunların tarihin

kısacık bir periyodunda yapıldığına, o zamanki Azerbaycan yönetiminin Kürtlere kasıtlı politikası su götürmez bir açıklıkla tanıklık eder. Ayrıca Azerbaycan'ın Kürtleri asimile politikasına geçişi, 20'li-30'lu yıllarda Türkiye'de Kürt halk isyanının acımasızca ezilmesiyle aynı döneme rastlıyor.

Bizce bunun tesadüfi bir çakışma olmadığı açık. Bilhassa o dönemde Azerbaycan'da idari-topraksal reformlar yapıldı ve "Kızıl Kürdistan" yok edildi. Neticede Kürtlerin önemli bir kısmı ulusal özelliklerini yitirdiler. Kürt entelijensiyası, Azeriler'in arasında eridi. Egemen ulusun bilincinde "Kürt" sözcüğü hakaret ile aynı anlama geldi. Onun anlayışında Kürtler, okuma-yazması olmayan geri insanlar, göçebelerdir. Kürt entelijensiyasının birçok temsilcisi, sadece işlerini kaybedecekleri endişesiyle ulusal aidiyetlerini reddetmek zorunda kaldılar. Fakat yine de Azerbaycan Kürtlerinin bir kısmı ulusal ruhlarını korudular ve halklarının ulusal hakları, namus ve onuru için mücadeleye devam ediyorlar. Bu mücadelenin dürtten etkenini; perestroika, demokrasi ve açıklık politikası verdi. Bunun tanığı "Kızıl Kürdistan"ın yeniden yaratılması ve Azerbaycan'da Kürtlerin resmi olarak tanınması için verilen mücadeledir.

● Gürcistan

Bizim hesabımıza göre, esas olarak Tiflis'te olmak üzere Gürcistan'da 50 bin civarında Kürt yaşıyor. Şimdiki kuşağın ataları, Gürcistan'a Sovyet iktidarının kurulmasından önce yerleşti. Yerleşmelerinden sonra Gürcüler'in iyi niyeti sayesinde Kürt-

ler'in yaşamlarında çarpıcı değişiklikler oldu. Kürt halkının sosyal ve maddi refah düzeyi iyileşti, genel eğitim ve kültür düzeyi yükseldi, intelijensiya oluştu. Fakat bürokratik aparat (mekanizma), emekçi Kürtleri daha çok mesleksiz işlerde kullandı. Sovyet iktidarının 70. yılından sonra bile, eski kuşağın temel kitlesi, okuma yazma bilmeden kaldı.

Acıdır, ama kabul etmek gerekiyor ki, bugün Gürcistan Kürtleri'nin az bir kesimi ana diliyle okuma ve yazmayı biliyor. Onlar manevi kriz yaşıyor, ana dilleri tıkanıyor, ulusal gelenek ve görenekleri tahrip oluyor. ulusal gelenek, görenek ve özgürlük için mücadele faktörlerinin etkisine rağmen Kürtlerin ruhsal yaşamlarında çok önemli değerler deforme oluyor. Gürcistan'da son yıllarda Kürt aydınları aktifleşmeye başladılar, ulusal bilinçlenmeyi sağlayan halkın düşünce-politik ve kültürel-egitim yaşamındaki etkinlik arttı. BDT ve uzak yabancı ülkelerdeki Kürt merkez ve organizasyonlarıyla yakın ilişkileri olan birçok gençlik ve kültür dernekleri kuruldu. Gürcistan'daki Kürt topluluğunun bilincindeki değişiklikler, her şeyden önce ülkedeki demokratik değişikliklerin sonucudur. Kürt halkının son yıllardaki ulusal kurtuluş hareketi, onlar üzerinde güçlü etkiler bıraktı.

● Orta Asya

Kürt halkının Orta Asya bölgesindeki tarihi trajiktir. Onların

ordaki varlığı, Stalin'in 1937, 1944, 1948, 1950 yıllarındaki sürgün ve zorla göç politikasının sonucudur.

"Kızıl Kürdistan"ın tasviyesinden birkaç yıl sonra, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan Kürtlerine karşı ilan edilmemiş bir baskı başladı. Binlerce insan zorla Orta Asya'ya sürüldü. Ermenistan'ın Zangibar (Masiy), Vedin (Ararat), Artasat bölgele-

Kürtler, Sovyet iktidarının kurulmasına aktif olarak katıldılar. İktidarın yeni organları Kürt azınlığının sosyal ve ekonomik gelişmesi amacıyla bir takım tedbirler aldı. 11 Ocak 1925'teki ilk Kürt Kongresi, Ermenistan hükümetine Kürt alfabesinin Latin harfleriyle hazırlanması için gerekli tedbirleri alması niyetiyle müracaat etti. 1928 yılının sonuna doğru A.Şamilov (E. Şemo) ve I.Morogulov tarafından Kürt alfabesi hazırlandı. 1934 yılında Erivan'da gelecekteki Kürt ulusal kültürünün geliştirilmesi kararının alındığı ilk Bütün Sovyet Kürdolojisi Konferansı yapıldı.

rinde göçmenler için özel bölgeler oluşturuldu. Mülk, ev ve hayvanlarına el konuldu. Sürgün, 1937 yılının Aralık ayında başladı; insanlar, istihbarat ve askeri müfrezelerin sıkı kontrolünde yük vagonlarıyla gönderdiler. Yük vagonlarındaki sağlıksız koşullar, açlık ve soğuk, bulaşıcı hastalıklara ve yüzlerce insanın ölmesine neden oldu. Canlı kalanları Orta Asya ve Kazakistan'ın 14 bölgesinde 110 mıntı-kaya dağıttılar. İkinci sürgün dalgası savaş ve savaş sonrası yıllarda başladı.

Yeni yerlerde çıkış ve yer değiştirme hakları ellerinden alınmış, 10'dan fazla olmayan aileler şeklinde yerleşmeye izin verdiler. Başka köylerde yaşayan akrabaların görüşmesine, sadece özel belgelerle izin veriliyordu. Yerli nüfusun dilini bilmeme ve ağır ekonomik koşullardan dolayı, Kürt çocukları okula gidemediler. Bu nedenle Kürtler arasında uzun zaman okuma-yazma

bilmemezlik egemendi. Göçmenler bu durumu kabul etmek istemediler, insani haklarını savunmaya başladılar, kanunsuzluk ve cinayetleri protesto ettiler. 1938'de Kızıl-Kiya (Kırgızistan)'daki gösteride aralarında yüksek okul mezunu beş genç dahil birçok Kürt kurşuna dizildi. Hangi ulusal ve uluslararası sebeplerin Kürtlere karşı baskıya sebep olduğunu anlamak güç değil.

SSCB topraklarından uzak olmayan Kürdistan'daki ulusal kurtuluş hareketinin karakter ve amaçları çarpıtılmıştı, onların sempatilerinden kuşkulanan Stalin rejimi, Sovyet Kürtlerine güvenmiyordu. ispiyoncu ve acımasızca iç düşman arama koşullarında, bütün bir halkı kitlesel olarak devlet sınırlarının uzaklarına sürmek için bu yeterliydi.

Şiddetli baskı, felaket ve acılarına rağmen Orta Asya Kürtleri; dil, gelenek ve göreneklerini, ulusal kültürlerini korudular. Hali hazırda bu bölgedeki cumhuri-

Kürt halkının Orta Asya bölgesindeki tarihi trajiktir. Onların ordaki varlığı, Stalin'in 1937, 1944, 1948, 1950 yıllarındaki sürgün ve zorla göç politikasının sonucudur. Sürgün, 1937 yılının Aralık ayında başladı; insanlar, istihbarat ve askeri müfrezelerin sıkı kontrolünde yük vagonlarıyla gönderdiler. Yük vagonlarındaki sağlıksız koşullar, açlık ve soğuk, bulaşıcı hastalıklara ve yüzlerce insanın ölmesine neden oldu. Canlı kalanları Orta Asya ve Kazakistan'ın 14 bölgesinde 110 mıntıkeye dağıttılar. İkinci sürgün dalgası savaş ve savaş sonrası yıllarda başladı.

yetlerde yaşayan Kürtlerin nüfusu 100 bini aşıyor. Bunların yarısından fazlası Kazakistan'da yaşıyor. Son zamanlarda özgürce ulusal kültürlerini geliştirme, dernek açma, gazete ve dergi çıkarma imkanı elde ettiler. Şu anda Kazakistan'da "Kürtler" dergisi ve "Kürdistan" gazetesi yayınlanıyor, kültür merkezleri ve sanat toplulukları faaliyette bulunuyor ve ulusal kadrolar hazırlanıyor. Stalin döneminin suçlarına rağmen, SSCB'nin prestiji dışardaki Kürtler arasında yüksekti. Kürt halkı, SSCB'yi güvenilir dostu sayıyordu. Kürdistan Demokrat Partisi (Irak) lideri Mustafa Barzani, 1943-1945 yıllarında Irak rejimine karşı Güney Kürdistan'da isyanı ve daha sonra Mehabat Kürt Otonomisi'nin silahlı kuvvetlerini yönetirken (1946), 1947 yenilgisinden sonra silahlı savaşımları müfrezesiyle Sovyet sınırını geçti. Moskova "Barzani işi" için, L.P.Beriya'nın yerleştirdiği Azerbaycan KP MK Sekreteri M.Bagirov'u görevlendirdi. Onun önerisiyle

"Güven vermeyen Kürtler" in Özbekistan'a gönderilmesi kararı alındı. 1948 Ağustos'unda İçişleri Bakanlığı'nın, eski kampı Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti topraklarına Barzani müfrezesinin gönderildiğini bildiren 2943-1210 nolu kararı geldi, SSCB Bakanlar Kurulu'na. 1948 yılının sonunda ricası üzerine Özbekistan Komünist Partisi MK Sekreteri U. Yusupov tarafından M.Barzani kabul edildi. Görüşme esnasında Mustafa Barzani Stalin ile görüşme ricasını dile getirdi. Fakat her şey Kürtlerin daha da kötü bir duruma düşmesiyle sonuçlandı. Özbekistan'ın uzak bölgelerine gönderildiler. SSCB İçişleri Bakanlığı arşivlerinde, Andijan'e 156, Buhara'ya 57, Semerkent'e 80, Taşkent'e 200 kişinin dağıtıldığını belirten rapor muhafaza edildi.

Stalin'in ölümünden sonra durum değişti. M. Barzani Moskova'ya uçtu ve SSCB yöneticileriyle görüştü. Göçmenlere ülkenin değişik yüksek okulların-

da okuma imkanı tanındı. Irak'taki 1958 devriminden sonra ise M. Barzani müfrezesi Anayurt'a döndü.

● Rusya'ya kendiliğinden gelme göç

Genellikle Stalin'in ölümünden sonra da SSCB'de Kürtlerin oldukça zor durumu devam etti. Birçok yerde onları asimile etme politikası yürütüldü. 1980 yılına doğru onbinlerce Sovyet Kürdü; Azeri, Türkmen, Kırgız, Tacik vs. olmak zorunda kaldı. SSCB'de halkların nüfusu hakkındaki resmi belgelerde Kürtler'in sayısı azaldı. Günlük ve sosyal-politik hayatta hak ve çıkarları sürekli olarak azaldı.

Kürt toplumunun temsilcileri, sürgün ırkdaşlarının haklarının iade edilmesi için aktif bir mücadele başladılar.

Kürtlerin doğdukları yerlere dönmesi, "Kızıl Kürdistan"ın yeniden kurulması hareketi gelişti. 1961 yılında dokuz kişilik Kürt Sosyal Faaliyetleri Grubu, Moskova'ya geldi. Onlar, Kürt taleplerinin yerine getirileceğine dair vaatlerde bulunan SBKP MK'nce kabul edildiler. Fakat her şey sadece sözde kaldı. Baskıya maruz kalan halkların anayasal haklarının yeniden verileceğine dair birçok hükümet kararı ve SSCB Yüksek Şurası emirlerine rağmen, Kürtlere, doğdukları yerlere dönme hakkı tanınmadı.

1980'li yılların sonunda eski Sovyetler Birliği halklarının ulusal bilincinin artması, milliyetçiliğin güçlenmesi ve anlaşmazlıkların büyümesiyle paralel olarak yürüdü. Karabağ İsyanı'nın ortaya çıkmasıyla birlikte, bu süreç

Kürtleri direkt biçimde etkiledi. Kürtler Karabağ hareketini desteklediler ve bununla aynı zamanda Moskova ve Azerbaycan iktidarının önüne Kürt otonomisinin yeniden kurulması ve ulusal haklarının tanınması sorununu koydular. Her iki Cumhuriyet'teki Kürtler, dolaylı veya dolaysız olarak Ermeni-Azeri anlaşmazlığının içine çekildi. Savaşın her iki taraf, onları kendi çıkarları için kullanmaya yeltendiler. Azerbaycan bu hedefine din faktörünü kullanarak ulaşmaya çabaladı.

Ermeniler, Karabağ ihtilafının başlangıç aşamasında Hristiyan ve Müslüman dinlerine kadar Kürtlerin gerçek dini olan Yezidi Kürtlerini kendi taraflarına çekmeye çalıştılar. Bunun için Yezidi-Kürtler ve Müslüman-Kürtleri, din temelinde (80 bin kişilik Ermenistan Kürtlerinin 60 bini Yezidi ve 20 bini Müslüman'dır) karşı karşıya getirmeye çalıştılar. Böylece Ermenistan'da süni olarak ulusal-dinsel bir karakter taşıyan "Yezidi sorunu" ortaya çıktı. Bazı din adamları, -Ermeni milliyetçilerinin aktif desteğiyle-, Yezidilerin, Kürtler arasında, sözümona Kürt halkıyla hiçbir ortak yanı olmayan bağımsız bir etnik grup olarak kabul edilmelerinde ısrar etmeye başladılar. Gerçekte ise "Yezidi Sorunu", Kürt halkının doğuş tarihini kasten çarpıtmak isteyen bazı grupların uydurmasıydı. Yezidi-Kürtlerin ana kitle si ve aynı zamanda Yezidi din adamlarının önemli bir kesimi, din faktörünün ayrı bir millet olmak için esas unsur olmadığını kabul ediyor. Dinlerine bağlı olmaksızın bütün Kürtler bir dil konuşuyor, aynı tarih ve bir kültüre sahipler.

Kürt-Ermeni ilişkileri tarihinde dostluk, iyi komşuluk ve ortak düşmana karşı birlikte mücadelede çok net sayfalar var. Bu nedenle bu ilişkileri gerginleştirmek ne Kürt ne de Ermeniler'in çıkarlarına hizmet etmiyor.

Kürt halkının Kazakistan, Orta Asya'nın diğer cumhuriyetleri ve özellikle de Kırgızistan'daki bugünkü durumları hiç de iç açıcı değildir.

Ulusal ayrımcılık düşüncesi, "Kırgızistan Kırgızlarındır" gibi sloganlar, iz bırakmadan geçmedi. Os trajedisinden sonra yatışmayan korku ve arkası kesilmeyen tehditler, Kürt gençliğini mutluluğu "Gidecek yeri olmayan göçmenler" olma tarafında aramaya zorladı. 1980 yıllarının Kırgızistan Kürtleri'nin yarısının yaşadığı sadece iki tane Solhoz'dan birkaç bin insan ayrıldı. Yerel yöneticiler, acımasızca, işten ayırdıkları hakkında dilekçe imzalattılar, evleri ellerinden alınarak Özbekistan'dan kaçan Kırgızlar'a satıldı.

İnsanlar eskiden çocuklarını Kürtçe okutamadıkları için huzursuzlarken, şimdi de ellerinden Rusça okumak imkanını alıyorlar (Kırgızistan'da Dil Kanunu yürürlüğe girdi ve okullardaki Rus sınıflarının sayısı Rus dili eğitiminin saatleri azaltılmaya başlandı.)

Bugün Rusya'daki Kürtlerin durumu sadece zor değil, fecidir. Kürtler başta Krasnadan Bölgesi olmak üzere Rusya'da toplam yedi bölgede yaşıyorlar. Üstelik onlardan birçoğu kayıtlı değil; bu ise sadece ev alamayacakları anlamına gelmiyor. İşe girememek, doktora gidememek, çocukları okula gönderememek, gerekli beslenme gıdalarını satın alamamak demek oluyor. Doğal

olarak göçmenlerin yerel idareciler ve halk ile de anlaşmazlıkları oluyor.

Birçok Kürt'ün bilincinde etnik kimliği, kültür, dil ve geleneğinin muhafaza edilmesi herşeyden önce kendi ulusal otonomilerinin kurulmasıyla ilişkilidir. Sürgün ve baskıya maruz kalmış diğer milletler gibi Kürtler de otonomi topraklarının tahsis edilmesi anlamına gelen "Tarihi adeletin yerleştirilmesi" sorununu gündeme getiriyorlar. Birleşik Devletler Topluluğu (BDT)'ndaki Kürt otonomisi taraftarları, diğer küçük halkların, mesela Alman ve Meshet Türkleri'nin ülke dışında gidebilecekleri bir yerleri varsa da (Birileri Almanya'ya, diğerleri Türkiye'ye), Kürtlerin böyle bir imkandan yoksun olduklarının altını çiziyorlar. Üstelik koşulların baskısıyla eski SSCB Kürtleri'nin sürekli yaşadıkları yerlerden Rusya'ya ve kısmen de Avrupa ülkelerine zorunlu kendiliğinden göçü başladı.

Böylece eski SSCB Cumhuriyetleri'ndeki milliyetçilik eğiliminin artışı, alevlenen uluslararası ihtilaflar ve patlayan ekonomik kriz, Sovyet Kürtlerini çok zor durumda bıraktı. Sovyet Kürtleri şimdilik dışarıdan yardım beklememek gerektiğini ve bu nedenle kendilerinin ulusal hakları için aktifleşmek gerektiğini açıkça anlıyorlar...

(*) Bu yazı, Moskova'da yayınlanan "Büyük Asya ve Afrika" dergisinin Kürdistan'a tahsis edilmiş 98/2 No'lu sayısından kısaltılarak çevrilmiştir. Rusça'dan Türkçe'ye çeviren Serdar Dicle

DENG YAYINLARI

Türkçe İzahlı Kürtçe Gramer/5. Baskı.....	Kamuran Ali Bedirxan.....	600.000
Dersên Zmanê Kurdi/5. Baskı.....	Baran.....	750.000
Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi.....	Rohat.....	600.000
Dawiya Dehaq/Tiyatro.....	Kemal Burkay.....	300.000
Diwana Yekan-Diwana Duduyan-Sewra Azadi	Cigerxwin.....	1.500.000
Ferheng Kürtçe-Türkçe/Türkçe-Kürtçe.....	D.İzoli.....	3.000.000
Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan 3. Baskı		
Coğrafya-Tarih-Edebiyat -Cilt-1 (Toplatıldı)...	Kemal Burkay.....	1.500.000
Kürtler-1-2 Cilt-(Sosyolojik ve Trhi. İnc.).....	Bazil Nikitin.....	1.200.000
Ferheng (Sözlük) Zazaca-Türkçe.....	Malmisanj.....	1.000.000
Yakılan Şiirin Türküsü.....	Kemal Burkay.....	700.000
Azadi û Jiyan-Özgürlük ve Yaşam.....	Kemal Burkay.....	1.000.000
Diwana Sîsêyan-Diwana Çaran (Toplatıldı)....	Cigerxwin.....	1.500.000
Em Bînvîsîn.....		600.000
Em Bîxwîn - 1		600.000
Em Bîxwîn - 2		600.000
Jiyana Bextewar.....	Ereb Şemo.....	750.000
Şivanê Kurd.....	Ereb Şemo.....	750.000
Kürt Sorunu Barış ve Demokrasi (Toplatıldı)..	Ali Dicleli.....	750.000
Kürtler	Zuhdi-El Dahoodi.....	750.000
Berf Fedi Dike (Şiêr).....	Kemal Burkay.....	700.000
Gula Çile.....	Ferhad Can.....	750.000
Seçme Yazılar -1 (Toplatıldı).....	Kemal Burkay.....	1.200.000
Seçme Yazılar -2	Kemal Burkay.....	1.200.000
Gülümse Ey Dersim -Cilt 1- (Toplatıldı).....	Munzur Çem.....	1.200.000
Gülümse Ey Dersim -Cilt 2-	Munzur Çem.....	1.200.000
Mem û Zîn (Toplatıldı).....	Ehmedê Xani.....	3.000.000
PSK 3. ve 4. Kongre Belgeleri (Tükendi).....		500.000
Gençlik Sorunu (Broşür Dizisi)-(Tükendi).....	Celal Özgür.....	400.000
Kadın Sorunu (Broşür Dizisi) - (Tükendi).....	Kemal Burkay.....	400.000
Sendikal Hareket(Brş. Dzs.) (Tükendi).....	İbrahim Metin.....	400.000
Din ve Siyaset (Broşür Dizisi) (Tükendi).....	Kemal Burkay.....	500.000
Alevilik... (Brş. Dzs.) (Tükendi).....	Munzur Çem.....	500.000
Kird,... (Brş. Dzs.) (Tükendi).....	Malmisanj.....	500.000
Evdalê Zeynîkê.....	Ahmet Aras.....	1.000.000
Çarin (Rubailer)(Toplatıldı).....	Kemal Burkay.....	1.000.000
Hükümlü Yazılar.....	İbrahim Aksoy.....	1.000.000
Biraninêd Min.....	Ahmedê Mirazi.....	900.000
İdyomên Kurdi.....	Ahmet Cengiz Çamlıbel.....	900.000
Ayak Topunun Sultanlığı(Türkçe-Kürtçe).....	Cemali.....	1.200.000
Divana Pêncan-Divana Şeşan.....	Cigerxwin.....	1.500.000
Can Taşır Dicle (Şiir).....	Kemal Burkay.....	700.000
Şerefname (Kürd Tarihi).....	Şeref Han.....	3.000.000

DENG YAYINLARI

Tarlabaşı Cad. Kalyoncu Kulluğu Mah. No: 232 D: 4

Tel: 0 (212) 235 38 62 - Fax: 0 (212) 235 53 82 Beyoğlu / İSTANBUL